

**DARNIOS TURIZMO PLĒTROS
VARĒNOS RAJONO
SAVIVALDYBĒJE
STRATEGIJA**

2023

TURINYS

ĮVADAS	4
1. MAKROAPLINKOS IR TURIZMO TENDENCIJŲ (IŠORINĖS APLINKOS) ANALIZĖ	5
1.1. Svarbiausi išorinės aplinkos veiksniai	5
1.1.1. Makroaplinkos įtaka turizmui.....	5
1.1.2. Keliautojų poreikiai ir pagrindinės prognozės.....	6
1.2. Turistinių vietovių valdymas ir suinteresuotosios šalys	8
1.2.1. Turizmo sektoriaus suinteresuotosios šalys.....	8
1.2.2. Turistinių vietovių valdymas	9
1.2.3. Darnus turizmo planavimas ir gerosios praktikos pavyzdžiai	11
1.3. Turistinių vietovių patrauklumo elementai	15
2. VARĖNOS RAJONO TURIZMO SEKTORIAUS (VIDINĖS APLINKOS) ANALIZĖ	16
2.1. Turizmo pasiūlos ir paklausos vertinimas.....	16
2.1.1. Pasiekiamumas	16
2.1.2. Turizmo rinkodara ir ženklodara	17
2.1.2.1. Prekės ženklas.....	17
2.1.2.2. Turizmo rinkodara ir informacijos paslaugos.....	19
2.1.3. Gamtos turizmas	23
2.1.3.1. Vandens turizmas	24
2.1.3.2. Dviračių turizmas	25
2.1.3.3. Pėsčiųjų turizmas	27
2.1.3.4. Aktyvaus laisvalaikio ir rekreacinės infrastruktūros plėtra	28
2.1.4. Kultūrinis turizmas	31
2.1.4.1. Turizmo traukos objektai	31
2.1.4.2. Turizmo maršrutai	33
2.1.4.3. Renginiai	34
2.1.4.4. Edukacijos	35
2.1.4.5. Kultūrinio turizmo plėtra.....	35
2.1.5. Turizmo paslaugų vertinimas	36
2.1.5.1. Turizmo paklausa ir konkurencinė aplinka	36
2.1.5.2. Apgyvandinimo paslaugos	37
2.1.5.3. Maitinimo paslaugos	39

2.1.5.4. Kitos paslaugos	40
3. TIKSLINIŲ TURIZMO RINKŲ IR TURISTŲ POREIKIŲ ANALIZĖ	42
3.1. Turizmo rūšių plėtros galimybės Varėnos rajone	42
3.2. Rinkų segmentavimas ir svarbiausios užsienio turizmo rinkos	43
3.3. Užsienio turistų poreikiai	44
3.2.1. Turistai iš Vokietijos	45
3.2.2. Turistai iš Lenkijos	46
3.2.3. Turistai iš Latvijos ir Estijos.....	47
3.2.4. Turistai iš Izraelio	49
3.4. Vietinių turistų poreikiai	50
4. VARĖNOS RAJONO TURIZMO SEKTORIAUS SSGG ANALIZĖ	57
4.1. Susitikimai su suinteresuotomis šalimis	57
4.2. SSGG	57
4.3. Turizmo konkurencingumą skatinantys ir ribojantys veiksniai	60
5. VEIKSMŲ PLANAS	64
5.1. Pagrindinės identifikuotos problemos.....	64
5.2. Vizija, tikslai ir uždaviniai	65
5.3. Priemonių planas 2023–2027 metams	65
PRIEDAI.....	75
Priedas Nr. 1	75
Priedas Nr. 2.....	76
Priedas Nr. 3.....	77
Priedas Nr. 4.....	78
Priedas Nr. 5.....	79
Priedas Nr. 6.....	81
Priedas Nr. 7.....	82
Priedas Nr. 8.....	83
Priedas Nr. 9.....	84
Priedas Nr. 10.....	85
Priedas Nr. 11	86

IVADAS

Darnios turizmo plėtros Varėnos rajono savivaldybėje strategijoje (toliau – Strategija) numatytos darnios turizmo plėtros galimybės ir strateginės kryptys bei parengtas veiksmų planas.

Strategijoje išanalizuoti svarbiausi makroaplinkos veiksniai ir dabartinės turizmo tendencijos; atliktas išsamus Varėnos rajono turizmo sektoriaus situacijos vertinimas; įvertinti tikslinių turizmo rinkų poreikiai ir nustatytas Varėnos rajono turizmo potencialas; pateikta stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė; parengtas 2023–2027 m. Varėnos rajono darnios turizmo plėtros veiksmų planas, apimantis turizmo plėtros, turistinės vietovės valdymo ir rinkodaros priemones.

Makroaplinkos ir keliautojų elgsenos pokyčiai, Varėnos rajono turizmo konkurenciniai pranašumai ir potencialas, sąlygoja poreikį vadovautis darnios turizmo plėtros principais, rūpintis vietos gyventojų gerove, didinti ekonominį ir socialinį turizmo poveikį.

Didžiausias dėmesys strategijoje skiriamas priemonių, kuriomis vietos verslas kurtų vertę keliautojams, didintų jų pasitenkinimą patirtimi Varėnos rajone, pritrauktų didesnę turistų (ypač atvykstančių iš užsienio šalių) skaičių ir prailgintų nakvynės trukmę, įgyvendinimui. Tai gali būti pasiekta darnia turizmo plėtra, sukurtais konkurencingais turizmo produktais, teikiamomis kokybiškomis turizmo paslaugomis, gyventojų verslumo skatinimu, turizmo srityje dirbančių žmoniškųjų išteklių kompetencijų ugdymu, suinteresuotų šalių tinklaveika, Varėnos rajono žinomumu / atpažįstamumu tikslinėse turizmo rinkose, efektyvia rinkodara ir komunikacija, koordinuojamu turistinės vietovės valdymu.

Efektyvus Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, valdymas, turizmo plėtros ir rinkodaros finansavimas, gali padidinti iš turizmo gaunamą socialinę ir ekonominę naudą (turistų skaičiaus ir jų išlaidų augimas, naujų darbo vietų kūrimas, pajamų iš turizmo didėjimas) bei sumažinti neigiamą turizmo poveikį aplinkai.

Darnios turizmo plėtros Varėnos rajono savivaldybėje strategiją Varėnos rajono savivaldybės užsakymu 2023 metais parengė MB „Turizmo rinkodaros sprendimai“ (turizmo ir rinkodaros ekspertė Rasuolė Andrulienė).

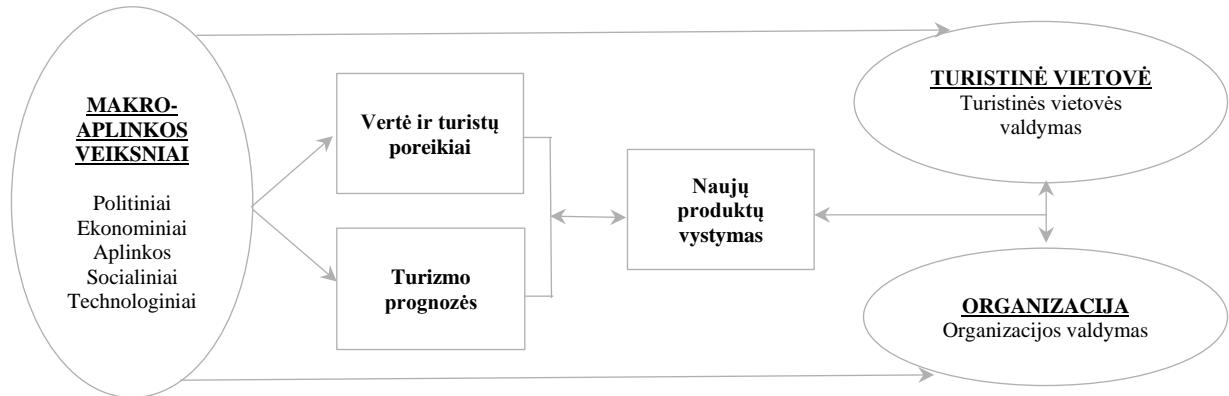
Dėkojame Varėnos rajono savivaldybės turizmo bendruomenei ir viešojo sektoriaus organizacijoms aktyviai prisidėjusioms prie šios strategijos rengimo.

1. MAKROAPLINKOS IR TURIZMO TENDENCIJŲ (IŠORINĖS APLINKOS) ANALIZĖ

1.1. SVARBIAUSI IŠORINĖS APLINKOS VEIKSNIAI

1.1.1. MAKROAPLINKOS ĮTAKA TURIZMUI

Turizmo sektorių veikia šie svarbiausi makroaplinkos veiksniai: politinės tendencijos, globalizacija ir ilgalaikės ekonomikos tendencijos, aplinkos ir gamtos išteklių tendencijos, socialinės tendencijos, technologiniai pokyčiai.

1 pav. Makroaplinkos įtaka turizmui

Politinis stabilumas yra svarbi prielaida turizmo klestėjimui. Konfliktai tarp šalių ir geopolitiniai neramumai riboja turistų srautus, o reali ir suvokiama rizika (infekcinės ligos, karo grėsmė, politinis nestabilumas ir pan.) daro didelę įtaką turistų elgsenai. Vis svarbesnis veiksnys renkantis keliones yra saugumas turistinėje vietovėje. Jei turistinė vietovė nėra saugi, keliautojai renka kitą kelionės kryptį. Atsižvelgiant į tai, didelis dėmesys turi būti skiriamas komunikacijai tikslinėse turizmo rinkose apie saugumą šalyje.

Globalizacija lėmė išaugusius tarptautinių turistų srautus dėl gerėjančio turistinių vietovių pasiekiamumo, tačiau tuo pačiu sąlygojo padidėjusią turistinių vietovių konkurenciją. Ekonomikos tendencijos, gyventojų pajamų didėjimas yra galingiausias turistų srautų generatorius, todėl blogėjanti ekonominė situacija gali lemti ne tik atvykstamojo, bet vietinio turizmo srautų mažėjimą.

Turizmas yra glaudžiai susijęs su aplinka. Natūrali aplinka ir klimato sąlygos yra itin svarbios turistinės vietovės patrauklumui, nes turizmo plėtra dažniausiai grindžiama patraukliais ar unikaliais aplinkos ištekliais. Turizmo plėtrai yra svarbus efektyvus aplinkai jautrių vietovių valdymas, susijęs su unikalios aplinkos išsaugojimu, ypač kai ji yra pagrindinis keliautojus traukiantis veiksnys. Tai ypač aktualu vietovėms, kurios yra įtrauktos į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą ir/arba yra saugomose teritorijose.

Socialiniai ir demografiniai pokyčiai taip pat daro didelį poveikį turizmo sektoriui. Didėjantis pasaulio gyventojų skaičius reiškia daugiau potencialių keliautojų. Ilgėjanti gyvenimo trukmė ir mažėjantis gimstamumas lemia visuomenės senėjimą, kuris daro įtaką turizmo rūšims. Daugiau nei 60% žmonių gyvena miestuose, todėl didėjančios miesto spūstys lemia jų norą pabėgti ir atsipalaiduoti. Pabėgimo norą lemia laiko trūkumas, padidėjęs streso lygis. Gyvenimo sudėtingumas lemia sveikatos turizmo ir autentiškos patirties paklausą.

Technologijų plėtra sukuria daug galimybių turizmo sektoriui. Turizmo sėkmė labai priklauso nuo informacijos ir ryšių technologijų. Technologinė pažanga daro didelę įtaką turizmo verslui ir organizacijoms, siekiančioms neatsilikti nuo skaitmeninės plėtros, tapti konkurencingomis ir išlikti didžiulės konkurencijos sąlygomis. Inovatyvios technologijos leidžia turizmo verslui ir organizacijoms pasiekti du tikslus – sumažinti veiklos sąnaudas bei sukurti vertę klientams. Prisitaikyti prie naujų skaitmeninių technologijų – vienas didžiausių iššūkių, kuriuos patiria ir ateityje patirs turizmo sektorius.

Aukščiau aptartos pasaulinės tendencijos yra tik keletas veiksnių, kuriuos turi pripažinti ir suprasti turizmo sektoriaus dalyviai. Globalizacija, ekonominės krizės, geopolitiniai neramumai, ligų ir virusų protrūkiai, tarptautinė konkurencija skatina turistines vietas, turizmo organizacijas ir verslą prisitaikyti prie pokyčių.

1.1.2. KELIAUTOJŲ POREIKIAI IR PAGRINDINĖS PROGNOZĖS

Keliautojų poreikius veikia įvairūs išorinės aplinkos veiksniai, kurie skatina naujų turizmo rūšių ir produktų atsiradimą. Remiantis tarptautine patirtimi, galima išskirti šiuos pagrindinius keliautojų poreikius: autentiškos patirties ieškojimas; „pabėgimo“ poreikis, kurį lemia laiko trūkumas ir kylantis streso lygis; didesnė laisvė pasirinkti atostogų laiką ar trukmę dėl darbo laiko lankstumo galimybių; paslaugų kokybės poreikis, kurį lemia didelė kelionių patirtis; pasirengimas mokėti už kokybišką patirtį; naujovių paieška ir mažesnis lojalumas turistinei vietai; neįprastų ir autentiškų įspūdžių paieška; socialinis ir aplinkos sąmoningumas. Keliautojams turistinės vietovės turi pasiūlyti daugiau pasirinkimo galimybių, interaktyvumo ir individualizuotų turizmo produktų. Jie nori dalyvauti, įsitraukti, įgyti naujos patirties, bendrauti su vietos bendruomene, daugiau sužinoti apie turistinę vietovę.

Varėnos rajonui aktualios šios su turizmo rūšimis susijusios tendencijos:

Prognozuojama, kad gamtos turizmas ir toliau bus viena sparčiausiai augančių turizmo rūšių. Skaitmeninis ryšys ir triukšmas pasiekė aukščiausią lygį, todėl prognozuojama, kad žmonės vis daugiau susitelks į gamtą ir tylą. Laikas, erdvė ir tyla bus vertingiausia prabanga, padedanti žmonėms atkurti vidinę ramybę. Gamta, ypač miškai, teigiamai veikia fizinę ir psichinę sveikatą,

žmonių gerovę. Gamtos ištekliai suteikia unikalią galimybę žmonėms pabėgti nuo įtemptos darbo aplinkos. Mokslininkai teigia, kad miško kraštovaizdis mažina stresą, atpalaiduoja nervų sistemą, sustiprina teigiamas emocijas. Natūralios aplinkos pasiūlos pasaulyje mažėja, tačiau jų paklausa didėja, todėl prognozuojama, kad didės su gamtos turizmu susijusių paslaugų kaina.

Darnus ir atsakingas turizmas. Pastebimai auga keliautojų skaičius, kurie pasižymi atsakingu požiūriu į aplinką, tuo pačiu didėja ir turistinių vietovių, kurios yra neužterštos ir skiria didesnę dėmesį aplinkosaugai, paklausa. Prognozuojama, kad populiarės natūralaus kraštovaizdžio vietovės, mažės vietovių lankymas, kuriose infrastruktūra užgožia gamtos grožį.

Darnus turizmas apima keletą subkategorijų:

- Ekologinis (atsakingas arba žaliasis) turizmas, yra susijęs su gamtinėmis vietovėmis. Ekologinio turizmo tikslas – saugoti natūralią aplinką ir ieškoti būdų, kaip suteikti naudos vietos bendruomenėms ir šviesti keliautojus apie atsakingo keliavimo svarbą.
- Bendruomenių turizmas grindžiamas tikroviškos patirties kūrimu, pristatant bendruomenės gyvenimo būdą, teikiant unikalų ar neįprastą apgyvendinimą.
- Kaimo turizmas – tai kelionės, susijusios su kaimo vietovėmis, apimančios žygius pėsčiomis, stovyklavimą, agroturizmą. Kaimo turizmas daugiausia dėmesio skiria gamtos ištekliams – miškams, vandens telkiniams ir pan., sudarant galimybę keliautojams mėgautis gamta ir draugišku kaimo gyventojų svetingumu.
- Viena iš ryškėjančių darnaus turizmo tendencijų – lėtosios kelionės, kurios susijusios su tvariu požiūriu į turizmą, atsakingu vietos kultūros vertinimu. Vienas iš svarbiausių lėtojo turizmo tikslų – darnus turizmas, skatinant lankyti mažiau žinomus regionus ir vietas.
- Dar viena svarbi tendencija – patirtinis turizmas. Turistai siekia gilesnės patirties, sveikatos, gerovės, ugdyti savo žinias ir įgūdžius. Keliautojai vis daugiau pageidauja įsitraukti į vietos kultūrą, joje dalyvauti (nuo mėgavimosi vietine virtuve iki festivalių ar švenčių). Kita patirtinio turizmo galimybė – turistinėje vietovėje laiką leisti su priimančiąja šeima, siekiant daugiau sužinoti apie vietos kultūrą.

Sveikatos ir sveikatingumo turizmo paklausą sąlygoja intensyvus žmonių gyvenimo tempas ir stresas. Prognozuojama, kad dėl atsipalaidavimo poreikio didės sveikatinimo produktų paklausa. Akcentuojama, kad Šiaurės, Vidurio ir Rytų Europoje pirtis yra gyvenimo būdas, todėl šalys turi turistinį potencialą paslaugoms, susijusioms su pirties tradicijomis ir procedūromis. Be to, ateityje ir toliau populiarės aktyvaus turizmo kelionės, todėl didės ir šios turizmo rūšies infrastruktūros poreikis.

Kultūros ir paveldo turizmas turi daugybę formų, t. y. vieni turistai domisi edukacinėmis veiklomis, kiti – pasaulinės svarbos kultūros paveldo objektais ar vietovėmis.

Religinis turizmas apima kelionę, kurios metu lankoma šventa vieta, pastatas ar šventovė. Keliautojai vis daugiau pageidauja pasinerti į dvasines ir kultūrinės tradicijas. Išskiriami keturi pagrindiniai religinio turizmo tipai: piligriminės kelionės, religinis turizmas (lankymasis objekte, nes jis yra šventas), kelionė į religinį renginį ir bažnyčių turizmas.

Renginių turizmas gali sukurti pajamas ir darbo vietas trumpuoju laikotarpiu. Renginiai gali suteikti socialinę ir kultūrinę naudą turistinei vietai. Nors renginių ekonominis poveikis dažnai būna perdėtas ir gali būti siejamas su neigiamu poveikiu aplinkai, neabejojama, kad renginių, kaip turizmo produkto, paklausa išliks.

Prognozuojama, kad solo kelionės taps prieinamesnės ir populiarnesnės. Solo keliautojų poreikiai yra įvairūs, vieni nori keliauti neblaškomi bendrakeleivio, kiti – jauni vienišiai – ieško socialinės veiklos ar susirasti partnerį, dar kiti – senjorai našliai – renkasi ilgus trukmės viešnagę.

Besikeičiantis visuomenės gyvenimo būdas turi įtakos turistų poreikiams ir elgsenai. Keliautojai siekia pabėgti nuo kasdienybės, buities ir įprastos aplinkos, trokšta išbandyti, išmokti ar patirti kažką naujo. Varėnos rajono turizmo sektoriaus dalyviai turėtų atkreipti dėmesį į gamtos turizmo tendencijas ir darnaus turizmo rūšis, t.y. ekoturizmo, kaimo turizmo, patirtinio ir lėtojo turizmo (paukščių stebėjimas, lėtas maisto ragavimas, žygiai pėsčiomis), aktyvaus poilsio svarbą ir kurti naujus turizmo produktus, atsižvelgiant į skirtingų keliautojų segmentų poreikius.

1.2. TURISTINIŲ VIETŲ VALDYMAS IR SUINTERESUOTOSIOS ŠALYS

1.2.1. TURIZMO SEKTORIAUS SUINTERESUOTOSIOS ŠALYS

Turistinėse vietovėse išskiriamos penkios pagrindinės suinteresuotų šalių grupės: turistai, turizmo organizacijos, bendruomenės, valdžios institucijos ir už aplinkos apsaugą atsakingos organizacijos. Turistai ir turizmo organizacijos/įmonės yra tiesiogiai suinteresuoti turistinės vietovės valdymu, nes juos tiesiogiai veikia situacija vietovėje; kitos trys grupės (bendruomenės, aplinkosaugos ir valdžios institucijos) netiesiogiai veikia turizmą vietovėje.

Turizmo sektoriaus suinteresuotosios šalys Varėnos rajone:

Turistai – svarbiausia suinteresuotoji šalis, jie lanko Varėnos rajono traukos objektus, naudojami turizmo paslaugomis, leidžia pinigus ir gali rekomenduoti kitiems keliautojams (žodžiu ar socialinės žiniasklaidos priemonėmis), todėl labai svarbu atlikti rinkos tyrimus ir nustatyti kaip turistai vertina patirtį ir paslaugų kokybę, analizuoti turistų atsiliepimus internete (socialinių tinklų paskyrose, turizmo platformose Booking.com, Tripadvisor.com ir kt.).

Turizmo organizacijos (įstaigos, įmonės, asociacijos). Varėnos rajone paslaugas teikia apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įmonės, traukos objektų valdytojai (muziejai ir kt.), turizmo informacijos paslaugų teikėjai, inventoriaus nuomotojai ir kt. Į turizmo sektorių gali įsitraukti ir organizacijos, veikiančios kitame sektoriuje (pvz., transporto bendrovės).

Vietos bendruomenės, gyventojai gali suteikti pridėtinę vertę turistinei vietai, todėl jų įsitraukimas į turizmo sektorių užima svarbią vietą. Vietos gyventojai turistams gali teikti privataus apgyvendinimo, gidų, maitinimo, transporto, edukacijų ir kitas paslaugas.

Vietos valdžios institucijoms tenka svarbus vaidmuo vystant viešąją turizmo infrastruktūrą. Varėnos rajono savivaldybė bendradarbiauja su kitomis suinteresuotomis šalimis kuriant rajono turizmo strategiją, nustatant vietos lygmens turizmo specializaciją ir prioritetus (projektai, veiklos, rinkodara ir kt.).

Dalis Varėnos rajono savivaldybės teritorijos yra saugoma teritorija, todėl svarbus vaidmuo tenka Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijai, atsakingai už apsaugos ir tvarkymo priemonių įgyvendinimą bei stebėseną Dzūkijos nacionaliniame parke ir Čepkelių valstybiniame gamtiniame rezervate.

Turistinės vietovės suinteresuotų šalių bendradarbiavimas (keitimasis informacija ir patirtimi, žmogiškųjų ir finansinių išteklių apjungimas, dalinimasis sąnaudomis, bendrų projektų įgyvendinimas, rinkų plėtra ir bendra rinkodara) gali daryti didžiulį poveikį darniai turizmo plėtrai ir turizmo skatinimui. Sėkmės pavyzdžiu galima paminėti Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos ir verslo organizuotą dviračių žygių ciklą „Keliauk su NEPTŪNU“.

1.2.2. TURISTINIŲ VIETŪVIŲ VALDYMAS

Tradicinės turizmo rinkodaros organizacijos (turizmo informacijos centro, turizmo ir verslo informacijos centro, turizmo skatinimo agentūros) tikslai yra susiję su turistų pritraukimu į tam tikrą geografinę vietovę, kai daugiausia dėmesio skiriama rinkodarai (turizmo įvaizdis, prekės ženklas, turizmo produktų kūrimas ir populiarinimas).

Šiuolaikiškos turistinių vietovių valdymo organizacijos (angl. Destination Management Organisation, DMO) sprendžia problemas, susijusias su turistų, turizmo verslo ir gyventojų poreikiais. Turistinių vietovių valdymo organizacija suvokiama kaip katalizatorius, kurio pagalba skirtingos nuomonės ir interesai sujungiami į bendrą turistinės vietovės viziją ir vystymo strategiją, skatinant ir palaikant suinteresuotų šalių bendradarbiavimo procesą. Akivaizdu, kad rinkodara yra svarbi turistinės vietovės valdymo dalis, tačiau nemažiau svarbūs yra su turistinės vietovės valdymu susiję aspektai – informacinių technologijų panaudojimas, suinteresuotų šalių

išteklių mobilizavimas, skirtingų požiūrių apjungimas, integruota turistinės vietovės rinkodara. Didelis dėmesys kreipiamas į išteklių planavimą ir nuolatinį kompetencijų ugdymą.

Užsienio šalių patirtis rodo, kad turistinės vietovės valdymo organizacijos (DMO) funkcijos apima turistinės vietovės rinkodarą, ženklodarą ir pozicionavimą, ryšių kūrimą ir koordinavimą, turizmo produktų ir veiklų vystymą, turistinės vietovės planavimą, strategijos kūrimą, krizių valdymą, stebėseną ir vertinimą, išteklių ir lankytojų valdymą, gyventojų gerovės didinimą.

Darnus turistinių vietovių valdymas apima procesą, kuris efektyviai spęstų keliautojų, juos aptarnaujančio turizmo sektoriaus, priimančios bendruomenės ir aplinkos (gamtos ir kultūros išteklių) sąveiką. Siekiant paskatinti darnią turizmo plėtrą, būtina stipri lyderystė, glaudus dialogas ir partnerystė su turizmo sektoriaus dalyviais.

Turistinės vietovės valdymas apima koordinuotą ir integruotą produktų valdymą. Suinteresuotos šalys turi bendradarbiauti tobulindamos turizmo produktų ir jų elementų (traukos objektų, paslaugų, patogumų, infrastruktūros, sukurtos aplinkos ir pan.) kokybę. Konkurencingos turistinės vietovės keliautojams turi pasiūlyti integruotą turizmo produktą ir kokybišką patirtį, kuri tenkintų ir/ar viršytų turisto lūkesčius apsilankymo metu.

1 lentelė. Turizmo plėtros ir produktų vystymas

Poveikis	Plėtra turi būti pakankamai didelė, kad turėtų didelį teigiamą poveikį turizmo sektoriui, bet ne tokia didelė, kad sukeltų problemų suinteresuotosioms šalims ir aplinkai
Autentiškumas	Plėtra turi būti paremta tikra ir autentiška vietovės istorija ir kultūra
Bendruomenės parama	Gyventojai turi neprieštarauti plėtrai ir palaikyti šį procesą
Konkurencija	Plėtra turi iš esmės skirtis nuo konkurentų vietovių pasiūlymų
Inovacijos	Plėtra turi apimti inovacijas turizmo sektoriuje
Vizija	Plėtra turi atitikti vietovės viziją ir prisidėti prie jos įgyvendinimo
Integracija	Plėtra turi būti integruota su esamais turizmo produktais
Rinkos poreikiai	Plėtra turi būti paremta rinkos poreikiais ir atitikti finansines galimybes
Darnumas	Plėtra neturi neigiamai veikti vietovės gamtinės, kultūrinės ir socialinės aplinkos
Suinteresuotų šalių parama	Suinteresuotos šalys, ypač turizmo sektorius, turi pritarti turizmo plėtrai
Unikalūs pasiūlymai	Plėtra turi atspindėti turistinės vietovės unikalumą

Darnus Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, valdymas yra itin svarbus turizmo plėtrai, priimant sprendimus dėl investicijų į infrastruktūrą, turizmo produktų vystymą, paslaugų kokybės gerinimą, vietos gyventojų verslumo skatinimą ir pan. Stipri lyderystė turizmo sektoriuje ir darnus valdymas gali užtikrinti, kad turizmo plėtra Varėnos rajone atitiktų darnaus vystymo principus, sutaptų su vietos gyventojų poreikiais, aplinkosaugos galimybėmis, pagerintų ilgalaikius Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, ekonominės veiklos rezultatus ir konkurencingumą.

Atsižvelgiant į tarptautines tendencijas, būtina užtikrinti stiprią Varėnos rajono turizmo organizacijos (DMO) lyderystę, siekiant, kad turizmas būtų tinkamai atstovaujamas regioniniu, nacionaliniu ir/ar tarptautiniu lygiu, pasižymėtų gebėjimu inicijuoti ir įgyvendinti turizmo projektus, palaikyti ryšius su suinteresuotais turizmo sektoriaus dalyviais.

Turizmo sektoriuje dominuojančios mažos ir vidutinės įmonės dažnu atveju yra nepajėgios diegti inovacijų, trūkstant žinių, kvalifikacijos ir finansinių išteklių, todėl partnerystė gali būti ypač naudinga. Suinteresuotų šalių bendradarbiavimas yra svarbus, nes jis spartina informacijos, patirties, žinių ir idėjų perdavimą, gebėjimų ugdymą. Galima teigti, kad kuo stipresnė partnerystė, tuo konkurencingesnė turistinė vietovė.

1.2.3. DARNUS TURIZMO PLANAVIMAS IR GEROSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI

Darnaus turizmo koncepcija yra nepaprastai svarbi. Pirmiausia, turizmas gali duoti ekonominės naudos turistinei vietovei, kuri pasireiškia gyventojų gerovės ir darbo vietų kūrimu. Turistinėje vietovėje gyvenimo kokybė priklauso nuo ekonominės gerovės, socialinio ir kultūrinio gyvenimo, todėl darniai vystomoje vietovėje galima sukurti aplinką (tvarkomos viešosios erdvės ir paveldas, kuriama rekreacinė infrastruktūra, teikiamos kultūros paslaugos), kuria gali naudotis ir keliautojai, ir vietos gyventojai. Kita vertus, negali būti ignoruojamas ir neigiamas turizmo poveikis, t.y. pernelyg didelis išteklių naudojimas, žala vietos kultūros ir gamtos vertybėms. Greita turizmo plėtra ir spartus turistų srautų augimas gali lemti nesugebėjimą tenkinti gyventojų poreikių, todėl turizmas vietovėje gali sukelti žmonių perteklių ir eisimo grūstis, sukeliančias nepatogumų vietos gyventojams. Kadangi turistų srautai gali daryti ne tik teigiamą, bet ir neigiamą įtaką vietos bendruomenei, gamtinei aplinkai, kraštovaizdžiui, turizmo plėtros planavimui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Turizmo plėtra turi tenkinti ne tik turistų, bet ir vietos bendruomenės poreikius, todėl siekiant pritraukti daugiau turistų ir suteikti jiems geresnes sąlygas, labai svarbu turėti viziją, kaip turizmas atitiks bendruomenės poreikius, įvertinti turizmo plėtros teigiamą ir neigiamą poveikį, vadovautis darnios plėtros principais.

Darni plėtra turizmo kontekste atsižvelgia į socialinius, aplinkosaugos ir ekonominius aspektus. Visi trys darnaus turizmo aspektai turi būti tarpusavyje subalansuoti: aplinkosaugos (aplinkai draugiška veikla ir atsakingas vartojimas, turizme naudojamų išteklių valdymas); socialiniai (turizmas visiems, kokybiškas turizmas, darbo pasiūla, pagarba vietos gyventojams ir atvykstantiems keliautojams); ekonominiai (konkurencingos įmonės, žmogiškieji ir kiti ištekliai, ekonominė gerovė, įmonių pelningumas ir pajamos į savivaldybės biudžetą).

Darniai vystomų turistinių vietovių sėkmės pavyzdžiais išsiskiria Skandinavijos šalys, Austrija, Šveicarija ir kt. Šalys, regionai ar turistinės vietovės darnaus turizmo planavimu ir

įgyvendinimu sprendžia joms aktualiausias problemas (klimato kaitos poveikio ar masinio turizmo srautų mažinimas, į UNESCO pasaulio paveldo sąrašus įrašytų vietovių apsauga, vietovės gyventojų gerovė ir pan.), sutelkdamos turizmo sektoriaus dalyvius.

Norvegijoje daug dėmesio skiriama darniam turizmo vystymui, kuriant naudą vietos bendruomenėms, įmonėms, darbuotojams, aplinkai ir turistams. Nacionalinėje Norvegijos turizmo strategijoje pabrėžiama, kad turizmo sektoriaus sėkmingai plėtrai užtikrinti būtinas glaudus bendradarbiavimas tarp visų suinteresuotų šalių (turizmo verslo, valdžios institucijų ir vietos bendruomenės). Būtina užtikrinti, kad turizmo sektoriaus augimas būtų ne tik pelningas, bet ir darnus. Vietovės ar regiono darnaus turizmo vystymo strategijomis turi vadovautis ne tik valdžios institucijos ar organizacijos, rengiančios turizmo plėtros veiksmų planus ar projektus; turizmo vystymo kryptį ir siekius turi suprasti turizmo verslas bei paslaugų teikėjai, todėl būtina didinti turizmo sektoriaus dalyvių sąmoningumą ir supratimą, t.y. kodėl reikia siekti bendrų turizmo plėtros tikslų, kokiomis priemonėmis juos tikslinga įgyvendinti, kuo naudingas bendradarbiavimas. Didelis dėmesys turi būti skiriamas vietos bendruomenės įtraukimui į turizmo vystymą. Nacionalinėje Norvegijos turizmo strategijoje teigiama, kad norint sukurti turizmo produktą, apimančią kultūrą, istoriją, tradicinį maistą, gamtą bei aktyvią veiklą, taip pat kokybiškas apgyvendinimo bei transporto paslaugas, turizmo sektorius turi pereiti nuo tradicinių turizmo produktų kūrimo prie tarpsektorinio bendradarbiavimo. Pabrėžiama, kad svarbu sustiprinti turizmo planavimą savivaldybės ar regiono mastu, atsižvelgiant į esamus ir būsimus vietovės infrastruktūros plėtros, ekonominio vystymosi ar kitus planus. Nesuplanuotas, nekontroliuojamas turizmo augimas vietovėje gali sunaikinti išteklius, kurių pagrindu jis ir yra sukurtas, todėl planavimo procese turėtų derėti ekonominis, socialinis ir aplinkosaugos požiūris.

Norvegijos turizmo sistemos planavimo procese savivaldybės atlieka labai svarbų vaidmenį. Pirmiausia, jos yra atsakingos už fizinių aplinkos išteklių valdymą, jų kokybės ir galimybių jais pasinaudoti, nepažeidžiant teisinių reikalavimų, užtikrinimą. Antra, savivaldybės atlieka svarbų vaidmenį palengvinant verslo kūrimo ir vystymo procesus. Savivaldybės ir apskričių administracijos turi fondus, kurių lėšos gali būti panaudojamos verslo ar pramonės skatinimui.

Hedmark apskrities (Norvegija) turizmo vystymo plane už numatytų priemonių įgyvendinimą yra atsakinga Hedmark Reiseliv BA organizacija, kurios veiklą galima būtų prilyginti turizmo informacijos centro veiklai. Šis planas, turintis realų įgyvendinimo laikotarpį, apima veiksmų ir rinkodaros planą su patvirtintu ir kasmet peržiūrimu biudžetu bei paskirstyta atsakomybe už tam tikrų priemonių įgyvendinimą. Hedmark regione turizmo plėtra orientuota į 4 pagrindines sritis: turizmo produktų kūrimas ir vystymas; gebėjimų stiprinimas ir teikiamų

paslaugų kokybės užtikrinimas; turizmo rinkodaros vykdymas; turizmo sektoriaus bendradarbiavimo organizavimas. Pagrindinis plano tikslas – didinti pridėtinės vertės kūrimą per augančias turizmo sektoriaus pajamas ir darbo vietų kūrimą. Įgyvendinus plane numatytas priemones tikimasi, kad nakvynių Hedmark regione per 5 metų laikotarpį išaugs iki 20%. Šiuo planu siekiama trijų pagrindinių tikslų – tapti darnesniais; išsiaiškinti vartotojų poreikius ir kurti jų poreikius atitinkančius turizmo produktus; tapti patraukliais darbuotojams ir investuotojams. Svarbiausia plano nuostata – visos priemonės ir veiklos būdai, naudojami tikslams pasiekti, turi būti paremti darnumo principais. Svarbiausias turizmo plėtros planavimo siekis – išspręsti svarbiausius iššūkius ir juos suderinti su darnumo principais, sukurti glaudesnę sąveiką tarp privataus ir viešojo sektoriaus, sudaryti palankias sąlygas naujų ir geresnių bendradarbiavimo sąlygų kūrimui tarp įvairių sektorių ir regionų, paskirstyti atsakomybes ir įsipareigojimus. Aiškūs prioritetai ir įgyvendinimo priemonės yra sukonkretinamos metiniuose veiksmų planuose.

Kitas gerosios praktikos pavyzdys – Suomenlina (Suomija) vietovė, įtraukta į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, esanti viena iš populiariausių Suomijos turistinių vietovių. Nors Suomenlinoje gyvena tik 800 gyventojų, kasmet čia apsilanko daugiau nei milijonas keliautojų. Didelis lankytojų skaičius iš Suomijos didmiesčių ir užsienio turi būti derinamas su vietos kultūros vertybėmis bei bendruomenės gerove. Suomenlina įvardinama kaip pavyzdinė darnaus turizmo vietovė. Darnaus turizmo strategija siekiama užtikrinti vietovės kultūrinę, socialinę, ekologinę ir ekonominę klestėjimą. Strategijoje pateikiamos gairės turizmo paslaugoms, padedančioms išsaugoti Suomenlina kultūrinę ir gamtinę vertę, didinti informuotumą apie šios vietos paveldo vertę. Kitas tikslas – padėti turizmo paslaugų teikėjams pasinaudoti Pasaulio paveldo vertybės suteikiama pridėtine verte. Strateginis Suomenlina paslaugų teikėjų tikslas – dirbti kartu, plėtojant savo veiklą pasirinkta kryptimi ir išlaikyti suderintą komunikaciją bei sutartą kokybės standartą. Strateginė Suomenlina vizija – tarptautiniu mastu vertinama jūros tvirtovė, kurioje turizmą ir gamtosaugą sieja bendras tikslas – išlaikyti autentišką ir gyvybingą Pasaulio paveldo objektą. Pažymima, kad Suomenlina yra vietovė, kurioje verslas sulauks sėkmės teikdamas aukštos kokybės paslaugas, kur gyventojai turės kokybiškas gyvenimo sąlygas, o keliautojai mėgausis patirtimi, didinančia jų gerovę.

Darnaus turizmo strategiją sudaro penkios pagrindinės sritys, kuriomis vadovaujasi Suomenlina suinteresuotos šalys: valdyti turizmo poveikį ir pasinaudoti jo teikiama nauda; išlaikyti aukštos kokybės lankytojų patirtį; akcentuoti ištikus metus veikiančios vietovės įvaizdį; plėtoti tinklaveiką; komunikuoti apie Pasaulio paveldo vertybę. Visos Suomenlina turizmo sektoriaus suinteresuotosios šalys ir vietos turizmo operatoriai turi nukreipti asmenines ir bendras

pastangas, kad tikslai būtų pasiekti. Akivaizdu, kad nė viena suinteresuotoji šalis savarankiškai nėra pajėgi pasiekti šių tikslų, tačiau kartu jos gali tai padaryti.

Darnaus turizmo strategija apima veiksmų planą, kuris buvo sukurtas siekiant užtikrinti, kad Suomenlina darnaus turizmo strategija būtų įgyvendinta ir nuolat atnaujinama. Plano įgyvendinimas yra stebimas ir kasmet teikiamos ataskaitos. Veiksmų planas kasmet peržiūrimas turizmo tinklo susirinkime. Tuo pačiu metu aptariama įgyvendinimo situacija ir pakeitimų poreikis. Veiksmų plane numatyti didesni projektai ir konkrečios priemonės, kurios užtikrina Suomenlina darnaus turizmo strategijos įgyvendinimą. Veiksmų plane pateikiami strategijoje pasirinktų sričių uždaviniai, kurie išplečiami įvairiais veiksmais (priemonėmis). Plane pateikiama informacija apie priemones įgyvendinančias organizacijas ir įgyvendinimo grafiką. Veiksmų planas veikia kaip praktinės gairės visoms dalyvaujančioms šalims, siekiant bendrų tikslų.

Atlikus užsienio turistinių vietovių analizę, galima teigti, kad turizmo organizacijos vadovaujasi šiais darnaus turizmo principais: bendruomenės nariai įtraukiami į darnaus turizmo vizijos kūrimą, strategijos įgyvendinimą, turizmo infrastruktūros ir paslaugų valdymą; darni turizmo plėtra užtikrina gyventojų užimtumą, kokybiškų darbo vietų kūrimą, skatina gyventojų verslumą mokymų, ugdymo bei finansavimo priemonėmis; nauda paskirstoma tarp turistinės vietovės gyventojų, turistų ir paslaugų teikėjų; darnaus turizmo vystymas skirtas ateitiems kartoms – visuomenė stengiasi palikti ne mažesnę išteklių bazę nei paveldėjo; turizmo verslas užtikrina, kad turistinės vietovės nėra naudojamos trumpo laikotarpio tikslams ir naudai pasiekti, jos siekia ilgalaikių tikslų, užtikrinančių vietovės darnumą ir vietos ryšių sukūrimą; užtikrinama harmonija tarp turistų, vietovės ir bendruomenės poreikių, išlaikomas balansas tarp ekonominių, socialinių, kultūrinių, gyventojų tikslų ir pripažįstama valdžios institucijų, vietos bendruomenių, turizmo sektoriaus, ne pelno siekiančių organizacijų bendradarbiavimo svarba; bendradarbiavimas yra būtinas, nes dalyvių veikla gali daryti tiesioginę įtaką kitų dalyvių veikloms; suderinami valdžios institucijų ir kitų organizacijų veiksmai, planavimo dokumentuose skiriant dėmesį infrastruktūrai ir paslaugoms (transportas, automobilių stovėjimo aikštelės, higienos infrastruktūra ir pan.); tradicinis, orientuotas į augimą, turizmo planavimo modelis keičiamas į modelį, didinantį vietos gyventojų gerovę, užimtumo ir pajamų galimybes, užtikrinama, kad plėtros sprendimai atspindės gamtinės ir kultūrinės aplinkos vertę; darnaus turizmo vystymas reikalauja pasirūpinti mokymų programomis, kurios pagerintų visuomenės žinias, supratimą apie turizmo naudą, sustiprintų verslo profesinius įgūdžius; darnaus turizmo plėtra apima tinkamą vartojimą ir veiklas, susijusias su kraštovaizdžio stiprinimu, kokybiška patirtimi vietovėje, bendruomenės tapatumu; darnaus turizmo rinkodara užtikrina, kad turistai gaus aukštos kokybės patirtį, kuri skatina siekti darnaus turizmo tikslų, skatinimas turi būti atsakingas ir etiškas turistinės vietovės ir paslaugų atžvilgiu.

Rekomendacijos Varėnos rajono savivaldybei – užtikrinti visų suinteresuotų šalių bendradarbiavimą (saugomų teritorijų ir turizmo organizacijų, turizmo verslo ir vietos bendruomenių), skatinti vietos gyventojų verslumą (mokymų, ugdymo bei finansavimo priemonėmis), didinti jų užimtumą, kurti kokybiškas darbo vietas. Valdžios institucijų ir kitų organizacijų veiksmai turi būti suderinti, skiriant pakankamą dėmesį infrastruktūros ir paslaugų plėtrai (automobilių stovėjimo aikštelės, higienos infrastruktūra, viešasis transportas, turizmo paslaugos ir pan.).

1.3. TURISTINIŲ VIETŲVIŲ PATRAUKLUMO ELEMENTAI

Traukos objektai, veiklos, apgyvendinimas, maitinimas, prieinamumas ir patogumai apima pagrindinius turistinės vietovės patrauklumo elementus, užtikrinančius turistinės vietovės atitikimą keliautojų poreikiams. Tyrimai rodo, kad svarbiausi turistinės vietovės elementai turistams yra saugumas, aptarnavimas, traukos objektai, viešieji tualetai, ženklavimas, geriamas vanduo, dviračių takai, paplūdimiai, objektų ir veiklų įvairovė, veiklos vaikams ir šeimoms, parkavimas, kokybiškos informacijos prieinamumas, transporto galimybės, kelių infrastruktūra, viešasis transportas, vietinių žmonių draugiškumas, apgyvendinimas, maistas ir gėrimai, apsipirkimas, ekskursijos, pramogos, infrastruktūros prieinamumas ribotas judėjimo galimybes turintiems keliautojams, bankomatų prieinamumas, galimybės atsiskaityti banko kortelėmis.

Faktinę keliautojų patirtį ir turistinės vietovės problemas galima identifikuoti tik apklausiant pačius turistus, todėl turistinių vietovių valdymo organizacijos, siekdamos identifikuoti ar turizmo produktai, infrastruktūra ir paslaugos atitinka turistų poreikius, atlieka rinkos tyrimus. Matyti esamą vaizdą iš keliautojų perspektyvos apie turistinės vietovės elementų patrauklumą yra labai svarbu, nes kokybiška keliautojų patirtis ir pasitenkinimas lemia pakartotinį sugrįžimą ir rekomendacijas potencialiems keliautojams.

Turistų srautas turistinėje vietovėje nėra atsitiktinis, jis atspindi vietovės patrauklumą. Turistai nėra motyvuoti ar neturi noro keliauti į turistinę vietovę dėl dviejų priežasčių: (a) nesuvokia turistinės vietovės patrauklumo (rinkodaros problemos); (b) nepakankama pasiūla (unikalių traukos objektų trūkumas, nepakankamas apgyvendinimo paslaugų pasirinkimas). Turistų skaičius Varėnos rajono savivaldybėje gali atspindėti šias galimas problemas (faktinės priežastys gali būti nustatytos tik atliekant apklausas): mažas Varėnos rajono žinomumas tikslinėse turizmo rinkose, nepakankama turizmo produktų ir paslaugų pasiūla, turistai į Varėnos rajoną negrįžta pakartotinai ir/ar nerekomenduoja čia atvykti kitiems.

2. VARĖNOS RAJONO TURIZMO SEKTORIAUS (VIDINĖS APLINKOS) ANALIZĖ

2.1. TURIZMO PASIŪLOS IR PAKLAUSOS VERTINIMAS

Pagrindiniai traukos objektai yra svarbiausias turistų motyvas keliauti į tam tikrą turistinę vietovę, papildomi veiksniai (vietovės pasiekiamumas, turizmo informacijos, apgyvendinimo, maitinimo, turistinio inventoriaus nuomos paslaugų įvairovė ir kokybė) turi taip pat didelę įtaką turistinės vietovės pasirinkimui.

2.1.1. PASIEKIAMUMAS

Transporto sistemą Varėnos rajone sudaro automobilių ir geležinkelių transporto tinklas, todėl keliautojai turi galimybes atvykti traukiniais, autobusais, automobiliais ar kempingais.

Varėnos rajonas turi geras susisiekimo komunikacijas su Vilniumi, Kaunu, regiono centru Alytumi bei gretimomis Alytaus, Trakų, Šalčininkų, Lazdijų rajonų ir Druskininkų savivaldybėmis. Rajoną kerta valstybinės reikšmės magistralinis automobilių kelias A4 Vilnius–Varėna–Gardinas, krašto keliai 127 Babriškės–Varėna–Eišiškės, 128 Valkininkų geležinkelio stotis–Daugai–Alytus, 129 Antakalnis–Jieznas–Merkinė, 133 Merkinė–Leipalingis, 32 rajoniniai keliai.

Varėnos miestas pasiekiamas šiais tarpmiestiniais autobusų maršrutais: Varėna – Vilnius (per Senąją Varėną), Varėna – Vilnius (per Eišiškes), Varėna – Kaunas (per Alytų, Prienus), Varėna – Kaunas (per Merkinę), Varėna – Vilnius (per Matuizas), Varėna – Druskininkai (per Marcinkonis), Varėna – Druskininkai (per Nedzingę).

Varėnos rajoną kerta geležinkelio linija Vilnius–Varėna–Marcinkonys. Sparčiai augant automobilių srautams keliuose, didėjant avaringumui bei aplinkos užterštumui, geležinkelių infrastruktūra turėtų būti vystoma kaip perspektyvi alternatyva krovinių bei keleivių pervežimams, sprendžiant aplinkosaugines problemas. Remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo planu (2021) numatyta „turizmo maršrutu Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena, viešojo transporto paslaugoms prioritetą teikti geležinkelių transportui“, „pasiteisinus naujos geležinkelio linijos Druskininkai–Kabeliai įrengimo poreikiui, įveikinti šią geležinkelio atšaką rekreacinio koridoriaus Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos poreikiams“.

Remiantis 2021 metais „Keliauk Lietuvoje“ atliktu tyrimu „Lietuvos turistinių vietovių patrauklumo vertinimas“ (toliau – Lietuvos turistinių vietovių vertinimo tyrimas), Varėnoje esanti geležinkelio stotis įvertinta – 3,39 balais iš 4. Aukščiausiu balu įvertinta geležinkelio stoties pastato būklė, tvarka, pritaikymas neįgaliųjų poreikiams, draugiška aplinka šeimoms su vaikais,

papildoma vertė. Pakankamai gerai vertinamas susisiekimas, orientavimasis, WC, parkavimas, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas (žr. 2 lentelę).

Varėnos miesto autobusų stotis įvertinta labai gerai – 3,54 balais iš 4. Aukščiausiu balu įvertinta objekto būklė, tvarka, pritaikymas neįgaliųjų poreikiams, atsiskaitymo galimybės, draugiška aplinka šeimoms su vaikais; tobulintinos sritys – elektromobilių įkrovos stotelės, papildoma vertė. Pakankamai gerai vertinama – susiekimas, orientavimasis, WC, parkavimas, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas.

2 lentelė. Varėnos pasiekiamumo objektų vertinimo apžvalga

Vertinimo balų reikšmė: 4 = Labai gerai 3 = Gerai 2 = Tobulintina 1 = Nepakankamai 0 = Nevertintina

Objektas	(1) ¹	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Autobusų stotis	3,54	3,67	3,00	4,00	4,00		4,00	2,67	3,44	2,00		3,75		4,00	4,00		4,00
Geležinkelio stotis	3,39	3,67	3,00	4,00	4,00		4,00	3,00	2,80	2,00		3,75		2,50	4,00		4,00

Šaltinis: VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“

2.1.2. TURIZMO RINKODARA IR ŽENKLODARA

Turizmo rinkodara ir ženklodara nuo 2012 m. yra planuojama ir vykdoma Varėnos rajono savivaldybės administracijos (Ekonomikos ir turizmo skyriaus).

2.1.2.1. PREKĖS ŽENKLAS

Pagal Varėnos prekės ženklo firminio stiliaus vadovą (toliau – Prekės ženklo stiliaus vadovas), Varėnos kraštas yra puiki aktyvaus poilsio vieta, kurios unikalumą sąlygoja senos didžiausių šalies miškų ir raistų, turtingų savo flora ir fauna, aplinkos suformuotos kultūrinės tradicijos.

Prekės ženklo stiliaus vadove akcentuojama, kad žmogus Varėnoje atsigauna nuo urbanizuoto pasaulio dažnai dirbtinai primestos sumaišties, išmoksta įsiklausyti ne tik į save, bet ir į čia supantį nesudarytą pasaulį. Ši koncepcija puikiai atitinka dabartines turizmo tendencijas, nes „Varėnos krašte gyvenantys ir poilsiaujantys žmonės atras ir pajus tikrą malonumą ir didelį džiaugsmą gyventi bendru savo širdies ir juos supančios tobulos gamtos ritmu“.

Prekės ženklo stiliaus vadove pristatomas idėjos turinys:

- *Varėnos krašto išskirtinumas.* Varėnos rajonas visuomet turėjo išskirtinį turtingos gamtos, dosnių miškų ir raistų krašto statusą. Varėnos krašto įvaizdžio idėjos sietinos su: a) vieta (gražiu kraštovaizdžiu, unikalia gamta, gamtos turtų ir upių gausa), patogiu atvykimu; b) kultūra (vieta, kurioje išlikusios ir tęsiamos šilų kraštui būdingos tradicijos, egzistuoja savita etnografinė dzūkų kultūra ir papročiai, vyrauja gamtą

¹ Objektų vertinimo kriterijai: (1) Objekto bendras vidurkis, (2) Susisiekimas (3) Orientavimasis, (4) Objekto būklė, (5) Tvarka, (6) Darbo laikas, (7) Pritaikyta neįgaliųjų ir ribotos judėsenos turistų poreikiams, (8) WC, (9) Parkavimas, (10) Elektromobilių įkrovos stotelės, (11) Teikiamos paslaugos, (12) Poilsis, vanduo, maistas, (13) Darbuotojai, (14) Atsiskaitymo galimybės, (15) Draugiška šeimoms su vaikais, (16) Draugiška turistams su naminiiais gyvūnais, (17) Papildoma vertė

tausojančias gyvenimo būdas ir gyvas unikalių etnokultūrinių kaimų paveldas; Varėnos kraštas propaguoja ekologišką, aktyvų poilsį bei kultūros paveldą, nesiūlo triukšmingų pramogų); c) turizmo produktų kokybe bei įvairove (ekoturizmu, aktyviu poilsiu natūralioje gamtoje ir etnografinių kaimų pažintinių produktų paslaugomis, poilsiu kaimo sodybose); d) poilsiaujančių žmonių rato gausa (ypač šiltuoju sezono metu), Varėnos krašte poilsiautojų ratą sudaro vasarą ir rudenį atvykstantys uogautojai, grybautojai ir plaukiojimo upėmis mėgėjai, į Varėnos kraštą vyksta vertinantys etnokultūrinį paveldą, smalsūs gurmanai, ieškantys ekologiško kulinarinio dzūkų paveldo teikiamų malonumų, sveiką buvimą gamtoje mėgstantys ir gamtos grožį pastebintys, įvairių socialinių sluoksnių poilsiautojai, linkę rinktis ramesnį ir tylesnį, tačiau tiek sveikatinimo, tiek kultūrine prasme turiningesnį poilsį; e) kainomis (gera paslaugų kokybė ir poilsio vietos išskirtinumas nereikalauja gluminančių išlaidų).

- *Varėnos krašto gamtos unikalumas.* Gamtos išskirtinumas, visiems prieinami gausūs gamtos turtais lemia ir jau nuolat atvykstančių, ir būsimųjų poilsiautojų pasirinkimą vyksti į Varėnos kraštą. Derėtų pabrėžti poilsio natūralioje gamtoje naudą, gamtos ir žmogaus dermės aspektą, būtent žmogaus ir gamtos dermės pajauta traukia tiek turistus, tiek naujakurius ir tampa viena svarbiausių verčių.
- *Varėnos krašto kultūrinis savitumas.* Varėnos krašte apstu savitos kultūros ženklų (archajiška etnografinių kaimų struktūra ir architektūra, gamtai ir krašto tautodailei būdingos spalvos bei ornamentika, šilų ir raistų gyventojų krašto gyvenimo būdo atspindžiai) paskatina lankytoją pasidomėti tuo, ką mato aplink, šio kitoniškumo šaknimis; pabrėžiant kultūros savitumą gali būti remiamasi šiais atramos taškais: a) senaisiais dzūkų papročiais, miškų masyvais apaugusių žemyninių kopų kraštovaizdžio sąlygomis gyvenančio etnoso suformuota specifinė kultūra; b) čia kūrusiais garsiais menininkais; c) šiandienos kultūriniu Varėnos gyvenimu.

Prekės ženkle atskirais elementais akcentuojami pagrindiniai žymiausi aktyvaus poilsio krašto gamtoje simboliai ir atributai (žr. 2 pav.).

2 pav. Varėnos prekės ženklas

Prekės ženkle komponuojami elementai yra pagrindiniai Varėnos kraštą charakterizuojančių simbolių komunikaciniai vektoriai:

- medis > miškas > natūralios gamtos dominavimo estetika > ekologiškumas > relaksuojantis poveikis > sveikata;
- grybas > miško gėrybių gausa > azartas > pramoga / nauda > teigiamos emocijos; – medus > kvapas, skonis > malonumas > emocijos > prisiminimai > drevinė bitininkystė > senųjų amatų ir tradicijų paveldas > pažinimo džiaugsmas;
- upė > tekančio vandens srovė > aktyvus poilsis > baidarės > vandens turizmas, ekologiška aplinka > žvejyba;
- širdelė > nuoširdumas > rūpestingumas > svetingumas > jautrus ir atsakingas santykis su gamta > pagarbus požiūris į pamatines pasaulio vertybes > teigiamos emocijos ir lūkesčių išsipildymo nuojautos stiprėjimas.

Varėnos prekės ženklas atitinka dabartinės turizmo tendencijas, nes akcentuojama gamta, ramybė, miškas, ekologinis turizmas, patirtinis turizmas ir pan., todėl labai svarbu, kad visos suinteresuotos šalys suprastų prekės ženklo prasmę, vertę ir atitiktų šiuos principus savo komunikacijos kanaluose.

2.1.2.2. TURIZMO RINKODARA IR INFORMACIJOS PASLAUGOS

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane (toliau – Strateginis plėtros planas) Ekonomikos krypties tikslas – plėtoti pažintinį kultūrinį ir kurti aktyvaus laisvalaikio turizmą. Šiam tikslui pasiekti numatytas vienas iš uždavinių – stiprinti rajono įvaizdį ir tapatybę, plėtojant pažintinį kultūrinį turizmą. Strateginiame plėtros plane 2018–2028 metams numatytos šios turizmo rinkodaros, bendradarbiavimo ir produktų kūrimo priemonės:

- Kompleksinių turizmo paslaugų paketų parengimas bei atnaujinimas;
- Turizmo komunikacijos ir rinkodaros centro įkūrimas;
- Bendradarbiavimo stiprinamas su Druskininkų kurortu;
- Turizmo maršrutų plėtra;
- Dzūkijos kulinarinio paveldo puoselėjimas ir sklaida.

Priemonių koordinatorius – Ekonomikos ir turizmo skyrius. Priemonių vykdytojai – Ekonomikos ir turizmo skyrius, Finansų ir investicijų skyrius, Kultūros ir sporto skyrius, Varėnos švietimo centras, Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija, Dargužių amatų centras, privatūs verslo subjektai.

Varėnos rajono savivaldybės administracijos 2021 ir 2022 metų veiklos planuose Turizmo vystymo programoje numatytos priemonės pateiktos Priede Nr. 1. Kasmetiniuose veiklos planuose numatyti įgyvendinimo rodikliai ir skiriamas finansavimas.

Daugelis Lietuvoje veikiančių turizmo informacijos centrų yra turizmo organizacijos, atsakingos už rinkodaros ir komunikacijos priemonių planavimą bei įgyvendinimą, turizmo rinkodaros projektų įgyvendinimą. Varėnos rajone turizmo informacijos paslaugas teikia Varėnos švietimo centras. Lankytojų informavimo paslaugas taip pat teikia Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centrai, esantys Merkinėje ir Marcinkonyse.

Remiantis Varėnos švietimo centro 2021 m. veiklos ataskaita, įgyvendindamas „Turizmo vystymo programos“ tikslą – „Vystyti turizmo rinkodarą Varėnos rajone“, įgyvendino keliamą uždavinį – „Skleisti informaciją apie turizmo galimybes Varėnos rajone ir pristatyti jas Lietuvos ir užsienio rinkoms“. Vykdyta priemonė – turizmo informacijos sklaida, pagal kurią siekiant pritraukti turistų ir pristatyti Varėnos rajono turizmo galimybes, buvo informuojami į rajoną atvykstantys lankytojai, skleidžiama informacija apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus, teikiamos individualių ir grupinių maršrutų (programų) rengimo ir jų aptarnavimo paslaugos. Iš viso 2021 metais konsultuoti 783 asmenys, iš kurių – 88 aktyvaus laisvalaikio, 76 apgyvendinimo, 159 lankytinų objektų, 150 leidinių išdavimo, 17 renginių klausimais. 2020 metais iš viso konsultuoti 1307 asmenys (palyginimui 2019 metais – 1425, 2018 metais – 2713), iš kurių – 95 aktyvaus laisvalaikio, 75 apgyvendinimo, 197 lankytinų objektų, 168 leidinių išdavimo, 151 renginių klausimais. 2021 metais dėl gidų paslaugų kreipėsi 29 asmenys (2020 m. – 33), dėl amatininkų paslaugų – 8 asmenys (2021 m. – 16). Didžiausio susidomėjimo ir konsultacijų suteikta magnetuko „Surink Lietuvą“ projekto dalyviams – 256 konsultacijos (2021 m. – 571). Teikiamų konsultacijų skaičiaus sumažėjimui 2021 metais lemiamą įtaką turėjo dėl pandemijos įvesti suvaržymai šalyje ir užsienyje.

Didžiausias lankytojų srautas turistų informacijos centre yra birželio–rugpjūčio mėnesiais, t.y. vasaros sezono metu. Iš viso 2021 metais apsilankė 783 asmenys, iš kurių 93 proc. sudarė Lietuvos gyventojai ir 7 proc. užsieniečiai, atvykę iš Estijos (2 asmenys), Danijos (4 asmenys), JAV (3 asmenys), Latvijos (10 asmenų), Lenkijos (19 asmenų), Olandijos (3 asmenys), Prancūzijos (2 asmenys), Vokietijos (14 asmenų). Statistinės informacijos rinkimas buvo vykdomas telefoninės apklausos būdu. Informacija rinkta iš turistų lankomų Varėnos rajono objektų – apgyvendinimo įstaigų, muziejų, amatų centrų, pramogų ir paslaugų tiekėjų, Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centrų ir kitų įstaigų. 2021 metais „Trenktur“ organizuotame žygyje po Merkinę pristatytos Varėnos rajono lankytinos vietos, turizmo paslaugos ir kt.

Remiantis Varėnos švietimo centro (toliau – Centras) 2021 metų veiklos ataskaita, centras, įgyvendindamas „Turizmo vystymo programos“ tikslą – „Vystyti turizmo rinkodarą Varėnos rajone“, vykdė priemonę „Turizmo informacijos sklaida“, t.y. informavo atvykstančius į rajoną lankytojus, skleidė informaciją apie turizmo galimybes ir lankytinus objektus, teikė individualių ir grupinių maršrutų (programų) rengimo ir jų aptarnavimo paslaugas. Lėšos (14,8 tūkst. Eur) šioms funkcijoms vykdyti skirtos iš savivaldybės biudžeto ir buvo panaudotos specialisto darbo užmokesčiui ir ryšių, komunalinių paslaugų, prekių ir kt. paslaugų išlaidoms apmokėti.

Šiuo metu Turizmo informacijos skyrius yra įsikūręs Varėnoje, J. Basanavičiaus g. 9, artimiausiu metu turizmo informacijos paslaugos bus teikiamos naujose patalpose Senojoje Varėnoje (šalia Varėnos „Eifelio“). Remiantis Turistinių vietovių vertinimo tyrimu Varėnos švietimo centro Turizmo informacijos skyrius įvertintas labai gerai – 3,2 balais iš 4. Aukščiausiu rodikliu (4 balais iš 4) įvertinti šie kriterijai: pritaikymas neįgaliųjų ir kitiems ribotos judėsenos turistų poreikiams, teikiamos paslaugos, draugiška aplinka šeimoms su vaikais, papildoma vertė; gerai įvertintas susiekimas, orientavimasis, objekto būklė, tvarka, darbo laikas, WC, parkavimas, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas; tobulintinos sritys – elektromobilių įkrovos stotelės, atsiskaitymo galimybės.

3 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės turizmo informacijos skyriaus vertinimas

Vertinimo balų reikšmė: 4 = Labai gerai 3 = Gerai 2 = Tobulintina 1 = Nepakankamai 0 = Nevertintina

Objektas	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Varėnos švietimo centro Turizmo informacijos skyrius	3,20	3,60	3,00	3,33	3,00	3,33	4,00	2,73	3,20	2,00	4,00	3,25	3,50	1,00	4,00		4,00

Šaltinis: VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“

Įrengiant naujas patalpas, kuriame įsikurs turizmo informacijos paslaugų teikėjas, labai svarbu atsižvelgti į 3 lentelėje pateiktus kriterijus.

Pagrindinėje Varėnos rajono turizmo svetainėje (<https://varenavisit.lt>) pateikiama išsami informacija apie lankytinus objektus, turizmo paslaugas, maršrutus, pramogas ir pan. Svetainė vizualiai yra patraukti, tačiau trūksta įvaizdinės, Varėnos rajoną pristatančios, informacijos, be to, praktinis naudojimasis informacija yra gana sudėtingas (pavyzdžiui, nėra renginių sąrašo, jis matomas tik žemėlapyje, nėra TOP objektų sąrašo – viskas atvaizduojama žemėlapyje, kuriame nėra vietovių pavadinimų).

Dzūkijos nacionalinio parko Marcinkonių lankytojų centras įsikūręs Marcinkonyse, Miškininkų g. 61. Lankytojų centre įkurta ekspozicija, keliautojams teikiamos šios paslaugos: informacija apie lankytinas vietas, turistinio inventoriaus nuomą, nakvynę, maitinimą, gidų paslaugas, ekskursijas bei žygius. Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centras

įsikūręs Merkinėje, Vilniaus g. 3. Čia įrengta moderni ekspozicija, pristatanti upių, upelių, šaltinių kraštą su Merkinės apylinkių gyvenimo būdu, tradicijomis, istorine raida. Interneto svetainės: dnp.lrv.lt ir saugoma.lt. 2021 metais Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centruose (tame tarpe etnografinėje sodyboje ir drevinės bitininkystės bityne) apsilankė 10,6 tūkst. lankytojų, Gamtos mokykloje – 667 lankytojai.

Privataus sektoriaus teikiamos turizmo informacijos paslaugos – gidų, ekskursijų ir kelionių organizavimo paslaugos:

- Varėnos rajono savivaldybėje gidų teikiamos paslaugos: ekskursijos po Dzūkijos nacionalinio parko teritoriją (Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centras Merkinėje, L. Černiauskienė, L. Saviščevienė), ekskursijos po Dzūkijos nacionalinio parko teritoriją (Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centras Marcinkonyse, Keliuk Dzūkijoje), ekskursijos po Valkininkus (D. Blažulionienė), ekskursijos ir žygiai po Senąją Varėną (A. Taraskevičius), ekskursijos po Merkinę, Subartonis, Perloją (Merkinės krašto muziejus).
- Gidai teikia paslaugas lietuvių ir užsienio kalbomis. Užsienio kalbomis prieinamos paslaugos: Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centruose Marcinkonyse ir Merkinėje – anglų ir rusų, Merkinės krašto muziejuje – anglų, rusų ir prancūzų, „Keliuk Dzūkijoje“ – anglų ir rusų, L. Černiauskienė – lenkų, L. Saviščevienė – rusų, A. Taraskevičius – anglų, rusų ir vokiečių kalbomis, D. Blažulionienė – rusų.
- Projekto svetainėje „Visitvarena.lt“ pristatoma Senojoje Varėnoje ir jos apylinkėse esantys lankyliniai objektai ir istorinės vietos. Teikiamos gido ir ekskursijų organizavimo paslaugos Senojoje Varėnoje ir Varėnos rajone.
- UAB „Ornitostogos“ – paukščių stebėjimo turų operatorius. Paukščių stebėjimas Dzūkijos nacionaliniame parke organizuojamas pavasario sezono metu, įvairiose lokacijose (Raigardo slėnyje, Kabeliuose, Musteikos ir Zervynų kaimuose).
- Kelionių organizatorius „Makaliauslietuva.lt“ siūlo turistinį maršrutą „Keliamume į Dzūkiją: ką įdomaus pamatyti ir nuveikti Varėnos rajone?“.

Apibendrinant pasiekiamumo ir turizmo informacijos prieinamumo galimybes, galima teigti, kad konkurencinis Varėnos rajono pranašumas – pasiekiamumas, nes didžiąją dalį vietovių galima pasiekti įvairiomis transporto priemonėmis. Be to, turizmo informacijos paslaugos prieinamos 3 centruose, teikiamos gidų paslaugos, tačiau jų pasirinkimas (ypač anglų ir vokiečių kalbomis) yra gana ribotas.

4 lentelė. Pasiiekiamumo ir informacijos paslaugų prieinamumas pagal vietas

Turistinė vietovė	Pasiiekiamumas			Turizmo informacija		
	Automobiliu	Tarpmiestiniu autobusu	Traukiniu	TIC	LIC	Privatus
Varėna	+	+	+	+		+
Senoji Varėna	+	+		+		+
Marcinkonys	+	+	+		+	+
Merkinė	+	+			+	+
Valkininkai	+					+
Dargužiai	+					

Pasiiekiamumo ir informacijos paslaugų prieinamumu išsiskiria Varėnos, Senosios Varėnos, Marcinkonių ir Merkinės turistinės vietovės.

2.1.3. GAMTOS TURIZMAS

Gamtos turizmas – turizmo rūšis, apimanti natūralių, gamtos vietų ir traukos objektų lankymą, paprastai vykdant pasirinktą aktyvią ar pasyvią veiklą lauke. Gamtos turizmo rūšiai priskiriamos šios turizmo kryptys: aktyvus judėjimas ir pramogos gamtoje (dviračiais, pėsčiomis, slidėmis ir kt.), pažintiniais, ugdymo, sveikatingumo, sportiniais ir kitais tikslais; gamtos objektų lankymas; paukščių stebėjimas; ramus poilsis gamtoje (fizinių, psichinių ir dvasinių jėgų atgavimas lauko sąlygomis); vandens pramogos (keliavimas baidarėmis, burlaiviais, plaustais, valtimis ir kitomis plūdriosiomis priemonėmis); žvejyba ir medžioklė (Turizmo sektoriaus analizė bei strateginės plėtros kryptys, 2019).

Varėnos rajonas turi puikias sąlygas vystyti gamtos turizmą, nes Varėnos krašte plyti miškų masyvai, smėlynai ir vingiuoja didžiausia Pietų Lietuvos upė – Merkys, teka Nemunas, Ūla, Šalčia, Varėnė, Grūda, Spengla, daugybė upelių, tyvuliuoja 160 ežerų. Didžiausią teritorijos dalį (65,7 proc. ploto) užima miškai, čia plyti Dainavos giria, vyrauja grybingi pušynai.

Pagal LR teritorijos bendruoju planą, patvirtintą 2021 m. rugsėjo 29 d., Varėnos rajonas priskiriamas prie miškingiausių savivaldybių. Trečdalį Varėnos rajono teritorijos sudaro Dzūkijos nacionalinis parkas ir Čepkelių valstybinis gamtinis rezervatas, kuriame saugomas tarptautinės reikšmės didžiausias šalyje pelkynas su didžiausiais spanguolynais bei įsikūrusios kurtinių, gervių, tetervinių ir kitų retų gyvūnų, augalų bei grybų rūšių buveinės. Varėnos rajone yra saugomi net 72 gamtos paveldo objektai ir 12 kraštovaizdžio draustinių (Varėnos rajono aplinkos analizė, 2017). Turizmui patrauklūs unikalūs gamtos objektai – Ūlos akis, Jonionių akmenys, Bakanauskų ežerėlis, Gaidžių galo kopa (Klonių kalnas), Bobos daržo šaltinis – Skroblaus upelio ištakos, Ūlos skardžiai bei įrengti traukos objektai – Čepkelių apžvalgos bokštas, Merkinės apžvalgos bokštas, Puvočių apžvalgos bokštas.

Varėnos rajone didelis dėmesys teikiamas dviračių, pėsčiųjų ir vandens turizmo vystymui.

2.1.3.1. VANDENS TURIZMAS

Remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu (2021) numatyta „išnaudoti regioninės plėtros areale esančių upių – Nemuno, Merkio, Ūlos nacionalinių vandens turizmo trasų tinklo rekreacinį potencialą saugomo kultūrinio kraštovaizdžio apžvalgai, kultūros paveldo sklaidai bei atgaivinimui, įveiklinant vandens turizmo maršrutus rekreacijai“.

Nacionalinio parko teritorijoje vandens turizmas plėtojamas šiomis trasomis: Ūlos vandens turizmo trasa (turistų srautas šioje trasoje yra ribojamas siekiant mažinti neigiamą poveikį upės ekosistemai ir išsaugoti retas rūšis), Merkio vandens turizmo trasa, Nemuno vandens turizmo trasa (leidžiama plaukti motorizuotomis vandens transporto priemonėmis; šiuo metu garlaiviu plaukiama nuo Druskininkų iki Liškiavos, plaukimo garlaiviu turistinį maršrutą siūloma pratęsti iki Žiogelių ir Merkinės.

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane numatytas uždavinys – vystyti aktyvaus laisvalaikio turizmą, panaudojant unikalias gamtines sąlygas. Šiam uždaviniui pasiekti numatyta priemonė „Vandens turizmo plėtojimas (prieplaukų ir vandens trasų ženklavimo įrengimas)“. Varėnos rajono savivaldybės administracijos 2022 m. veiklos plane numatyta priemonė „Vandens turizmo trasų viešosios infrastruktūros įrengimo / atnaujinimo techninės dokumentacijos parengimas“.

Vandens turizmo esamos situacijos vertinimui atlikta Varėnos rajono ir Dzūkijos nacionalinio parko lankytojams prieinamos informacijos analizė (žr. Priedą Nr. 2) ir organizuotas susitikimas (diskusija) su vandens turizmo plėtra suinteresuotomis šalimis. Diskusijos rezultatai pateikiami SSGG analizėje.

Vandens turizmo populiarumą Varėnos rajone rodo didėjanti paklausa iš Lenkijos ir didelė vandens turizmo inventoriaus nuomos pasiūla – baidarių, irklenčių, valčių ir plaustų nuomos paslaugas teikia apie 40 fizinių ir juridinių asmenų (žr. Priedą Nr. 3). Nuomos teikėjų skaičius nuolat kinta.

Varėnos rajonas nacionaliniu lygiu pasižymi vandens turizmo konkurenciniais pranašumais (gamtos išteklių patrauklumu, maršrutų įvairove, išvystytu paslaugų lygiu ir žinomumu). Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija siekdama mažinti neigiamą turizmo poveikį aplinkai, riboja turistų srautus Ūlos upe. Vietos gyventojai yra aktyviai įsitraukę į su vandens turizmu susijusių paslaugų teikimą, tačiau pastebimas turizmo paslaugų (maitinimo, stovyklaviečių, WC ir kt.) trūkumas šalia vandens turizmo maršrutų.

2.1.3.2. DVIRAČIŲ TURIZMAS

Remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendroju planu (2021) pažymima, kad siekiant efektyviai išnaudoti Lietuvos rekreacinius išteklius tikslinga vystyti mobilumo paslaugas rekreacinį potencialą turinčiose vietovėse, taip gerinant jų pasiekiamumą ir junglumą daugiarūšiu transportu, rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose plėtojant bevariklių transporto priemonių takų tinklus.

Dzūkijos nacionalinio parko tvarkymo plane numatoma, kad dviračių turizmo trasos ir takai įrengiami pritaikant ir pagerinant esamus kelius. Dviračių turizmo maršrutai turi kuo mažiau sutapti su intensyviai naudojamais automobilių keliais. Nacionalinio parko dviračių turizmo trasų sistemą sudaro tarpusavyje susijungiančios dviračių turizmo trasos ir atkarpos:

- EuroVelo 11 koridoriaus „Rytų Europos takas“ atkarpa: Druskininkai–Latežeris–Margionys–Marcinkonys–Puvočiai–Merkinė–Mergelių Akelės–Nedzingė;
- „Dzūkijos dviračių žiedo“ atkarpa: Druskininkai–Liškiava–Merkinė–Puvočiai–Marcinkonys–Lynežeris–Zervynos–Žiūrai–Varėna;
- pietinė Dainavos girios dviračių turizmo trasa: Marcinkonys–Darželiai–Kapiniškės–Margionys–Musteika–Marcinkonys;
- šiaurinė Dainavos girios dviračių turizmo trasa: Marcinkonys–Lynežeris–Zervynos–Mančiagirė–Žiūrai–Dalgiakalnis–Marcinkonys; alternatyvos: nuo Lynežerio į Zervynas galima važiuoti pro Rudnią ir Pauosupę; nuo Marcinkonių į Zervynas galima važiuoti pro Stėgalių gamtinį kompleksą;
- Čepkelių dviračių turizmo trasa: nuo Marcinkonių pro Alkūnės kampo geomorfologinį draustinį važiuojama iki Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato, atgal grįžtama siaurojo geležinkelio pylimu, vadinamuoju Prancūzkeliu;
- Merkinės–Marcinkonių dviračių turizmo trasa: Merkinė–Česukai–Trasninkas–Puvočiai–Kašėtos–Marcinkonys;
- Merkinės–Varėnos dviračių turizmo trasa: Merkinė–Lankininkai–Puvočiai–Mardasavas–Žiūrai, toliau pro Lavysio ežerą važiuojama Varėnos link;
- Merkinės–Uciekos–Druskininkų dviračių turizmo trasa: Merkinė–Česukai–Ucieka–Randamonys–Žiogeliai–Grūtas, toliau važiuojama į Druskininkus;
- Druskininkų–Liškiavos–Merkinės dviračių turizmo trasa: Druskininkai (Baltašiškė)–Gailiūnai–Liškiava–Žeimiai–Gudeliai–Dubaklonis–Merkinė;
- Merkinės–Subartonių dviračių turizmo trasa: Merkinė–Pakelinio ežeras – Subartonyš–Samūniškės–Ešerinio ežeras–Zakavoliai–Merkinė;

- Merkinės–Lizdų dviračių turizmo trasa: Merkinė–Ešerinio ežeras–Baležeris–Apsingė–Veismūnai–Ryliškiai–Klepočiai–Lizdai–Miežionys–Druskininkų kaimas–Netiesos–Maksimonyš–Zakavoliai–Merkinė;
- Uciekos–Margionių dviračių turizmo atkarpa, jungianti Merkinės–Druskininkų ir Dainavos girios dviračių turizmo trasas: Ucieka–Šunupis–Kapiniškės–Margionys.

Centrinėje Nacionalinio parko dalyje įrengta specializuota istorinė dviračių ir pėsčiųjų trasa „Lietuvos partizanų takais“: Puvočiai–Mardasavas–Glyno ežeras–Lankininkai–Kasčiūnai–Roduka–Viršurodukis–Dubaklonis–Puvočiai (apie 32 km).

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane numatytas dviračių takų ir maršrutų pritaikymas lygumų slidinėjimo trasoms ir pėsčiųjų žygiams.

Remiantis Varėnos rajono savivaldybės pateikta esamų dviračių ir pėsčiųjų takų inventorizacija, iš viso yra apie 17,5 km dviračių ir pėsčiųjų takų (žr. Priedą Nr. 4). Varėnos rajone dviračių takų tinklas nėra išvystytas, tačiau remiantis Varėnos rajono savivaldybės pateikta informacija, planuojamas poreikis įrengti 160,13 km naujų dviračių ir pėsčiųjų takų (šalia magistralinių, krašto, rajoninių kelių): Varėna–Nedzingė–Merkinė (8,53 km); Jablanavas–Puvočiai–Marcinkonys (17,08 km); Vilnius–Varėna–Gardinas (Merkinė – Marcinkonys) (3,49 km); Vilnius–Varėna–Gardinas (Merkinė – Senoji Varėna) (24,12 km); Varėna–Marcinkonys–Druskininkai (20,25 km); Varėna–Matuizos–Valkininkai (8,89 km); Babriškės–Varėna–Eišiškės (9,89 km); Vilnius–Varėna–Gardinas (Senoji Varėna–Valkininkai) (23,76 km); Vilnius–Varėna–Gardinas (Valkininkai–Varėnos r. sav. riba) (14,37 km); Antakalnis–Jieznas–Alytus–Merkinė (4,43 km); Merkinė–Subartonys (3 km); Varėnos miestas Savanorių g. (0,74 km); Varėnos miestas M. K. Čiurlionio g. (1,46 km); Senosios Varėnos k., Vytauto g. (1,04 km); Alytus–Varėna (19 km).

Varėnos rajone dviračių nuomos punktų tinklas nėra plačiai išvystytas, pasirinkimo galimybės gana ribotos (nuomoja 3 paslaugų teikėjai, t.y. G. Sadauskas (14 dviračių), Sabo baidarės (15 dviračių) ir viešbutis „Vila Ūla“).

Esamos situacijos analizė rodo (žr. Priedą Nr. 5), kad Varėnos rajono savivaldybėje dominuoja turizmo maršrutai (ne takai ar trasos). Rajonas yra mėgstamas dviračių entuziastų ir profesionalų dėl patrauklių gamtos išteklių, sudarytų įvairių turizmo maršrutų ir galimybių atsivežti dviračius traukiniu. Pastebima, kad vietos gyventojai nėra aktyviai įsitraukę į su dviračių turizmu susijusių paslaugų teikimą. Tyrimai rodo, kad didžioji dalis keliautojų (ypač užsieniečiai, šeimos su vaikais, vyresnio amžiaus žmonės) daugiausia keliauja dviračių takais, naudojami įrengta ir dviračių turizmui pritaikyta trasų infrastruktūra (sėkmės pavyzdžiai Lietuvoje – dviračių

takai Pajūrio regioniniame parke, Kuršių nerijos nacionaliniame parke ar Žemaitijos nacionaliniame parke aplink Platelių ežerą).

2.1.3.3. PĖSČIŪJŲ TURIZMAS

Remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendroju planu (2021) rekreaciniuose parkuose ir kompleksuose numatyta plėtoti pėsčiųjų takų tinklus.

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane numatytas uždavinys – dviračių takų ir maršrutų pritaikymas pėsčiųjų žygiams.

Dzūkijos nacionalinio parko tvarkymo plane suplanuoti pėsčiųjų pažintiniai ir mokomieji takai:

- Skroblaus pažintinis takas Kapiniškių kraštovaizdžio draustinyje (apie 12 km), į kurią tikslinga įtraukti Margionių kaimą, Skroblaus versmes, Kalnuočių kopą (apžvalgos bokštą);
- Jonionių pažintinis takas nuo Merkinės tilto palei Nemuną iki Siuvėjo rėvos ir Jonionių akmenų (apie 3,3 km);
- Merkinės pažintinis takas: Merkinės lankytojų centras–Merkinės krašto muziejus–bažnyčia–apžvalgos bokštas–piliakalnis–kapinynas–Merkinės žydų senosios kapinės–Merkinės žydų žudynių ir užkasimo vieta–šventvietė, vadinama Kukumbalių,–lankytojų centras (apie 5 km), į kurią tikslinga įtraukti Nemuno ir Straujos santaką, Straujos žemupio slėnį;
- Liškiavos pažintinis takas, jungiantis Liškiavos piliakalnį, bažnyčios ir vienuolyno ansamblį, senąsias žydų kapines, retųjų ir vaistinių augalų ekspoziciją, Krūčiaus upelio slėnį (apie 3,6 km).

Keliautojams siūlomi šie pėsčiųjų turizmo maršrutai (Priedas Nr. 6) – Zackagirio pažintinis takas (~14 km), Girinio pažintinis takas (~3,6 km), Skroblaus pažintinis takas (~12 km), Drevinės bitininkystės pažintinis takas (~3 km), Ilgabalės pažintinis takas (~1 km), Žiežulio takas (~1,6 km), Dainų slėnio takas (~1,2 km).

Sėkmingos partnerystės pavyzdžiu galima išskirti pažintinį maršrutą „Adolfo Ramanausko-Vanago laisvės kovų keliais“, kurį sudaro 3 atkarpos: 28 km, 17 km ir 23,8 km. Šis maršrutas sukurtas bendradarbiaujant Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijai, Merkinės krašto muziejui, Varėnos rajono savivaldybei, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrui.

Remiantis Turistinių vietovių vertinimo tyrimu (žr. 5 lentelę), Varėnos miesto legendų ir padavimų parkas įvertintas labai gerai – 3,35 balo iš 4. Labai gerai įvertinta objekto būklė, tvarka,

pritaikymas neįgaliųjų ir ribotos judėsenos turistų poreikiams, poilsis, vanduo, maistas ir aplinka draugiška šeimoms su vaikais; gerai vertinamas susisiekimas, objekto būklė, tvarka, parkavimas; tobulintinos sritys – WC, draugiška aplinka šeimoms su vaikais ir keliautojams su naminiais gyvūnais, papildoma vertė.

Žiežulio takas įvertintas gerai, t.y. 2,53 balo iš 4. Geriausiai įvertinta (4 balais iš 4) objekto būklė, tvarka; gerai įvertintas susisiekimas, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas, draugiška aplinka šeimoms su vaikais; tobulintinos sritys – orientavimasis, WC, parkavimas, draugiška aplinka keliautojams su naminiais gyvūnais, papildoma vertė.

Skroblaus pažintinis takas įvertintas gerai – 2,80 balo iš 4 galimų. Labai gerai įvertintas orientavimasis, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas, papildoma vertė; gerai vertinamas susisiekimas, objekto būklė, tvarka, parkavimas; tobulintinos sritys – WC, draugiška aplinka šeimoms su vaikais ir keliautojams su naminiais gyvūnais, papildoma vertė.

5 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės Varėnos miesto parko ir pažintinių takų vertinimas
Vertinimo balų reikšmė: 4 = Labai gerai 3 = Gerai 2 = Tobulintina 1 = Nepakankamai 0 = Nevertintina

Objektas	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Varėnos miesto legendų ir padavimų parkas	3,35	3,25	2,50	4,00	4,00		4,00	3,09	3,89	3,00		4,00			4,00	2,00	2,50
Skroblaus pažintinis takas	2,80	2,75	3,60	3,00	2,67			1,64	2,88			4,00			1,50	2,00	4,00
Žiežulio takas	2,53	2,75	2,00	4,00	4,00			1,00	2,00			3,00			2,50	2,00	2,00

Šaltinis: Vėšl „Keliauk Lietuvoje“

Varėnos rajone išnaudojamas gamtos išteklių potencialas, vystomi pažintiniai takai ir maršrutai, jungiantys lankytinus objektus ir vietas. Labiausiai išsiskiria Zackagirio pažintinis takas, kurio ilgis ~14 km.

2.1.3.4. AKTYVAUS LAISVALAIKIO IR REKREACINĖS INFRASTRUKTŪROS PLĖTRA

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane Ekonomikos krypties tikslui „Plėtoti pažintinį kultūrinį ir kurti aktyvaus laisvalaikio turizmą“ tikslui pasiekti numatytas uždavinys – vystyti aktyvaus laisvalaikio turizmą, panaudojant unikalias gamtines sąlygas. Šio uždavinio priemonės: vandens turizmo plėtojimas, įrengiant prieplaukas; naujų aktyvaus laisvalaikio objektų įkūrimas; dviračių takų ir maršrutų pritaikymas lygumų slidinėjimo trasoms ir pėsčiųjų žygiams.

Varėnos rajono savivaldybės administracija kartu su Alytaus miesto, Alytaus rajono, Varėnos rajono, Druskininkų ir Lazdijų rajono savivaldybėmis įgyvendino projektą „Alytaus regiono turizmo informacinės infrastruktūros plėtra“, kurio metu įgyvendintas autoturizmo maršruto „Dainavos žiedo“ ir dviračių pėsčiųjų tako „Alytus – Varėna“ ženklavimas. Viena iš trasos „Dzūkijos dviračių žiedas“ atkarpa, jungiančių Varėnos rajono, Alytaus miesto ir

savivaldybių teritorijas senuoju geležinkelio pylimu – „Alytus–Varėna“ (*Olita–Orany*). Maršruto ilgis – apie 50 km. Projekto įgyvendinimo metu Varėnos rajono savivaldybės teritorijoje įrengtas 1 pilonas, 22 informaciniai standai, 34 rodyklės pėstiesiems, 47 kelio ženklai Nr. 628–629.

Varėnos rajono savivaldybės administracija kartu su Lazdijų rajono ir Druskininkų savivaldybių administracijomis įgyvendino projektus: „Turizmo trasų ir maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra Lazdijų, Varėnos rajonų ir Druskininkų savivaldybėse, I etapas“ (toliau – Projekto I etapas) ir „Turizmo trasų ir maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra Lazdijų, Varėnos rajonų ir Druskininkų savivaldybėse, II etapas“ (toliau – Projekto II etapas).

Įgyvendinant Projekto I etapą įrengta turizmo ženklinimo infrastruktūra (32 informaciniai standai, 35 vandens trasų objektus žymintys ženklai ir nuorodos, 49 krypties rodyklės). Taip pat įrengti 2 interaktyvūs informaciniai standai Senojoje Varėnoje ir Merkinėje, pritaikyti neįgaliesiems.

Projekto II etapo įgyvendinimo metu įrengtas interaktyvus stendas Marcinkonyse, 4 kelio ženklai, 6 krypties rodyklės pėstiesiems, 9 medinės nuorodos. 2023 metais bus įrengti 32 informaciniai standai.

Varėnos rajono savivaldybės administracijos užsakymu rengiama vandens turizmo infrastruktūros Nemuno ir Merkio upių bei Merkio upės intakų pakrantėse Varėnos rajono savivaldybės teritorijoje išvystymo galimybių studija, kurioje bus nustatyta esama vandens turizmo infrastruktūros situacija, naujos vandens turizmo infrastruktūros įrengimo poreikis, vandens turizmo infrastruktūros plėtros galimybės Nemuno, Merkio ir jo intakų upių pakrantėse. Remiantis parengta galimybių studija ir jos išvadomis, planuojama įgyvendinti projektą „Merkio ir Nemuno upių vandens turizmo trasų plėtra“, finansuojamą pagal 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programą. Projektu planuojama įrengti priplaukas, stovyklavietes, poilsivietes, informacinius ženklus, nuorodas, tualetus. Taip pat numatoma įrengti (atnaujinti) ir pritaikyti turistų lankymui turizmo objektus, esančius šalia trasų – poilsio parką ir pažintinį taką, sutvarkant mažos apimties infrastruktūrą, įrengiant poilsio ir laisvalaikio zonas, apšvietimą, vaizdo stebėjimo kameras, interaktyvias informacines lentas.

Savivaldybės biudžeto lėšomis kasmet planuojama atnaujinti dviračių turizmo trasų ir stacionarių orientavimosi trasų ženklinimą Varėnos rajone.

Dzūkijos nacionalinio parko plane numatytos nacionalinio parko rekreacinio naudojimo plėtros kryptys: pažintinio turizmo plėtra įrengiant pažintinio turizmo trasas ir takus, saugant ir eksponuojant tradicinį kaimišką ir gamtinį kraštovaizdį, gamtos ir kultūros paveldo vertybes, gyvąsias kultūrinės tradicijas ir raiškas, plėtojant gamtines ir kultūrinės ekspozicijas; ir turizmo

plėtra plėtojant esamus, statant ir įrengiant naujus rekreacinės infrastruktūros objektus numatytose vietose. Dalis suplanuotų veiklų jau yra įgyvendinta.

Nacionalinio parko rekreacinio naudojimo nuostatos: rekreacinio naudojimo sistema pažintinio turizmo maršrutais sujungiama su Druskininkų ir Varėnos miestais; rekreacinė infrastruktūra plėtojama rekreacinio funkcinio prioriteto zonose; kitose nacionalinio parko dalyse kuriama pažintinio turizmo infrastruktūra; rekreacinės paslaugos koncentruojamos Merkinės miestelyje, Marcinkonių ir Puvočių kaimuose; draustiniuose plėtojamas pažintinis turizmas – įrengiamos automobilių ir dviračių turizmo trasos, pėsčiųjų pažintiniai ir mokomieji takai, trumpalaikio poilsio vietos, privažiavimai ir priėjimai prie lankomų objektų, apžvalgos aikštelės, mažieji kraštovaizdžio architektūros statiniai; stovyklavietės, kempingai, rekreaciniai pastatai ir kompleksai įrengiami ir statomi tik tvarkymo plane numatytose vietose; prie pažintinio turizmo trasų, takų ir lankomų objektų prireikus gali būti įrengiamos ir statomos automobilių stovėjimo aikštelės, trumpalaikio poilsio vietos, apžvalgos aikštelės ir mažieji kraštovaizdžio architektūros statiniai.

Nacionalinio parko rekreacinio funkcinio prioriteto zonose tvarkymo plane nustatytose vietose numatyta: Mergelės Akelių rekreacinio funkcinio prioriteto zonoje – gerinti poilsiavietės ir stovyklavietės įrangą, įrengti kempingą ir miško parką, pastatyti tradicinių amatų centrą ir poilsio kompleksą; Marcinkonių rekreacinio funkcinio prioriteto zonoje – plėsti poilsiavietę ir gerinti jos įrangą, įrengti miško parką; Kastinio, Glyno ir Ešerinio rekreacinio funkcinio prioriteto zonose – gerinti stovyklaviečių įrangą, įrengti miško parkus; Kuleinio rekreacinio funkcinio prioriteto zonoje – gerinti rytiniame ežero krante esančios stovyklavietės įrangą, įrengti stovyklavietę prie Nemuno vandens turistams, miško parką; Lizdų rekreacinio funkcinio prioriteto zonoje – įrengti stovyklavietę, pastatyti poilsio kompleksą, plėtoti rekreacinę infrastruktūrą, teikti kaimo turizmo paslaugas; Puvočių rekreacinio funkcinio prioriteto zonoje – gerinti stovyklavietės ir poilsiavietės įrangą (šiauriniame kaimo pakraštyje), įrengti kempingą (pietvakariniame kaimo pakraštyje), Puvočių kaime plėtoti rekreacinę infrastruktūrą, teikti kaimo turizmo, turistų aptarnavimo paslaugas.

Nacionalinio parko pažintinio turizmo sistemą sudaro įvairaus dydžio ir pobūdžio pažintinio turizmo trasos ir takai, lankomi paveldo objektai, lankymui ir poilsiui skirta rekreacinė infrastruktūra (atokvėpio vietos, apžvalgos aikštelės, poilsiavietės, stovyklavietės).

Ties įvažiavimais į Nacionalinį parką numatoma įrengti „parko vartus“ – sustojimo ir trumpalaikio poilsio vietas su informaciniais stendais, kuriuose pateikiama informacija apie Nacionalinio parko vertybes ir lankymo galimybes. „Parko vartus“ siūloma įrengti Margionių ir Randamonių kaimuose (atvykstantiesiems nuo Druskininkų), Mančiagirės ir Purplių kaimuose

(atvykstantiesiems nuo Varėnos), Subartonių kaime (atvykstantiesiems nuo Alytaus) ir Jonionių kaime (atvykstantiems nuo Lazdijų ir Veisiejų).

Marcinkonių kaime prie Nacionalinio parko lankytojų centro numatoma įrengti stovėjimo aikštelę mobiliesiems nameliams, suteikti galimybę juose stovyklaujantiems turistams naudotis elektra, vandeniu ir lankytojų centre teikiamomis paslaugomis.

Siekiant gerinti Dzūkijos nacionalinio parko kraštovaizdžio apžvalgos sąlygas, numatyta įrengti apžvalgos bokštus ir aikšteles (Merkinės miestelyje ir prie atkuriamo Stėgalių gamtinio komplekso; apžvalgai pritaikyti priešgaisrinį bokštą Margionių kaime; įrengti apžvalgos aikštelę neįgaliesiems Merkinės miestelyje (Bakšio gatvės gale Merkinės piliakalniui, Nemuno–Merkio ir Nemuno–Stangės santakoms apžvelgti); įrengti apžvalgos aikšteles ant Grūdų skardžio (Ziackagirio pažintiniame take), Merkio ir Ūlos santakoje, prie Merkio (tarp Mardasavo ir Puvočių, taip pat virš atodangos Bingelių kaime), ant Krušonių skardžio, prie Baležerio, virš Pakrikštės senslėnio (Veismūnų kaime), prie Lizdų ežero, prie Nemuno Miežionių kaime, žemiau Nemuno ir Straujos santakos, dešiniajame Nemuno krante (Maksimonių kaime).

Remiantis Turistinių vietovių vertinimo tyrimu, Merkinės apžvalgos bokštas įvertintas gerai – 2,65 balo iš 4. Labai gerai įvertinta objekto būklė ir orientavimasis; gerai – susisiekimas, tvarka, poilsio, vandens ir maisto prieinamumas, WC, parkavimas, papildoma vertė.

6 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės apžvalgos bokšto vertinimas

Vertinimo balų reikšmė: 4 = Labai gerai 3 = Gerai 2 = Tobulintina 1 = Nepakankamai 0 = Nevertintina

Objektas	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Merkinės apžvalgos bokštas	2,65	2,75	3,40	3,50	3,00			2,64	2,22			2,33			2,00	2,00	

Šaltinis: VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“

Varėnos rajonas turi puikias sąlygas ekologinio turizmo plėtrai. Savivaldybės teritorijoje už viešosios turizmo infrastruktūros vystymą atsakingos dvi institucijos – Varėnos rajono savivaldybės administracija bei Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija, todėl siekiant, kad viešosios turizmo infrastruktūros (turizmo maršrutų, trasų, takų) ir aptarnavimo paslaugos būtų vystomos kompleksiskai svarbus glaudus abiejų institucijų bendradarbiavimas tiek turizmo planavimo, tiek įgyvendinimo srityje.

2.1.4. KULTŪRINIS TURIZMAS

2.1.4.1. TURIZMO TRAUKOS OBJEKTAI

Kultūrinį turizmą sudaro kultūros paveldo objektų (dvarų, bažnyčių, vienuolynų, senamiesčių, muziejų, meno galerijų ir kitų paveldo statinių) ar miestų lankymas (kai svarbiausias

tikslas – kultūros objektai ir kultūros renginiai arba sudaroma galimybių susipažinti su tautinėmis tradicijomis, amatais, tiesiogiai dalyvauti veikloje ir įsigyti gaminių).

Kultūrinis turizmas miestų, architektūros paveldo, šalies istorijos požiūriu potencialiai įdomus tiek vietos, tiek užsienio turistams. Remiantis užsienio šalių patirtimi, labiausiai lankomi tie objektai, kuriuose teikiamos papildomos paslaugos, t.y. maitinimas, teikiama informacija, veikia knygynai, prekiaujama suvenyrais, organizuojamos parodos, konferencijos ir kultūros renginiai, vyksta edukacinės programos.

Varėnos rajone kultūrinio turizmo srityje išsiskiria šios vietovės: Dargužiai (etnokultūrinis gatvinis kaimas, kuriame įsikūrę Sūrininkų namai), Marcinkonys (Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centras, Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos etnografinės sodybos ekspozicija, Marcinkonių Šv. Apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčia, Marcinkonių stoties galerija), Margionys (Klojimo teatras, Bobos Daržo šaltinis), Merkinė (urbanistikos paminklas, Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, Merkinės piliakalnis, Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centras, Merkinės krašto muziejus, namas, kuriame mirė Lietuvos Didysis Kunigaikštis ir Lenkijos karalius Vladislovas Vaza, miesto ribų stulpai, paminklas Vladislovui Vazai, paminklas Lietuvos partizanų vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagai, antspaudas, kuriuo Jogaila suteikė Magdeburgo teises Vilniaus miestui, paminklas Vincui Krėvei, Kryžių kalnelis), Zervynos (etnoarchitektūrinis kaimas), Musteika (kaimas, garsėjantis išsaugotomis drevinės bitininkystės tradicijomis, Drevinės bitininkystės bityno ekspozicija), Valkininkai (urbanistikos kompleksas, Valkininkų Švč. Marijos Apsilankymo bažnyčia ir Valkininkų turgaus aikštė, Pranciškonų vienuolyno liekanos), Senoji Varėna (Senosios Varėnos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, paminklas „Angelas“, Nepriklausomybės paminklas, M. K. Čiurlionio kelio pradžia), Perloja (Perlojos istorijos muziejus, Perlojos Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia, paminklas Vytautui), Liškiava (Liškiavos piliakalnis, Liškiavos pilies pietvakarinio bokšto liekanos, Liškiavos Švč. Trejybės bažnyčios ir dominikonų vienuolyno ansamblis, Liturginio paveldo ekspozicija Liškiavos vienuolyne), Varėna (Varėnos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, paminklas į tremtį ir lagerius išvežtiems gyventojams atminti).

Varėnos rajono savivaldybėje gausu kultūros paveldo objektų, kurie yra patrauklūs turizmui – piliakalniai, paminklai, muziejai ir ekspozicijos, sakraliniai objektai (žr. Priedą Nr. 7). Vienas iš labiausiai lankomų kultūrinio turizmo objektų – Merkinės krašto muziejus, kuriame iki pandemijos kasmet apsilankė beveik 5 tūkst. lankytojų.

7 lentelė. Lankytojų ir edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius

Metai	Merkinės krašto muziejus			Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centrai		
	Lankytojų skaičius	Edukacinių užsiėmimų skaičius	Edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius	Lankytojų skaičius	Edukacinių pamokų, ekskursijų, žygių dalyvių skaičius	Gamtos mokyklos dalyvių skaičius
2019	4.800	8	1.500	15.395	5.380	1.017
2020	4.000	4	1.000	13.779	2.611	406

Šaltinis: LR Kultūros ministerija ir Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nacionaliniu lygiu turistinių vietovių patrauklumo vertinimo tyrime įvertinti 8 su kultūriniu turizmu susiję Varėnos rajono savivaldybėje esantys objektai.

8 lentelė. Varėnos rajono savivaldybės kultūrinio turizmo objektų vertinimo apžvalga

Vertinimo balų reikšmė: 4 = Labai gerai 3 = Gerai 2 = Tobulintina 1 = Nepakankamai 0 = Nevertintina

Objektas	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)
Varėnos Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia	3,20	3,40	3,00	4,00	3,40	2,50	3,00	1,00	3,67			4,00			4,00		
Merkinės krašto muziejus	3,08	3,40	4,00	4,00	3,80	4,00	2,25	2,64	2,30	1,00	2,40	3,00	4,00	4,00	3,00	2,00	3,50
Paminklas į tremtį ir lagerius išvežtų gyventojų atminimui	2,99	3,40	2,33	4,00	4,00		4,00	2,73	2,80	2,00		3,67			4,00	2,00	1,00
Skulptūra „Jaunasis grybautojas“	2,96	3,40	2,67	4,00	4,00		4,00	1,00	3,78	2,00		3,67			4,00	2,00	1,00
Varėnos Vasario 16-osios aikštė	2,87	3,40	3,00	4,00	4,00		4,00	1,00	3,89	2,00		3,67			2,50	2,00	1,00
Merkinės piliakalnis	2,80	3,00	3,75	4,00	3,00			2,55	2,60			3,33			1,00	2,00	
Varėnos medinė žydų sinagoga	2,77	3,60	2,33	4,00	1,67		4,00	1,00	3,67	3,00		3,00			4,00	2,00	1,00
Liškiavos architektūrinis kompleksas	2,76	3,00	3,33	3,00	4,00		4,00	2,45	4,00	1,00		2,33			4,00	1,00	1,00

Šaltinis: VŠĮ „Keliauk Lietuvoje“

Nors Varėnos turizmo informacijos svetainėje pateikiama daug kultūrinio turizmo objektų, užsienio keliautojų pamėgtoje „TripAdvisor“ platformoje informacija yra prieinama tik apie vieną turizmo objektą – Zervynų etnografinį kaimą (2 atsiliepimai), atsižvelgiant į tai, galima daryti išvadą, kad Varėnos rajonas kol kas mažai išnaudoja kultūrinio turizmo potencialą.

2.1.4.2. TURIZMO MARŠRUTAI

Varėnos rajone sukurti 4 teminiai kultūrinio turizmo maršrutai, skirti keliauti automobiliu: „Lenkų kultūros palikimas Varėnos krašte“, „Dainavos apygardos partizanų kovų keliais“, „Kulinarinis maršrutas“, „Sakralinis maršrutas“. Maršrutai apima šias vietas ir objektus:

- „Lenkų kultūros palikimas Varėnos krašte“: namas ir Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų bažnyčia Merkinėje, Nedzingės bažnyčia, Perlojos bažnyčia, Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia Babriškių kaime, paminklas Dubičiuose, Valkininkai;

- „Dainavos apygardos partizanų kovų keliais“: Kazimieraičio rinktinės Didžiojo Lietuvos kunigaikščio (LDK) Vytauto Tėvūnijos Merkio būrio ir Nemuno būrio partizanų bunkeriai, Genio grupės partizanų bunkeris;
- „Kulinarinis maršrutas“: „Sūrininkų namai“ Dargužių k., „Grikucio“ sodyba, Dzūkijos nacionalinio parko direkcijos etnografinė sodyba-muziejus; L. Černiauskiėnės sodyba;
- „Sakralinis maršrutas“: Valkininkų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia, Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia Akmenio k., Babriškių Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, Perlojos Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia, Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios mūrai Merkinėje, Merkinės piramidė Česukų k., Pilnų namų bendruomenė Panaros k., Liškiavos Švč. Trejybės bažnyčia.

2.1.4.3. RENGINIAI

Viena iš kultūrinio turizmo rūšių – renginių turizmas. Varėnos rajono savivaldybės renginių kalendorius skirtas miesto ir rajono gyventojams, vienadieniams lankytojams ir turistams. Renginiai vyksta įvairiose Varėnos rajono savivaldybės vietose.

Svarbiausi Varėnos rajono savivaldybėje vykstantys renginiai: Varėnos krašto tautodailininkų darbų paroda ir mugė „Aukso kupkas“ (Varėna), Respublikos mėgėjų teatrų festivalis „Tegyvuoja Giraitė“ (Varėna), festivalis gamtoje „Vidur girių“ (Marcinkonių k.), moksleivių poetinės kūrybos šventė „Poezijos pavasarėlis“ (Pauosupės k.), tarptautinis folkloro festivalis „Dzūkų godos“ (Varėna), šiuolaikinio meno festivalis „ARiTmija“ (Merkinė), tarptautinis poezijos festivalis „Poezijos pavasaris“ (Varėnos r.), Turizmo sezono atidarymo renginiai (Varėnos r.), Valkininkų miestelio šventė „Antaninių kermošius“ (Valkininkai), Dzūkų kultūros festivalis „Čiulba ulba“ (Varėnos r.), Pynimo savaitė (amatų mokymų stovykla) (Musteikos k.), respublikinė kaimo teatrų šventė-konkursas „Citnaginė“ (Margionių k.), tarptautinės jaunimo dienos šventė (Varėnos r.), folkloro festivalis „Subatėlės vakarėly...“ (Marcinkonių k.), Merkinės miestelio šventė (Merkinė), M. K. Čiurlionio gimimo metinės (Senoji Varėna), Baltų vienybės dienos minėjimas (Merkinė ir Liškiava), Lietuvos grybavimo čempionatas, Grybų šventė (Varėnos r.), D. Tamulevičiūtės profesionalių teatrų festivalis (Senoji Varėna), Simajudo atlydai (Marcinkonių k.), Perlojos Respublikos metinių minėjimas (Perlojos k.), paroda ir mugė „Vai atvažiuoja šventa Kalėda“, Varėnos Kalėdų eglutės įžiebimas (Varėna), tradicinis naktinis žygis prie J. Vitkaus-Kazimieraičio žeminės (Marcinkonių k.).

2.1.4.4. EDUKACIJOS

Varėnos rajone 10 paslaugų teikėjų keliautojams siūlo įvairias edukacines programas: žvakių liejimas, šiaudinių sodų rišimas, kiaušinių dažymas, dzūkiškų bandų kepimas, dzūkiški kūčių valgiai ir papročiai, vaistažolių pažinimas ir rinkimas, sūrių degustacija (žr. Priedą Nr. 8). Edukacijos organizuojamos – Dargužių amatų centre ir Sūrininkų namuose (Dargužių k.), LDK plytinėje (Krūminių k.), amatų centre „Vienaragių šilas“ (Merkinė), sodyboje „Grikucis“ (Pamerkių k.), sodyboje „Šilas“ (Maksimonių k.), Linos Černiausienės sodyboje (Kapiniškių k.), „Lėlažolės“ (Musteikos k.), Kultūros centro dailės studijoje „Kadagys“ (Varėna), Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos lankytojų centre ir etnografinėje sodyboje Marcinkonyse, drevinės bitininkystės bityne Musteikos kaime, Ekologinio ugdymo centre Darželių kaime ir Gamtos mokykloje (gamtos pamokos) Marcinkonyse.

2.1.4.5. KULTŪRINIO TURIZMO PLĖTRA

Strateginiame plėtros plane su kultūrinio turizmo plėtra susiję uždaviniai: stiprinti rajono įvaizdį ir tapatybę, plėtojant pažintinį kultūrinį turizmą; tvarkyti ir pritaikyti gamtos bei kultūros paveldo objektus turizmo reikmėms.

Uždavinio „Stiprinti rajono įvaizdį ir tapatybę, plėtojant pažintinį kultūrinį turizmą“ numatytos priemonės – Merkinės, kaip istorinės Dzūkijos sostinės, turizmo potencialo išnaudojimas (Vladislovo Vazos namo restauravimas ir pritaikymas turizmo veiklai, Merkinės dvarvietės pritaikymas turizmo veiklai, Merkinės rotušės atstatymas); turizmo maršrutų plėtra; Dzūkijos kulinarinio paveldo puoselėjimas ir sklaida.

Uždavinio „Tvarkyti ir pritaikyti gamtos bei kultūros paveldo objektus turizmo reikmėms“ suplanuotos priemonės – memorialo Dainavos apygardos partizanams atminti Merkinės miestelyje sutvarkymas; istorinio turizmo plėtra Valkininkų miestelyje; kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas lankymui.

Už strateginio plėtros plano priemonių įgyvendinimą numatyti atsakingi koordinatoriai – Varėnos rajono savivaldybės administracijos Ekonomikos ir turizmo skyrius bei Kultūros ir sporto skyrius. Priemonių vykdytojai – Ekonomikos ir turizmo, Finansų ir investicijų, Kultūros ir sporto, Turto valdymo skyriai, Varėnos švietimo centras, Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija, Merkinės krašto muziejus, Dargužių amatų centras, Valkininkų miestelio bendruomenė, privatūs verslo subjektai.

2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programos lėšomis planuojama įgyvendinti projektą „Laisvės kovų maršruto plėtra, įrengiant (sutvarkant) prieigas prie lankytinų objektų“. Šio projekto įgyvendinimo metu numatoma sutvarkyti Lietuvos partizanų ir jų rėmėjų

memorialinio komplekso prieigas, įrengiant (atnaujinant) mažosios architektūros elementus, automobilių stovėjimo aikštelę, apšvietimą, saugumo kameras. Taip pat planuojama sutvarkyti prieigas ir (ar) įrengti nuorodas, stendus prie kitų Dainavos apygardos partizanų laisvės kovų atminimo vietų (Marcinkonių bažnyčios ir kapinių, kur palaidoti iš įvairių apylinkės vietų perlaidoti partizanai, Dainavos apygardos vadavietės ir partizanų vado Liongino Baliukevičiaus-Dzūko žūties vietos bei kt.).

2.1.5. TURIZMO PASLAUGŲ VERTINIMAS

2.1.5.1. TURIZMO PAKLAUSA IR KONKURENCINĖ APLINKA

Konkurencija tarp Lietuvos turistinių vietovių per pastaruosius metus labai išaugo. Turistinės vietovės stengiasi pritraukti kuo daugiau vietos ir užsienio turistų, kad būtų sukurtos naujos ar išlaikytos esamos darbo vietos, stabilus ekonomikos augimas. Prognozuojama, kad sėkmė lydės tas turistines vietas, kurios greičiau reaguos į vartotojų ir rinkos pokyčius, geriau tenkins keliautojų poreikius bei aiškiai išskirs konkurencinius turistinės vietovės privalumus (pasiekiamumą, infrastruktūrą, aplinką, kultūrą, paveldą ir pan.).

Varėnos rajono savivaldybės konkurencinės turizmo aplinkos vertinimui pasirinktos Alytaus regiono savivaldybės (Alytaus miesto, Alytaus rajono, Druskininkų, Lazdijų rajono) bei savivaldybės, kurios išsiskiria unikaliais gamtos ištekliais (Šilutės rajono, Plungės rajono, Molėtų rajono, Anykščių rajono).

2021 metais Alytaus regione apsilankė 289,66 tūkst. turistų, iš jų Varėnos rajono apgyvendinimo įstaigose apsistojo 11,02 tūkst. turistų (turizmo informacijos specialistės rinktais duomenimis, apsistojusių Varėnos rajono apgyvendinimo įstaigose buvo apie 20 tūkst.), Alytaus miesto – 10,84 tūkst., Alytaus rajono – 6,47 tūkst., Lazdijų r. – 14,94 tūkst., Druskininkų – 246,39 tūkst. Varėnos rajone apgyvendintų turistų skaičius sudarė 3,8 proc. visų regione apsistojusių turistų.

2021 metais turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose, palyginti su 2020 metais, Varėnos rajone išaugo 22,75 proc.

9 lentelė. Bendras turistų skaičius apgyvendinimo įstaigose 2020–2021 m.

Savivaldybė		2020	2021
Alytaus miesto	IŠ VISO	7.391	10.835
	Lietuviai	5.681	8.326
	Užsieniečiai	1.710	2.509
Alytaus rajono	IŠ VISO	2.762	6.472
	Lietuviai	2.713	6.335
	Užsieniečiai	49	137
Druskininkų	IŠ VISO	224.990	246.387
	Lietuviai	196.108	228.039
	Užsieniečiai	28.882	18.348

Savivaldybė		2020	2021
Lazdijų rajono	IŠ VISO	7.023	14.938
	Lietuviai	6.955	14.850
	Užsieniečiai	68	88
Varėnos rajono	IŠ VISO	8.977	11.019
	Lietuviai	7.893	10.933
	Užsieniečiai	1.084	86
Šilutės rajono	IŠ VISO	11.901	11.897
	Lietuviai	10.857	10.863
	Užsieniečiai	1.044	1.034
Plungės rajono	IŠ VISO	14.089	16.272
	Lietuviai	13.599	15.480
	Užsieniečiai	490	792
Molėtų rajono	IŠ VISO	27.543	25.071
	Lietuviai	26.905	24.797
	Užsieniečiai	638	274
Anykščių rajono	IŠ VISO	23.036	23.530
	Lietuviai	21.258	22.579
	Užsieniečiai	1.778	951

Šaltinis: Statistikos departamentas

Per pirmuosius keturis 2022 m. mėnesius Varėnos rajono savivaldybės apgyvendinimo įstaigose apsistojo 2.280 turistų, iš kurių tik 9 turistai buvo užsieniečiai, lietuviai – 2.271.

COVID-19 pandemija ir geopolitinė situacija stipriai paveikė Lietuvos turizmo sektorių, ypatingai pastebimas drastiškas užsienio turistų skaičiaus sumažėjimas.

Turistų skaičių iš esmės lemia turistinės vietovės patrauklumas ir žinomumas. Kokios priežastys lemia turistų pasirinkimą savaitgalius ir atostogas praleisti kitose Lietuvos savivaldybėse, ar apsilankę Varėnos rajone planuoja sugrįžti pakartotinai, ar planuoja rekomenduoti čia apsilankyti kitiems, gali parodyti tik turistų apklausų rezultatai.

2.1.5.2. APGYVENDINIMO PASLAUGOS

Statistikos departamento duomenimis, 2021 metais Varėnos rajono savivaldybėje veikė 43 apgyvendinimo įstaigos (viešbučiai ir kitas trumpalaikis apgyvendinimas), šiose apgyvendinimo įstaigose buvo 350 numeriai ir 1.145 vietos. Viešbučių ir svečių namų numerių užimtumas 2021 metais siekė 54,8 proc., vietų užimtumas – 36,2 proc.

Valstybinės vartotojų apsaugos tarnybos (VTAT) 2022 m. liepos mėn. duomenimis Varėnos rajono savivaldybėje paslaugas teikia 3 klasifikuotos apgyvendinimo įstaigos, iš kurių:

- 3* viešbutis „Vila Ūla“, Burokaraistėlės k., bendras kambarių skaičius – 14, vietų skaičius – 42;
- 4* svečių namai „Nojaus laivas“, Merkinės sen., bendras kambarių skaičius – 12, vietų skaičius – 24;
- 1* kempingas „Juostandis“ Senojoje Varėnoje, bendras aikštelių/namelių skaičius – 10, vietų skaičius – 30. Siūlomos paslaugos – pirtis, kubilas, užsakomieji žygiai, baidarės.

Klasifikuotų apgyvendinimo įstaigų nėra daug, vyrauja apgyvendinimo įstaigos, kuriose vietų skaičius yra nedidelis, daugiausiai nakvynės vietų yra viešbutyje „Vila Ūla“ (42).

VTAT duomenimis Varėnos rajono savivaldybėje apgyvendinimo paslaugas teikia 56 neklasifikuoti apgyvendinimo paslaugų teikėjai. 44 kaimo turizmo sodybose yra 1.242 vietos. Apgyvendinimo paslaugas teikia 5 turistinės stovyklos (211 vietų), 4 trumpalaikio apgyvendinimo paslaugų teikėjai (211 vietų), 2 nakvynės namai (41 vieta) ir 1 apartamentų kompleksas (9 vietos).

10 lentelė. Neklasifikuojamųjų apgyvendinimo paslaugų teikėjai Varėnos rajono savivaldybėje

Seniūnija	Kaimo turizmas (vietų skaičius)	Turistinė stovykla (vietų skaičius)	Trumpalaikis apgyvendinimas (vietų skaičius)	Nakvynės namai (vietų skaičius)	Apartamentų kompleksas (vietų skaičius)	Iš viso (vietų skaičius)
Kaniavos	3 (36)	1 (50)				4 (86)
Merkinės	18 (608)		4 (211)		1 (9)	23 (828)
Varėnos	6 (228)	1 (20)		1 (24)		8 (272)
Marcinkonių	8 (168)			1 (17)		9 (185)
Matuizų	5 (118)	1 (6)				6 (124)
Vydenių	1 (2)					1 (2)
Valkininkų	1 (15)	2 (20)				3 (35)
Puodžių	1 (35)					1 (35)
Jakėnų	1 (32)					1 (32)
IŠ VISO	44 (1242)	5 (96)	4 (211)	2 (41)	1 (9)	56 (1599)

Šaltinis: sudaryta pagal Valstybinės tarnybos pateikiamus duomenis

Kaimo turizmas – viena iš ekologinio turizmo rūšių, prisidedančių prie ekologinio turizmo produktų kūrimo. Kaimo turizmo paslaugų koncentraciją lemia gamtinių išteklių turtingumas. Viena iš efektyvių kaimo turizmo konkurencingumo priemonių – specializuotų kaimo turizmo paslaugų teikimas (ramaus poilsio sodybos, aktyvaus poilsio sodybos, poilsio su šeima sodybos, kulinarinio paveldo sodybos, sveikatingumo sodybos, gamtą tausojančios sodybos, pažintinio poilsio sodybos, agroturizmo sodybos, šeimos švenčių ar verslo renginių sodybos).

Kaimo turizmo sodybos, kurių Varėnos rajono savivaldybėje yra 44, siūlo įvairias veiklas – tai ir kulinarinis paveldas, įvairios aktyvios veiklos (baidarių nuoma), ramus poilsis ir kt. Pavyzdžiui, Dzūkijos nacionaliniame parke įsikūrusioje kaimo turizmo sodyboje, sodybos šeimininkė keliautojams siūlo iškepa tradicinę dzūkišką gardumyną – grikinę babką.

Svarbu akcentuoti, kad kaimo turizmo sektoriuje iš užsienio atvykstančių turistų kasmet daugėja, todėl būtina rūpintis, kad kaimo turizmo paslaugas teikiantys asmenys mokytųsi užsienio kalbų, ir taip pat svarbu ugdyti jiems tiesioginio pardavimo ir rinkodaros įgūdžius. Kaimo turizmo paslauga dėl verslo specifikos ir mažos apimties kelionių organizatoriams ir agentūroms nepatraukli, bet turi didelį potencialą tarp individualių turistų. Siekiant skatinti kaimo turizmo ir ekologinio turizmo paslaugų eksportą, būtina remti ir tobulinti esamų elektroninių kaimo turizmo populiarinimo kanalų efektyvinimą, sklaidą tarptautinėse rinkose.

Remiantis VTAT duomenimis, Varėnos rajono savivaldybėje yra 5 turistinės stovyklos, tuo tarpu www.varenavisit.lt pateikiama informacija apie 29 stovyklavietes:

- Šalia Merkio upės: Merkio tilto stovyklavietė, Santakio stovyklavietė, stovyklavietė „Merkio vingis“, stovyklavietė „Poilsis pas Vidą“, A. Gudaičio stovykla;
- Šalia upių santakos: Nemuno stovyklavietė, Mardasavo stovyklavietė, Puvočių stovyklavietė;
- Šalia Ūlos upės: S. Sereičiko stovyklavietė, Trakiškių stovyklavietė, „Stovyklavietė ant Ūlos kranto“, Mančiagirės stovyklavietė, Pauosupės stovyklavietė;
- Šalia Grūdų upės: Grūdų stovyklavietė;
- Prie Šalčios upės: Šalčios stovyklavietė;
- Ežerų pakrantėse: Ešerinio stovyklavietė, Gilšės stovyklavietė, Pakelinio stovyklavietė, Kuleinio stovyklavietė, Glyno stovyklavietė, Kastinio stovyklavietė, Glūko stovyklavietė, Glėbio stovyklavietė, A. Česnolio stovyklavietė, Lavysos stovyklavietė, Mekšrinio stovyklavietė, Mergelės akelių stovyklavietė;
- Kita: Barčių poilsiavietė, A. Brūzgės stovyklavietė.

Informacija apie apgyvendinimo paslaugas Varėnos rajono savivaldybėje prieinama Varėnos turizmo informacijos svetainėje varenavisit.lt, pazinkdzukija.lt, atostogoskaime.lt, Booking.com ir Airbnb.com platformose.

Varėnos rajono savivaldybės 2018–2028 metų strateginiame plėtros plane numatytos priemonės, susijusios su apgyvendinimo paslaugų plėtra – viešbučių įkūrimas Varėnos mieste ir kempingų įkūrimas Varėnos rajone.

2.1.5.3. MAITINIMO PASLAUGOS

Remiantis „Turizmo gidas. Gamtos ritmu“ pateikiama informacija, Varėnos rajone paslaugas teikia 25 maitinimo įstaigos, iš jų 11 yra Varėnoje, 6 – Merkinėje, kitose vietovėse – 8.

11 lentelė. Maitinimo paslaugų teikėjai Varėnos rajono savivaldybėje

Turistinė vietovė	Restoranai, bistro	Kavinės	Greitasis maistas
Varėna	-	Kavinė „Draugai“ Kavinė „Grilis“ Kavinė-picerija „Fortūna“ Kavinė „Esushi“ Kavinė „Šaka“ Kavinė „Ieva“ Kavinė „Local suchi & pizza“ I. Džikevičienės kavinė Kavinė „Atleję“	„Skanukas“ „Varėnos kebabinė“
Senoji Varėna	-	Picerija „Fortūna“	Senosios Varėnos kebabinė „Karvės blynas“

Turistinė vietovė	Restoranai, bistro	Kavinės	Greitasis maistas
Merkinė	Restoranas „Dzūkynė“ Bistro „Šilo kopa“	Kavinė „Pasaulio puodai“ D. Jazukevičienės kavinė	„Merkinės užkandinė“ „Merkinės Rotušės ledainė“
Kitos vietovės	Restoranas „Pirčiupio karčema“ (Pirčiupių k.)	Kavinė „Sūrininkų namai“ (Dargužių k.) Kavinė „Pas Rimutę“ (Naujieji Valkininkai) Kavinė „Gurinukas“ (Marcinkonys) Kavinė „Tembeta“ (Geidukonių k.)	

Šaltinis: sudaryta pagal „Turizmo gidą. Gamtos ritmu“

Varėnos rajone maisto degustacijas teikia ir/ar produktais prekiauja – sūrinė „Varinis puodas“ (Aleknėškių k.), „Sūrininkų namai“ (Dargužių k.), „Grikucis“ (Pamerkių k.). Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos Ekologinio ugdymo centre Daželių kaime ir lankytojų centre Marcinkonių kaime teikiamos kulinarinio paveldo edukacijos (grikinės babkos, bulvinių bandų, galkelių (kūčiukų) kepimas). Maisto produktais – kulinariniu paveldu (duona, grikinė babka, sūriais ir mėsos gaminiiais) prekiauja 8 fiziniai asmenys.

„TripAdvisor“ platformoje atsiliepiami pateikiami apie 6 maitinimo įstaigas, iš kurių 2 yra Merkinėje, 4 Varėnoje. Daugiausia atsiliepiamų pateikiama apie Merkinėje įsikūrusį bistro „Šilo kopa“ (57 atsiliepiami, iš kurių – 55 apsilankymą vertina puikiai ir labai gerai), kitos įstaigos, apie kurias prieinama informacija šioje platformoje – „Dzūkinė“, „Grilis“, „Draugai“, „Ateljė“ ir „Šaka“).

2.1.5.4. KITOS PASLAUGOS

Pramogų turizmo produktų plėtra vertinama kaip viena veiksmingiausių priemonių turizmo vietovių konkurencingumui didinti, sezoniškumui mažinti, kelionės trukmei ilginti. Varėnos rajone veikia keletas objektų – tai žirgynas „Varėnės žirgai“, Jojimo klubas „Juodasis klajūnas“, keturračių nuoma, skraidymo mokykla „Arcus“, Varėnos sporto centro baseinas, sporto ir laisvalaikio centras „Šūvio klubas“, Varėnos kultūros centro kino ir parodų salės, Karpiškių žvėrynėlis.

Nuo 2022 m. vasaros sezono pradėta teikti unikali paslauga – ekskursijos su gidu Dzūkijos nacionaliniame parke. Ši paslauga – tai kelionės su pritaikytu džipu, sustojant pasivaikščioti, pabūti gamtoje. Tai lėto keliavimo iniciatyva, keliaujama skirtingais maršrutais, o kelionės turinys apima pasikalbėjimus apie etnografinius senuosius dzūkų kaimus, dzūkų tradicijas ir kultūrą, gamtą ir gamtos tausojimo idėjas, o pakeliui sustojama ragauti maisto, pagaminto iš vietinių ūkių tiekiamų produktų. Kelionės organizuotos savaitgaliais, tačiau artimiausiu metu ruošiamasi plėsti veiklą ir ekskursijas daryti dar aktyvesniu tvarkaraščiu.

Konferencijų salių nuomos paslaugas teikia Varėnos švietimo centras, Liškiavos kultūros centras, Varėnos kultūros centras, poilsio namai „Nakcižibis“, viešbutis „Vila Ūla“, Turauskų sodyba, Dzūkijos sodyba, sodyba „Dzūkijos uoga“, poilsio centras „Nojaus laivas“, Dzūkijos nacionalinio parko lankytojų centras Marcinkonyse, sodyba „Merkio krantas“, Pamerkių sodyba, sodyba „Šilas“, sodyba „Keručė“, sodyba „Dzūkijos perlas“, sodyba „Mildupis“, sodyba „Oktava“. Daugiausiai dalyvių (iki 350 asmenų) talpinanti salė yra poilsio centre „Nojaus laivas“.

3. TIKSLINIŲ TURIZMO RINKŲ IR TURISTŲ POREIKIŲ ANALIZĖ

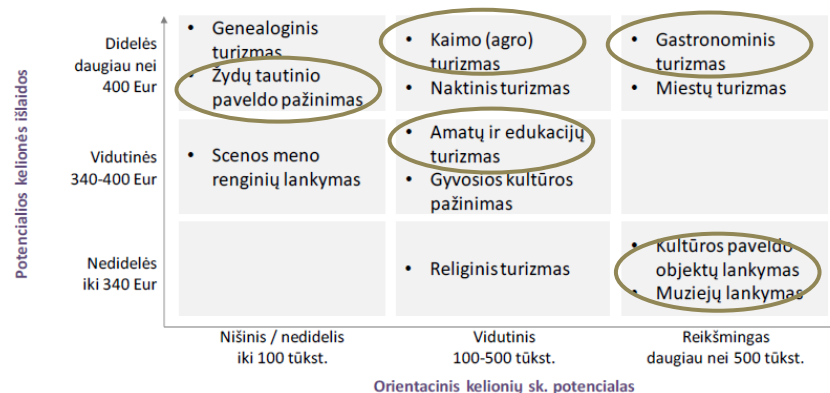
3.1. TURIZMO RŪŠIŲ PLĖTROS GALIMYBĖS VARĖNOS RAJONE

Studijoje „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019) atliktas kiekvienai turizmo rūšiai priskirtos turizmo krypties palyginimas pagal du pagrindinius kriterijus: orientacinis kelionių skaičiaus potencialas bei potencialios vienos kelionės išlaidos. Toliau pateikiamas kiekvienai turizmo rūšiai priskirtų krypčių orientacinis poveikio turizmo sektoriaus vystymui vertinimas.

3 pav. Orientacinis gamtos turizmui priskiriamų turizmo krypčių vertinimas
Šaltinis: Studija „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019)

Aktyvus judėjimas ir pramogos gamtoje įvardinama kaip viena iš rūšių, susijusi su didžiausiomis turistų išlaidomis ir didžiausiu kelionių skaičiaus potencialu. Vandens pramogos yra susijusios su didžiausiomis turistų išlaidomis ir vidutiniu kelionių skaičiaus potencialu, paukščių stebėjimas – su didžiausiomis turistų išlaidomis, tačiau nišiniu/nedideliu kelionių skaičiaus potencialu. Varėnos rajono didžiausias potencialas – vandens pramogos, aktyvus judėjimas ir pramogos gamtoje, ramus poilsis, gamtos objektų lankymas ir paukščių stebėjimas.

4 pav. Orientacinis kultūros turizmui priskiriamų turizmo krypčių vertinimas
Šaltinis: Studija „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019)

Gastronominis turizmas išskiriamas kaip viena iš rūšių, susijusi su didžiausiomis turistų išlaidomis ir didžiausiu kelionių skaičiaus potencialu, kultūros paveldo objektų ir muziejų lankymas – su nedidelėmis turistų išlaidomis, tačiau didžiausiu kelionių skaičiaus potencialu.

Kaimo turizmas siejamas su didžiausiomis turistų išlaidomis ir vidutiniu kelionių skaičiaus potencialu, amatų ir edukacijų turizmas – su vidutinėmis turistų išlaidomis ir vidutiniu kelionių skaičiaus potencialu, religinis turizmas – su nedidelėmis kelionių išlaidomis ir vidutiniu kelionių skaičiumi, žydų tautinio paveldo pažinimas – didelės kelionės išlaidos, tačiau nišinis / nedidelis kelionių skaičius. Varėnos rajono didžiausias potencialas – gastrominis turizmas, kaimo turizmas, žydų paveldo pažinimas, amatų ir edukacijų turizmas, kultūros paveldo objektų ir muziejų lankymas.

Atsižvelgiant į turizmo kryptių potencialo vertinimą (žr. 5 pav.), Varėnos rajone didžiausią dėmesį tikslinga skirti kultūros (gastrominio, amatų ir kultūrinių edukacijų) ir gamtos turizmo (paukščių stebėjimo, kaimo turizmo, rekreacinių veiklų gamtoje) produktų kūrimui.

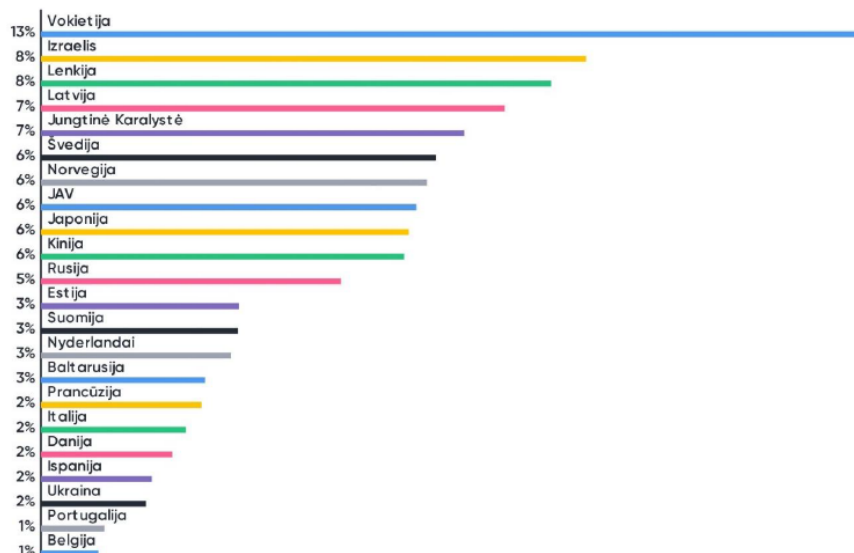

5 pav. Turizmo kryptių potencialo vertinimas
Šaltinis: Studija „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019)

3.2. RINKŲ SEGMENTAVIMAS IR SVARBIAUSIOS UŽSIENIO TURIZMO RINKOS

Segmentavimas – tai rinkos suskirstymas į atskiras dalis, siekiant tikslingai formuluoti rinkodaros ir komunikacijos strategiją bei nukreipti rinkodaros veiksmus į skirtingas vartotojų auditorijas. Vartotojų segmentacija – natūrali šiuolaikinės analizės pasekmė, kadangi geras informacijos prieinamumas, visuomenės laisvėjimas lemia vis didesnę elgsenos, požiūrių ir poreikių įvairovę. Siekiant geriau suprasti šią įvairovę ir gebėti geriau atliepti turistų poreikius bei pritaikyti komunikacines žinutes, skirtas skirtingoms turistų auditorijoms, strategijoje atlikta turistų, kuriems galėtų būti paklausūs Varėnos turizmo produktai, segmentų analizė.

Studijoje „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019) pateikiamas turizmo rinkų potencialo vertinimas. Kaip matyti 6 paveiksle, didžiausią svarbą Lietuvos turizmo sektoriui turi Vokietijos, Izraelio, Lenkijos, Latvijos, Jungtinės Karalystės rinkos.

6 pav. Turizmo rinkų potencialo vertinimas
Šaltinis: Studija „Turizmo strateginės plėtros kryptys“ (2019)

Atsižvelgiant į turizmo rinkų potencialo vertinimą nacionaliniu lygiu (žr. 6 pav.), Varėnos rajono turistinį patrauklumą, artumą iki Druskininkų kurorto, kuriame lankosi Lenkijos, Latvijos ir Izraelio turistai, Varėnos rajono prioritetinėmis užsienio rinkomis galėtų būti Vokietija, Lenkija, Latvija, Izraelis, Jungtinė Karalystė. Kiekvienai iš šių rinkų būtina pristatyti turizmo produktus, kurie galėtų būti paklausūs tam toje rinkoje (pvz., Jungtinėje Karalystėje – paukščių stebėjimas, Vokietijoje – aktyvus poilsis ir pan.).

3.3. UŽSIENIO TURISTŲ POREIKIAI

Nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ ir Statistikos departamento duomenimis, 2019 metais (iki pandeminiu laikotarpiu) Lietuvos apgyvendinimo įstaigose apsistojo 4.005.672 turistai, iš jų Lietuvos gyventojai sudarė 2.069.540 (51,7 proc.), užsieniečiai – 1.936.132 (48,3 proc.).

Daugiausia turistų 2019 metais Lietuva sulaukė iš Vokietijos (227.690), turistų skaičius palyginti su 2018 metais, išaugo 6,3 proc. Antroje vietoje pagal apgyvendintų turistų skaičių buvo Lenkija – 191.031 turistas (augimas – 6,6 proc.). Trečioje vietoje – Rusija (190.165 turistai, augimas – 3,6 proc.), ketvirtoje – Baltarusija (178.605 turistai, augimas – 7,9 proc.), penktoje – Latvija (164.190 turistų, augimas – 1,6 proc.). 2019 metais turistų skaičius iš Izraelio siekė 30.205, pagal šį skaičių Izraelis užėmė 16-ąją vietą, turistų skaičius iš šios šalies padidėjo 16 proc.

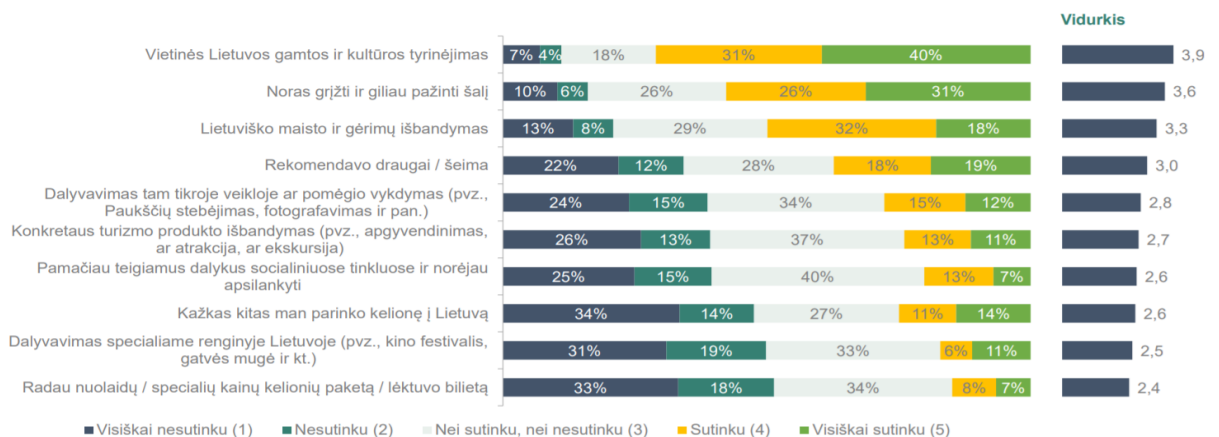
Lietuvos turizmo rinkodaros 2016–2020 m. strategijoje identifikuotos prioritetinės atvykstamojo turizmo rinkos: tikslinės (Vokietija, Jungtinė Karalystė, Italija, Prancūzija, Švedija, Norvegija), tolimosios (JAV, Japonija, Kinija, Izraelis), svarbios (Lenkija, Rusija, Baltarusija, Latvija, Ukraina, Estija) ir potencialios (Suomija, Ispanija, Nyderlandai, Danija, Belgija).

3.2.1. TURISTAI IŠ VOKIETIJOS

Nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ užsakymu 2019 metais atliktas užsienio rinkų tyrimas, kurio metu buvo apklausti Lietuvoje iš Vokietijos besilankantys svečiai. Respondentai, pagal kelionės tikslą, buvo suskirstyti į tris segmentus: dalykinius keliautojus (segmento dydis 24 proc.), sveikatos keliautojus (4 proc.), laisvalaikio keliautojus (72 proc.). Laisvalaikio keliautojai į Lietuvą atvyksta šiais tikslais: atostogoms (52 proc.), savaitgalio kelionės (25 proc.), draugų / artimųjų lankymas (18 proc.), kultūriniai renginiai (2 proc.), religinės kelionės (4 proc.), sporto renginiai (1 proc.). Didžiausią respondentų dalį (28 proc.) sudarė turistai, kurių amžius – 60 m. ir daugiau, antroji grupė pagal dydį (20 proc.) – 18–29 m. amžiaus, trečioji grupė – 50–59 m. amžiaus (19 proc.).

Didžioji dalis respondentų iš Vokietijos į Lietuvą atvyko lėktuvu (78 proc.), automobiliu – 10 proc., autobusu (su turistų grupe) – 7 proc., autobusu (individualiai) – 6 proc., kemperiu – 3 proc. ir kt. 65 proc. vokiečių apsistojo viešbučiuose, 15 proc. nuomojosi butą / namą/ kambarį, 10 proc. – apsistojo pas draugus, 4 proc. – kempinge, 4 proc. – svečių namuose ir pan. Vokiečių turistų išskirtinumas: 11 ir daugiau nakvynių atvyko 14 proc., nuo 6 iki 10 nakvynių – 21 proc., nuo 3 iki 5 nakvynių – 46 proc., 2 nakvynėms – 12 proc., 1 nakvynei – 7 proc.

Svarbiausiais kriterijais, renkantis kelionę į Lietuvą, turistai iš Vokietijos dažniausiai įvardino vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimą, norą grįžti ir geriau pažinti šalį, lietuviško maisto ir gėrimų išbandymą.

7 pav. Turistams iš Vokietijos svarbiausi kriterijai renkantis Lietuvą
Šaltinis: www.lithuania.travel

Pagrindinės veiklos, kuriose dalyvavo turistai iš Vokietijos: vietinės virtuvės ir gėrimų ragavimas (84 proc. turistų užsiėmė šia veikla), kitų lankytinų / turistinių vietų lankymas (73 proc.) ir apsilankymas parkuose / gamtoje (70 proc.). Turistai aukščiausiai įvertino apsilankymą parkuose / gamtoje ir vietinės virtuvės bei gėrimų ragavimą (po 4,3 balo).

Bendras Lietuvos vertinimas yra pozityvus: 95 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Mano bendras įspūdis apie kelionę yra geras“ (4,5 balo), 93 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Rekomenduočiau aplankyti Lietuvą savo draugams ar šeimos nariams“ (4,5 balo), 89 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Ši kelionė atitiko mano lūkesčius“ (4,4 balo), 86 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Aš dar kartą apsilankyčiau Lietuvoje“ (4,4 balo).

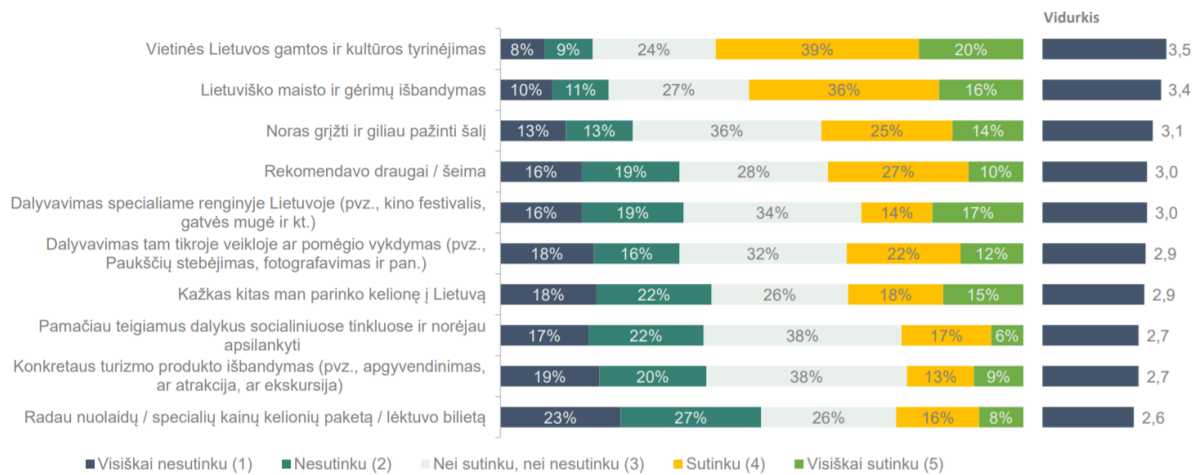
Didžiausią turistų iš Vokietijos segmentą sudaro turistai, keliaujantys laisvalaikio tikslais (72 proc.). Kelionės į Lietuvą pasirinkimo kriterijai: sprendimui aplankyti Lietuvą dažniau didesnę įtaką turėjo lietuviško maisto ir gėrimų išbandymas (56 proc.), vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimas (83 proc.), konkretaus turizmo produkto išbandymas (27 proc.), noras grįžti ir giliau pažinti šalį (68 proc.), noras apsilankyti, pamačius teigiamus dalykus socialiniuose tinkluose (24 proc.), draugų / šeimos rekomendacijos (44 proc.).

3.2.2. TURISTAI IŠ LENKIJOS

Turistai iš Lenkijos pagal kelionės tikslą buvo suskirstyti į tris segmentus: dalykinius keliautojus (segmento dydis 43 proc.); sveikatos keliautojus (4 proc.); laisvalaikio keliautojus (53 proc.), kurie atvyksta atostogų (33 proc.), savaitgalio kelionių / ekskursijų (23 proc.), draugų / artimųjų lankymo (9 proc.), religinių kelionių (7 proc.), kultūrinių renginių (4 proc.), apsipirkimo (2 proc.), sporto renginių (1 proc.) tikslais. Didžiausią respondentų dalį (28 proc.) sudarė turistai, kurių amžius – 30–39 m., antroji grupė pagal dydį (24 proc.) – 40–49 m. amžiaus, trečioji grupė – 50–59 m. amžiaus (18 proc.).

Didžioji dalis (72 proc.) turistų iš Lenkijos į Lietuvą atvyko lėktuvu, automobiliu – 16 proc., autobusu (individualiai) – 7 proc., autobusu (su turistų grupe) – 6 proc. ir kt. 62 proc. turistų apsistojo viešbučiuose, 22 proc. nuomojosi butą / namą/ kambarį, 6 proc. – apsistojo pas draugus, 4 proc. – svečių namuose ir pan. Pagal nakvynių skaičių turistai pasiskirstė sekančiai: 48 proc. turistų nakvojo nuo 3 iki 5 nakvynių, 21 proc. – 2 nakvynes, 14 proc. – nuo 6 iki 10, 13 proc. – 1 nakvynę, 3 proc. – 11 ir daugiau nakvynių.

Svarbiausiu kriterijumi, renkantis kelionę į Lietuvą, turistai iš Lenkijos dažniausiai įvardino vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimą, lietuviško maisto ir gėrimų išbandymą, norą grįžti ir giliau pažinti šalį.

8 pav. Turistams iš Lenkijos svarbiausi kriterijai renkantis Lietuvą
Šaltinis: www.lithuania.travel

Turistai iš Lenkijos dažniausiai dalyvavo vietinės virtuvės ir gėrimų ragavimo (85 proc. turistų užsiėmė šia veikla) ir kitų lankytinų / turistinių vietų lankymo (72 proc.) veiklose. Aukščiausiai jie įvertino vietinės virtuvės bei gėrimų ragavimą (4,3 balo), apsilankymą bažnyčiose / piligriminėse vietose ir kitų lankytinų / turistinių vietų lankymą (po 4,2 balo).

Bendras Lietuvos vertinimas yra pozityvus: 93 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Mano bendras įspūdis apie kelionę yra geras“ (4,4 balo), 90 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Rekomenduočiau aplankyti Lietuvą savo draugams ar šeimos nariams“ (4,4 balo), 88 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Ši kelionė atitiko mano lūkesčius“ (4,3 balo), 91 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Aš dar kartą apsilankyčiau Lietuvoje“ (4,3 balo).

Didžiausią turistų iš Lenkijos segmentą sudaro turistai, keliaujantys laisvalaikio tikslais (53 proc.). Kelionių į Lietuvą pasirinkimo kriterijai: sprendimui aplankyti Lietuvą dažniau didesnę įtaką turėjo dalyvavimas tam tikroje veikloje ar pomėgio vykdymas (39 proc.), lietuviško maisto ir gėrimų išbandymas (65 proc.), vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimas (78 proc.), konkretaus turizmo produkto išbandymas (31 proc.), noras grįžti ir giliau pažinti šalį (46 proc.), noras apsilankyti, pamačius teigiamus dalykus socialiniuose tinkluose (33 proc.), draugų / šeimos rekomendacijos (51 proc.), rastos nuolaidos / specialių kainų kelionių paketas / lėktuvo bilietai (37 proc.).

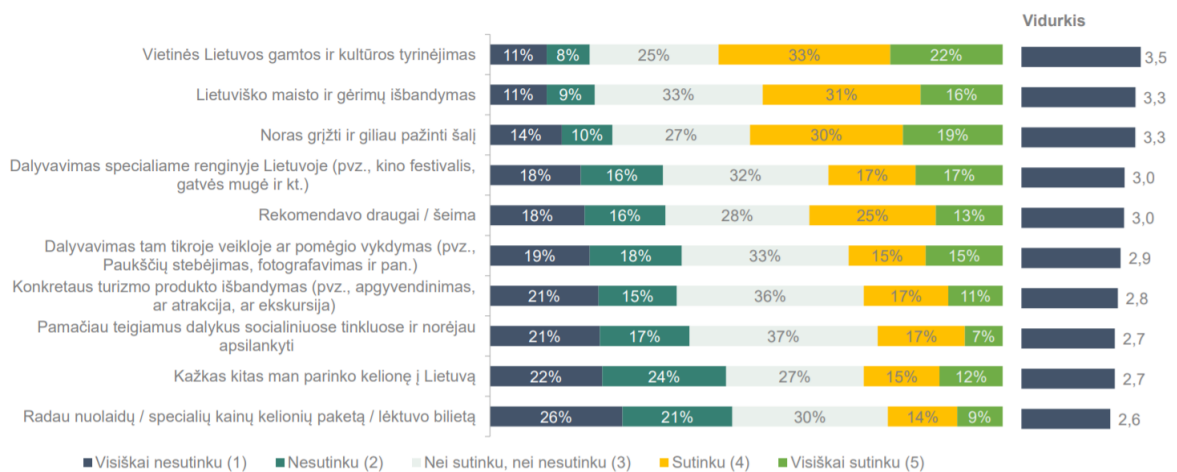
3.2.3. TURISTAI IŠ LATVIJOS IR ESTIJOS

Tyrimo metu buvo apklausti besilankantys svečiai iš Baltijos šalių – Latvijos ir Estijos. Respondentai, pagal kelionės tikslą, buvo suskirstyti į tris segmentus: dalykinius keliautojus (43 proc.), sveikatos keliautojus (3 proc.), laisvalaikio keliautojus (54 proc.). Laisvalaikio keliautojai atvyksta atostogų (36 proc.), draugų / artimųjų lankymo (14 proc.), savaitgalio kelionių (12 proc.),

apsipirkimo (6 proc.), sporto renginių (3 proc.), kultūrinių renginių (2 proc.) tikslais. Didžiausią respondentų dalį (31 proc.) sudarė turistai, kurių amžius – 30–39 m., antroji grupė (25 proc.) – 18–29 m., trečioji grupė (19 proc.) – 40–49 m.

Didžioji dalis respondentų iš Latvijos ir Estijos į Lietuvą atvyko lėktuvu (62 proc.), automobiliu – 22 proc., autobusu (individualiai) – 10 proc., autobusu (su turistų grupe) – 4 proc., kemperiu – 1 proc. ir kt. 54 proc. apsistojo viešbučiuose, 17 proc. nuomojosi butą / namą / kambarį, 14 proc. – apsistojo pas draugus, 4 proc. – nakvynės namuose, 1 proc. – kempinge ir kt. Šis turistų segmentas keliaivo: 2 nakvynės – 31 proc., nuo 3 iki 5 – 26 proc., 1 – 20 proc., nuo 6 iki 10 – 16 proc., 11 ir daugiau nakvynių – 7 proc.

Renkantis kelionę į Lietuvą, dažniausiai respondentai įvardino vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimą, lietuviško maisto ir gėrimų išbandymą, norą sugrįžti ir giliau pažinti šalį.

9 pav. Turistams iš Baltijos šalių svarbiausi kriterijai renkantis Lietuvą
Šaltinis: www.lithuania.travel

Turistai, kaip veiklas, kuriose dalyvavo vizito į Lietuvą metu, dažniausiai įvardino vietinės virtuvės ir gėrimų ragavimą (77 proc. turistų užsiėmė šia veikla), kitų lankytinų / turistinių vietų lankymą (63 proc.) ir apsilankymą parkuose / gamtoje (62 proc.). Turistai, atvykę į Lietuvą ir užsiėmę skirtingomis veiklomis vizito metu, aukščiausiai iš jų įvertino apsilankymą parkuose / gamtoje ir vietinės virtuvės bei gėrimų ragavimą (po 4,2 balo).

Bendras Lietuvos vertinimas yra pozityvus: 91 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Mano bendras įspūdis apie kelionę yra geras“ (4,4 balo), 91 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Aš dar kartą apsilankyčiau Lietuvoje“ (4,4 balo), 90 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Rekomenduočiau aplankyti Lietuvą savo draugams ar šeimos nariams“ (4,4 balo), 85 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Ši kelionė atitiko mano lūkesčius“ (4,3 balo).

Didžiausią Latvijos ir Estijos rinkų segmentą sudaro turistai, keliaujantys laisvalaikio tikslais (54 proc.). Kelionių pasirinkimo kriterijai: sprendimui aplankyti Lietuvą dažniau didesnę

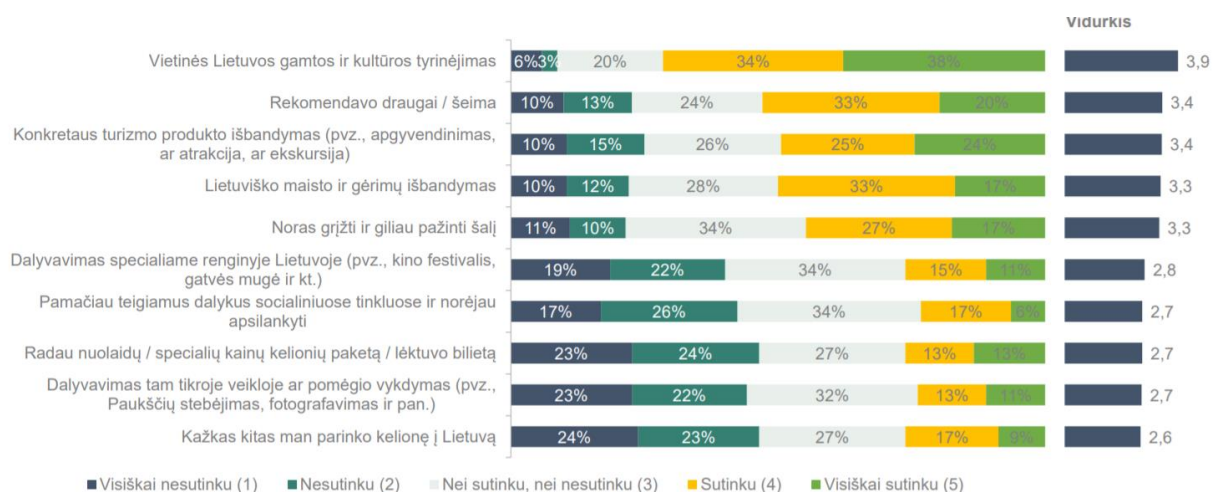
įtaką turėjo lietuviško maisto ir gėrimų išbandymas (56 proc.), vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimas (70 proc.), konkretaus turizmo produkto išbandymas (37 proc.), noras grįžti ir giliau pažinti šalį (60 proc.), noras apsilankyti, pamačius teigiamus dalykus socialiniuose tinkluose (30 proc.), draugų / šeimos rekomendacijos (51 proc.), rastos nuolaidos / specialių kainų kelionių paketas / lėktuvo bilietai (30 proc.).

3.2.4. TURISTAI IŠ IZRAELIO

Turistai pagal kelionės tikslą suskirstyti į tris segmentus: dalykinius keliautojus (15 proc.), sveikatos keliautojus (28 proc.), laisvalaikio keliautojus (57 proc.). Laisvalaikio keliautojai atvyksta atostogų (50 proc.), draugų / artimųjų lankymo (13 proc.), savaitgalio kelionių (5 proc.), religinių kelionių (5 proc.), kultūrinių renginių (2 proc.), apsipirkimo (1 proc.) ir sporto renginių (1 proc.) tikslais. Didžiausią respondentų dalį (31 proc.) sudarė turistai, kurių amžius – 60 m. ir daugiau, antroji grupė pagal dydį (20 proc.) – 50–59 m., trečioji grupė – 40–49 m. (13 proc.).

Didžioji dalis (91 proc.) respondentų iš Izraelio į Lietuvą atvyko lėktuvu, autobusu (su turistų grupe) – 6 proc., automobiliu – 3 proc. ir kt. 58 proc. respondentų apsistojo viešbučiuose, 16 proc. nuomojosi butą / namą/ kambarį, 8 proc. – apsistojo pas draugus/giminaičius ir kt. Šis turistų segmentas keliavo ilgesniam laikotarpiui: nuo 6 iki 10 nakvynių – 38 proc., 11 ir daugiau nakvynių – 34 proc., nuo 3 iki 5 – 20 proc., 2 nakvynėms – 5 proc., 1 – 2 proc.

Kaip svarbiausias kriterijus, renkantis kelionę į Lietuvą, dažniausiai įvardintas vietinės Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimas.

10 pav. Turistams iš Izraelio svarbiausi kriterijai renkantis Lietuvą
Šaltinis: www.lithuania.travel

Turistai dažniausiai užsiėmė vietinės virtuvės ir gėrimų ragavimo (87 proc. turistų užsiėmė šia veikla) ir apsilankymo parkuose / gamtoje (87 proc.) veiklomis. Atvykę į Lietuvą ir užsiėmę

skirtingomis veiklomis, aukščiausiai įvertino apsilankymą parkuose / gamtoje (4,5 balo), vietinės virtuvės bei gėrimų ragavimą (4,3 balo) ir kitų lankytinų / turistinių vietų lankymą (4,2 balo).

Bendras Lietuvos vertinimas yra pozityvus: 95 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Mano bendras įspūdis apie kelionę yra geras“ (4,5 balo), 93 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Rekomenduočiau aplankyti Lietuvą savo draugams ar šeimos nariams“ (4,5 balo), 88 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Ši kelionė atitiko mano lūkesčius“ (4,4 balo), 76 proc. respondentų sutiko su teiginiu „Aš dar kartą apsilankyčiau Lietuvoje“ (4,2 balo).

Didžiausią Izraelio rinkos segmentą sudaro turistai, keliaujantys laisvalaikio tikslais (57 proc.). Kelionių pasirinkimo kriterijai: sprendimui aplankyti Lietuvą dažniau didesnę įtaką turėjo dalyvavimas tam tikroje veikloje ar pomėgio vykdymas (31 proc.).

3.4. VIETINIŲ TURISTŲ POREIKIAI

Didžiąją Lietuvos turizmo rinkos dalį (51,7 proc.) sudaro vietiniai turistai, t.y. Lietuvos gyventojai keliaujantys po savo šalį. Vietinis turizmas yra turizmo regionuose varomoji jėga. Vietiniai turistai prisideda prie sezoniškumo mažinimo, padeda atsigauti po krizių, ligų protrūkių.

Statistikos departamento duomenimis, po Lietuvą daugiausia keliauja šių amžiaus grupių turistų: 25–34 m. (19,64 proc.), 15–24 m. (18,03 proc.), 35–44 m. (17,77 proc.), 45–54 m. (16,72 proc.), 65 m. ir daugiau (14,58 proc.), 55–64 m. (13,26 proc.).

Nacionalinės turizmo skatinimo agentūros „Keliauk Lietuvoje“ užsakymu atliktas vietinio turizmo tyrimas (2022) parodė, kad vietiniai turistai kelionių metu įprastai renkasi ramų poilsį gamtoje (48 proc.), gamtos objektų lankymą (44 proc.) ar lankymąsi kavinėse, restoranuose (41 proc.). Trečdalis tyrimo dalyvių taip pat lankosi ir įvairiuose kultūriniuose objektuose.

Vietinių Lietuvos turistų keliavimo įpročiai rodo, kad 60 proc. vietinių turistų ieško informacijos apie lankytinus objektus Lietuvoje iš anksto. Įprasta transporto priemonė kelionėms po šalį yra automobilis (83 proc.). Analizuojant pasirenkamas kelionių vietas, matoma, kad 1 iš 2 keliautojų pirmenybę teikia populiarioms, žinomoms vietoms lankyti (50 proc.), o panaši dalis apklaustųjų (48 proc.) atvirkščiai, ieško mažiau žinomų turistinių objektų. Bendrai 55 proc. apklaustųjų planuoja ateityje po Lietuvą keliauti vis daugiau. Savo kelionėms vietiniai turistai įprastai renkasi poilsio paketus su įskaičiuota nakvyne, pusryčiais ir kitomis paslaugomis.

Labiausiai Lietuvos turistus domina ramus poilsis gamtoje ir gamtos objektų lankymas (nors jų populiarumas šiek tiek sumažėjo), o taip pat kultūros objektų lankymas bei sveikatinimasis. Kiek dažniau nei anksčiau respondentai nurodė norintys savo kelionių metu išbandyti ir įvairias edukacines pramogas.

Pagrindinės keliavimo Lietuvoje priežastys: nedideli atstumai, greita kelionė; lengva susiplanuoti, nereikia planuoti iš anksto; nori pažinti naujas vietas, savo kraštą; savas, gimtas kraštas, sava kalba; dėl Lietuvos gamtos grožio; neturi finansinių galimybių keliauti į užsienį; dėl Lietuvos kultūrinio paveldo; pigu, geros kainos.

Dažniausiai vietinėms kelionėms (atostogoms, savaitgaliams) pasirenkamos vietovės pagal apskritis: Klaipėdos apskritis (49 proc.), Alytaus apskritis (17 proc.), Kauno apskritis (15 proc.), Utenos apskritis (10 proc.), Vilniaus apskritis (10 proc.), Panevėžio apskritis (4 proc.), Šiaulių apskritis (4 proc.), Telšių apskritis (4 proc.), Marijampolės apskritis (4 proc.), Tauragės apskritis (2 proc.).

Dažniausi iššūkiai keliaujant su vaikais: trūksta pramogų, užsiėmimų vaikams (žaidimų aikštelių, vaikų kambarių ir pan.); trūksta poilsio, ramybės, privatumo keliaujant su vaikais; trūksta vaikams skirto maisto, užkandžių, maitinimo; trūksta viešųjų tualetų; trūksta lovų vaikams viešbučiuose; pasigendama mažesnių kainų, nuolaidų; trūksta maršrutų, lankytinų vietų pritaikytų šeimoms su vaikais; vaikai nuobodžiauja, neturi kantrybės važiuojant automobiliu, autobusu; trūksta vaikams pritaikytų saugių patalpų apgyvendinimo įstaigose, saugių pasivaikščiojimo takų ir kt.

Skirtingų aspektų svarba renkantis kelionę: apgyvendinimo paslaugų kainos ir kokybės santykis; bendra vietos infrastruktūra: švara, geri šaligatviai, sutvarkytos žaliosios erdvės, WC ir t.t.; lankytinų gamtos objektų pasiūla (pažintiniai takai, apžvalgos bokštai, parkai, piliakalniai, atodangos); gamtos objektų pasiūla; vandens telkinių (ežero, upės) infrastruktūra (švarus paplūdimys, maudymuisi pritaikytas krantas, WC, kavinė); gamtos išteklių infrastruktūra (apžvalgos ar poilsio aikštelės, pažintiniai takai, piliakalniai, poilsivietės); jūros paplūdimio infrastruktūra (švarus paplūdimys, maudymuisi pritaikytas krantas, WC, kavinė); galimybė turėti privatumą, saugumą, toliau nuo žmonių susibūrimo / masės; kultūrinio turizmo objektai (muziejai, pilys, dvarai); informacijos apie vietovę ir jos lankytinus objektus gausa internete; restoranų ir kavinių pasirinkimas; galimybė paskanauti tradicinės to krašto virtuvės patiekalų ar išbandyti naujus skonius; lankytinų vietų skiriamas dėmesys tvarumo / tvaraus turizmo skatinimui; uždaros vandens pramogos; galimybės apsilankyti kultūriniuose renginiuose; Sveikatinimo paslaugų pasirinkimas; galimybė apsipirkti; galimybė keliauti dviračiu / sutvarkyta dviračių infrastruktūra; patogumas keliauti su vaikais, vaikams pritaikytos veiklos; galimybė aplankyti religinio turizmo objektus / vietas (bažnyčios, vienuolynai, šventovės ir pan.); girdėta / matyta reklama, susijusi su pasirinkta kelionės kryptimi; edukacinių užsiėmimų ir pramogų pasiūla (pvz., duonos kepimas, gintaro apdirbimas, gido vedama ekskursija); atviros vandens pramogos (wake parkai, jėgos aitvarai, batutai); galimybė aplankyti šaltojo karo turizmo objektus; galimybė stebėti paukščius

(ornitologinis turizmas); galimybė aplankyti pramoninio turizmo objektus / vietas; galimybė lankytis su naminiiais gyvūnais; sudarytos sąlygos nuotoliniam darbui („dARBOSTOGOS“); lankytinų vietų pritaikymas neįgaliesiems; naktinis gyvenimas, klubai, barai; sporto renginiai.

Motyvai, skatinantys daugiau keliauti Lietuvoje su nakvyne: finansiniai aspektai (mažesnės kainos, didesnės pajamos); įvairūs įdomūs kelionių, maršrutų pasiūlymai; turėjimas daugiau laisvo laiko/ palankesnis darbo grafikas; šeimos, draugų norai, rekomendacijos; geriau išvystyta infrastruktūra, patogumai, komfortas; kelionės kainos ir kokybės santykis; galimybė apsistoti su augintiniais; labiau pritaikyta infrastruktūra neįgaliesiems; geresni orai; palankesnė COVID situacija; gera kompanija, kelionės partnerio turėjimas; kokybiškesnės paslaugos, pramogos; geresnė sveikata, asmeninės priežastys; geriau išvystytas viešasis transportas ir kt.

Pagrindinės keliavimo Lietuvoje priežastys, kurias respondentai nurodė spontaniškai: įdomu / yra ką pamatyti / noras pažinti naujas vietas, savo kraštą (33 proc.); gražu (19 proc.); arti / nedideli atstumai / greita kelionė (15 proc.); gamta / jūra / ežerai / baidarės (13 proc.); pigu / geros kainos (12 proc.); nėra pinigų važiuoti kitur / finansai (10 proc.); savas, gimtas kraštas / pažįstama aplinka (8 proc.); savaitgalio kelionės, nėra galimybės išvykti toliau / laiko trūkumas (7 proc.); patogu (7 proc.); patinka / smagu / puiku / gera / linksma (6 proc.); sava kalba (5 proc.); lengva suplanuoti / paprasta / nereikia planuoti iš anksto (4 proc.); poilsis / laisvalaikis (4 proc.); mažamečiai vaikai / augintiniai (3 proc.); geras oras (3 proc.).

Beveik 8 iš 10 respondentų, apsistojančių ne nuosavame būste, apgyvendinimo ieško savarankiškai internetu – 41 proc. iš jų renkasi nakvynę per Booking.com, apie ketvirtadalį – tiesiogiai apgyvendinimo įstaigos svetainėje, apie penktadalį – per grupinių pasiūlymų svetaines (Makalius.lt ar beta.lt). Keliautojams labai aktuali pažįstamų žmonių rekomendacija (ieškodami apgyvendinimo vietos rekomendacijomis pasinaudoja 36 proc.).

Kelionių Lietuvoje metu vietiniai turistai vidutiniškai užsiima 3 skirtingomis veiklomis. Dažniausiai pasitaikančios – ramus poilsis gamtoje, t.y. prie jūros, kito vandens telkinio, sodyboje (57 proc.), gamtos (apžvalgos bokštai, pažintiniai takai) ir kultūros (muziejai, pilys, dvarai, piliakalniai) objektų lankymas (atitinkamai 49 proc. ir 42 proc.), lankymasis restoranuose ar kavinėse (35 proc.), aktyvus poilsis gamtoje (žygiai pėsčiomis, dviračiais ir pan.) (27 proc.). Pagrindiniai dalykai, kuriuos keliautojai įvertina, rinkdamiesi vietovę – gamtos išteklių prieinamumas, vandens telkinių infrastruktūra ir kultūrinio turizmo objektai.

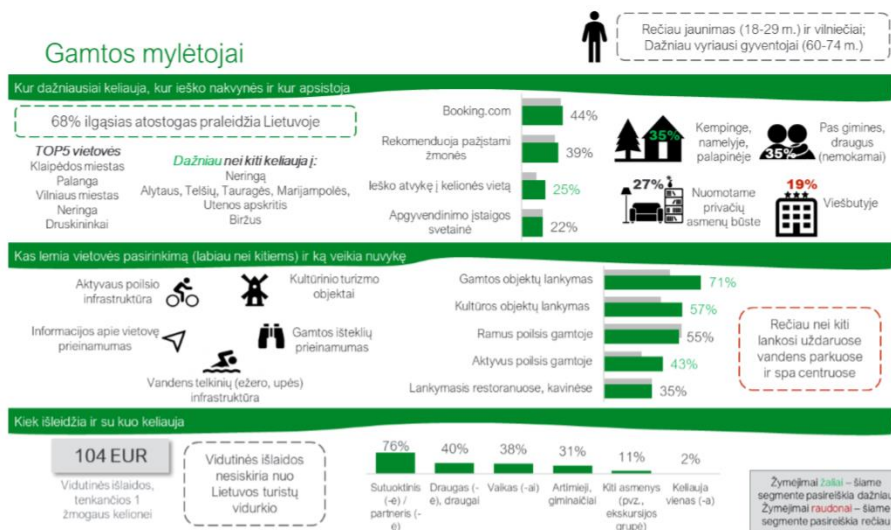
Pagal skirtingas keliavimo savo šalyje motyvacijas bei įpročius išskiriami 6 turistų tipai:

- Segmento „Ieškantys kokybės“ keliautojams pagrindinis kriterijus – kokybė;
- Segmento „Pramogautojai“ keliautojai poilsį derina prie koncertų ar festivalių datų;
- Segmento „Gamtos mylėtojai“ keliautojai mėgsta aktyvias ir pažintines keliones;

- Segmento „Viskas įskaičiuota“ keliautojai poilsiauja gerame viešbutyje ar SPA centre;
- Segmentas „Ten, kur visi“ renkami šurmulingas, populiarus vietas;
- Segmentas „Ramybė su šeima“ – ramaus poilsio prie ežero ar sodyboje atstovai.

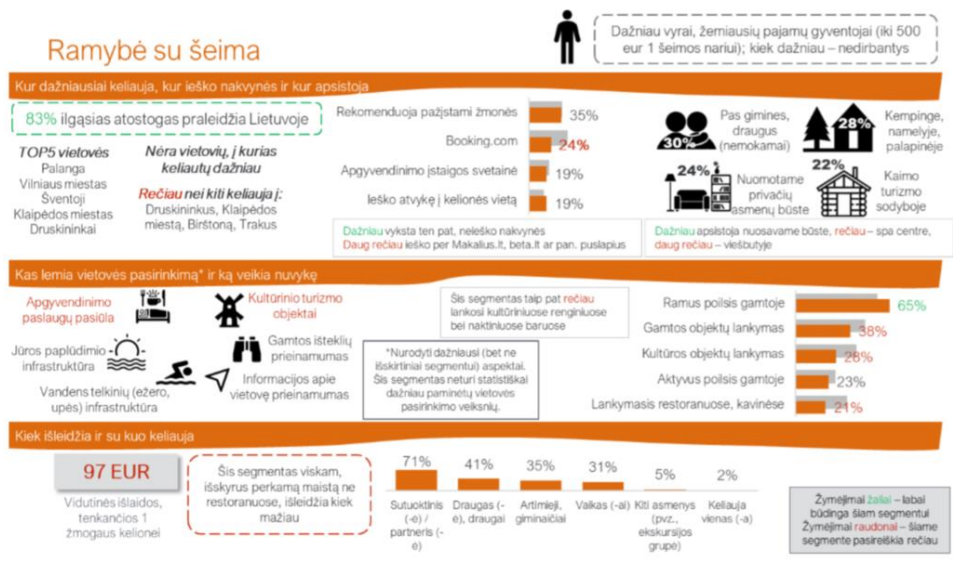
Varėnos rajono turistinis potencialas (produktai, pasiūlymai ir komunikacija) galėtų būti kuriami „Gamtos mylėtojai“, „Ramybė su šeima“ ir „Ieškantys kokybės“ segmentams.

Segmento „Gamtos mylėtojai“ keliautojai mėgsta aktyvias, pažintines keliones Lietuvoje. Jų kelionės tikslas – žygiai, dviračiai, turistavimas, gamtos bei kultūros objektų lankymas. Šiame segmente mažiau jaunimo, o daugiau – vyriausių, pensinio ar beveik pensinio amžiaus žmonių. Šiam segmentui būdingi keliavimo įpročiai: keliaudami Lietuvoje mėgsta lankyti dvarus, miestų senamiesčius, kitą architektūrinį palikimą; ieško vietų, kur galima laisvalaikį praleisti aktyviai (dviračių trasos, pasivaikščiojimo takai ir pan.); ieško informacijos apie naujus turistinius objektus Lietuvoje, jais domisi; keliaujant po Lietuvą labiausiai traukia gamta; keliauja automobiliu ir t.t.

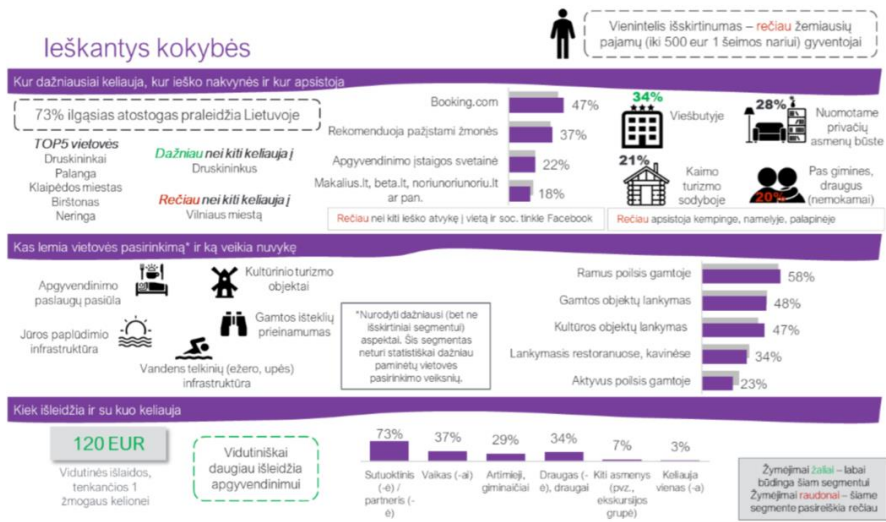
11 pav. „Gamtos mylėtojų“ segmento profilis
Šaltinis: www.lithuania.travel

Segmento „Ramybė su šeima“ keliautojai yra paprasto, ramaus poilsio prie ežero ar nuosavoje sodyboje atstovai. Jie dažniau nei kiti ilgąsias metų atostogas praleidžia Lietuvoje, ieško vietų, draugiškų vaikams. Tai žemesnių pajamų segmentas, todėl dažniau nei kiti apsistoja kempinge, namelyje, palapinėje ar nuosavoje sodyboje bei rečiau valgo maistą restoranuose ar kavinėse. Šiam segmentui būdingi keliavimo įpročiai: dažniausiai renkami keliones ne didesniu nei 100 km atstumu; važiuoja į tas vietas, kurias jau žino ir yra ten buvęs; niekada neplanuoja kelionės; planuodamas galvoja, ar vieta kur apsistos, yra draugiška vaikams; patinka, kai kas nors jais pasirūpina; laukia gero oro ir tada keliauja; per atostogas Lietuvoje nori ilsėtis ir „taupyti energiją“; ieško vietos, kurioje gautų kiek įmanoma daugiau privatumo; keliaujant labiausiai traukia gamta; keliauja automobiliu ir t.t.

12 pav. „Ramybė su šeima“ segmento profilis
 Šaltinis: www.lithuania.travel

Segmento „Ieškantys kokybės“ keliautojų pagrindinis kriterijus – kokybė, jie verčiau poilsiauja mažiau naktų, bet kokybiškai. Tad ir už nakvynę moka daugiau nei kiti segmentai ir rečiau apsisoja poilsio nameliuose ar pas gimines. Kokybės kriterijų taiko ir maistui – restoranuose jie taip pat linkę išleisti daugiau. Per atostogas Lietuvoje nori ilsėtis ir „taupyti energiją“, ieško vietos, kurioje gautų kiek įmanoma daugiau privatumo.

13 pav. „Ieškantys kokybės“ segmento profilis
 Šaltinis: www.lithuania.travel

Turistams labai svarbi vandens telkinių infrastruktūra, gamtos išteklių prieinamumas ir kultūrinio turizmo objektai; apgyvendinimo paslaugų pasiūla (kainos ir kokybės santykis), informacijos apie vietovę prieinamumas; galimybė paskanauti tradicinės krašto virtuvės patiekalų; turizmo informacijos ir lankytojų centrų prieinamumas; restoranų ir kavinių pasiūla; edukacinių užsiėmimų ir pramogų pasiūla.

Vietinių turistų įpročių apibendrinimas:

- Kelionės tikslas – geriau pažinti Lietuvą, pasigėrėti gamta;
- Vidutinės vienos kelionės išlaidos – 107 eurai;
- Nakvoja viešbučiuose, svečių namuose, sveikatinimo įstaigose, kaimo turizmo sodybose, kempinguose.
- Veiklos – ramus poilsis gamtoje, ypač prie vandens telkinio, apžvalgos bokštų ir pažintinių takų; kitų gamtos objektų paieška; pilių, dvarų, muziejų, kitų kultūros objektų lankymas.
- Pomėgiai – ragauti, atrasti naujus skonius, aktyviai turistauti (žygiai pėsčiomis, dviračiais), lankyti kultūrinius renginius ir kt.

Pažįstamų žmonių, artimųjų rekomendacijos ir Google paieška – labiausiai paplitę informacijos šaltiniai, kuriais yra naudojama prieš vykstant į kelionę ir kelionių Lietuvoje metu (atitinkamai paminėti 49 proc. ir 34 proc. respondentų), kiti informacijos šaltiniai naudojami gerokai rečiau (2–14 proc.). Kalbant apie internetą, akivaizdu, jog pagrindiniai „vartai“ į informaciją yra interneto paieškos sistemos, o tiesiogiai naudotis konkrečiomis svetainėmis, įskaitant turizmo informacijos ar svetaines nėra įsitvirtinusi praktika, todėl norint paskatinti keliautojus naudotis interneto svetainėmis būtina tapti kiek įmanoma geriau randamais per Google paiešką. Labiausiai paplitę šaltiniai (rekomendacijos ir Google paieška) geriausiai vertinami ir naudos požiūriu, juos naudingais laiko beveik 70 proc. respondentų. Taip pat gerai vertinami šaltiniai – vietos, kur apsistojo, šeiminkai ar darbuotojai (58 proc.), kelionių organizatorių svetainės (56 proc.), Facebook (55 proc.), turizmo informacijos ir lankytojų centrai (nuvykus gyvai) (53 proc.), turizmo informacijos centrų svetainės (47 proc.). Prasčiau naudos požiūriu vertinami šaltiniai – didžiosios medijos kaip interneto portalai, televizija ir radijas, Instagram.

14 pav. Informacijos apie keliones šaltiniai: paplitimas ir naudos vertinimas
Šaltinis: www.lithuania.travel

Vis tik Google paieška aktuali jau tuomet, kai turistai yra apsisprendę kažkur vykti. Siekiant didinti Lietuvos patrauklumą, sužadinti norą keliauti savo šalyje, būtina naudoti daug daugiau ir įvairių informacijos kanalų, kurie šiuo metu, panašu, tam nėra pakankamai išnaudojami.

Tyrimų apžvalga rodo, kad daugiausia užsienio turistų atvyksta lėktuvu ir automobiliu. Užsienio turistams (vokiečiams, latviams, estams, izraeliečiams) svarbiausi kriterijai renkantis Lietuvą – Lietuvos gamtos ir kultūros tyrinėjimas, lietuviško maisto ir gėrimų išbandymas, dalyvavimas tam tikrose veiklose (pvz., paukščių stebėjimas), noras grįžti ir pažinti šalį, draugų / šeimos rekomendacijos ir kt. Geriausiai užsieniečiai vertina apsilankymą parkuose / gamtoje, vietinės virtuvės ragavimą, turistinių vietų lankymą. Kelionė į Lietuvą atitiko turistų lūkesčius ir apsilankymą vertina teigiamai.

Lietuviai daugiausia keliauja automobiliu, savo šalyje keliauja dėl nedidelio atstumo, noro pažinti naujas vietas, savo kraštą, dėl Lietuvos gamtos grožio ir kultūrinio paveldo. Varėnos rajonui labiausia patrauklūs šie vietinių turistų segmentai: „Gamtos mylėtojai“, „Ramybė su šeima“ ir „Ieškantys kokybės“. Pagrindiniai komunikacijos kanalai – Google paieška, Facebook, TIC svetainė, interneto portalai, be to, labai svarbu ir draugų, pažįstamų, kolegų, šeimos narių rekomendacijos ir vietos, kur apsistoja, šeiminkų ar darbuotojų rekomendacijos.

4. VARĖNOS RAJONO TURIZMO SEKTORIAUS SSGG ANALIZĖ

4.1. SUSITIKIMAI SU SUINTERESUOTOMIS ŠALIMIS

Varėnos rajono turizmo stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė atlikta remiantis esamos situacijos analize ir susitikimais su turizmo sektoriaus suinteresuotomis šalimis, t.y. viešojo sektoriaus organizacijų atstovais ir turizmo paslaugų teikėjais (gidais, kaimo turizmo, maitinimo, turistinio inventoriaus nuomos paslaugų atstovais), kuriems aktualūs turizmo plėtros klausimai.

Pirmasis susitikimas vyko 2022 m. gegužės 27 d., kurio metu buvo diskutuojama apie gamtos turizmo (vandens, dviračių, pėsčiųjų, nišinio) esamą situaciją ir potencialo vertinimą. Diskusija vyko Dzūkijos nacionalinio parko Marcinkonių lankytojų centre.

Antrasis susitikimas vyko 2022 m. birželio 21 d., kurio metu buvo aptariami kultūrinio turizmo vystymo klausimai. Diskusija vyko Merkinės kultūros centre.

Trečiasis susitikimas vyko 2022 m. rugsėjo 15 d. ir vyko diskusija apie bendruomenių įsitraukimą į turizmo paslaugų teikimą ir turizmo produktų kūrimą. Susitikimas vyko Dargužių amatų centre.

Susitikimų-diskusijų metu buvo aptariama esama turizmo situacija ir problemos, su kuriomis susiduria Varėnos rajono turizmo bendruomenė. Po susitikimų buvo parengta SSGG analizė ir išsiųsta derinimui darbo grupės nariams, gavus pastabas ir pasiūlymus, atlikti papildymai ir korekcijos.

4.2. SSGG

12 lentelėje pateikiama detali stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė.

12 lentelė. Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė

Stiprybės	Silpnybės
<ul style="list-style-type: none"> Išvystytas kelių tinklas ir pasiekiamumas geležinkeliu Gamtos vertybių įvairovė Dzūkijos nacionaliniame parke Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos (toliau – DNPDP) rūpinimasis kraštovaizdžio, gamtos ir kultūros išteklių išsaugojimu ateities kartoms Turistinių traukos vietovių (Merkinė, Liškiava, Marcinkonys, Margionys, Varėna) patrauklumas (traukos objektų ir/ar paslaugų koncentracija) Unikalūs etnoarchitektūriniai kaimai (Zervynos, Dubininkas, Kašėtos, Lynažeris, Musteika, Rudnia) Vandens ir dviračių turizmo patrauklumą lemiančių lankytojų objektų ir gamtos išteklių įvairovė	<ul style="list-style-type: none"> Trumpas šiltasis turistinis sezonas Nesukurta infrastruktūra, skirta turizmui ištiesus metus Nedidelis ir mažėjantis užsienio turistų srautas Mažas turistų srautas ne turistinio sezono metu Faktinis turistų skaičius neatsispindi Statistikos departamento pateikiamose rodiklių ataskaitose Turistinės vietovės valdymo ir lyderystės trūkumas (nepakankamai vieninga Varėnos rajono ir DNPDP turizmo vizija, prioritetai) Varėnos TIC nebuvimas (mažas už turizmo rinkodarą atsakingų darbuotojų skaičius ir rinkodaros funkcijų integravimas į organizaciją, kurios veikla nesusijusi su turizmu) Nepakankamas rinkodaros veiklų ir priemonių finansavimas Turizmo rinkodara nukreipta į informacijos teikimą, o ne į įvaizdžio formavimą/kūrimą ir produktų kūrimą

<ul style="list-style-type: none"> • Išvystyta viešojo turizmo infrastruktūra Dzūkijos nacionaliniame parke (automobilių stovėjimo aikštelės, stovyklavietės, atokvėpio vietos) • Vandens turizmo trasų / maršrutų (Ūla, Merkys, Grūda, Nemunas) patrauklumas • Didelė vandens turizmo priemonių nuomos pasiūla (~1000 baidarių) • Stipri vandens turizmo paslaugų teikėjų lyderystė ir partnerystė • Darnaus turizmo principų taikymas išduodant vandens turizmo bilietus plaukti Ūlos upe • Galimybė traukiniu atsivežti dviračius • Dviračių turizmo trasų, skirtų patyrusiems ir profesionaliems keliautojams, įvairovė • Turistinės informacijos prieinamumas (www.varenavisit.lt ir www.cepkeliai-dzukija.lt) • Gamtos gidų pasiūla • Pažintinių takų įvairovė • Prekės ženklas „Gamtos ritmu“ • Savitas Varėnos krašto materialusis ir nematerialusis paveldas • Tinkamos prielaidos kultūrinei edukacijai, susijusiai su krašto tradicijomis ir amatais • Turistinio arealo Merkinė–Liškiava patrauklumas kultūrinio turizmo vystymui • Tradicinė Varėnos krašto virtuvė • Patrauklus atstumas nuo Druskininkų savivaldybės 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedidelis keliautojų išitraukimas e-rinkodaros priemonėse ir turizmo platformose • Vietos gyventojų verslumo trūkumas • Nepakankamas gidų skaičius • Maža turizmo paslaugų (ypatingai maitinimo) pasiūla ir įvairovė šalia vandens turizmo trasų ir dviračių maršrutų • Kokybiškų turizmo paslaugų (apgyvendinimo, maitinimo, pramogų ir kt.) trūkumas • Nepakankama turistų aptarnavimo kultūra ir svetingumas • Neišvystyta viešojo turizmo infrastruktūra (trūksta stovyklaviečių ir kempingų, vandens turizmo maršrutuose įlipimo / išlipimo vietų, privažiavimo kelių iki lankytinų objektų, kaimo turizmo sodybų, turizmo trasų, WC, turizmo trasų ženklavimo) • Didelis stovyklaviečių populiarumas ir užimtumas, lemia tai, kad vandens turistams nelieka vietos jose apsistoti • Prastai prižiūrimos stovyklavietės (jos turėtų būti mokamos, kad už surinktus pinigus būtų tvarkoma ir prižiūrima jose esanti infrastruktūra) • Nepakankamas dėmesys vietos turizmo verslo probleminiams klausimams Dzūkijos nacionaliniame parke • Vandens turizmo maršrutų atkarpose (ypač Merkio Aukštupyje) neišvystyta vandens turizmo infrastruktūra • Vandens turizmo paklausa dominuoja savaitgaliais, trumpėja vandens turizmo priemonių nuomos laikas (dažniausiai apsiribojama 3-4 val. trukmės plaukimu) • Vandens turizmo vartotojų tarpe dominuoja alkoholio vartojimas • Fragmentiškas dviračių takų tinklas ir nepakankama dviračių nuomos punktų pasiūla • Prastėjanti dviračių turizmui naudojamos infrastruktūros (miško kelių) būklė • Automobiliais keliaujančių žmonių srautas etnoarchitektūriniuose kaimuose ir atsakingo keliautojų požiūrio į vietos bendruomenę stoka, automobilių stovėjimo aikštelių trūkumas prie įvažiavimų į kaimus • Nepakankama lankytinų objektų priežiūra • Neišnaudojamas Varėnos rajono turizmo potencialas dėl bendradarbiavimo stokos • Kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių trūkumas • Vienadieniai keliautojai neapsistoja rajone su nakvyne • Neatliekami rinkos tyrimai, nėra žinomas Varėnos rajono keliautojo kelionės motyvai, traukos objektų ir paslaugų vertinimas, pasitenkinimo rodikliai • Ne visos vietovės pasižymi aktyviu bendruomenės įsitraukimu į turizmo veiklą • Turizmo paslaugų teikėjams trūksta žinių apie turizmo naujoves, efektyvią rinkodarą • Turizmo sektoriuje dirbantiems žmonėms trūksta gebėjimų, susijusių su užsienio kalbomis • Neišvystyta infrastruktūra šalia turizmo traukos objektų
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> Nepakankamas objektų pritaikymas specialius poreikius turintiems asmenims
Galimybės	Grėsmės
<ul style="list-style-type: none"> Įvaizdžio „Gamtos ritmu“ stiprinimas ir efektyvi integruota rinkodaros komunikacija Glaudus Varėnos rajono savivaldybės, DNP, turizmo verslo bendradarbiavimas įvaizdžio stiprinimo srityje Vietinės produkcijos populiarinimas Verslumo skatinimas ir subalansuotas naudos paskirstymas tarp suinteresuotų šalių (turistų, vietos gyventojų ir bendruomenės, turizmo verslo) Gamtos turizmo ir aktyvaus poilsio potencialo panaudojimas turizmo skatinimui Pilotinės dviračių turizmo trasos (dviračių takų) įrengimas ir pritaikymas įvairių segmentų (šeimos su vaikais, vyresnio amžiaus žmonės ir pan.) keliavimui Naujų turizmo produktų kūrimas ir partnerystės su verslu ir vietos bendruomenėmis skatinimas Produktų kūrimas vyresnio amžiaus keliautojų segmentui (keliauja darbo dienomis, plaukia ilgesnės trukmės vandens maršrutais) Turizmo produktų kūrimas pagal tikslinių rinkų ir segmentų poreikius Solo turizmo galimybių išnaudojimas ir lėtojo keliavimo populiarinimas Efektyvių rinkodaros priemonių, skirtų tiksliniams segmentams, įgyvendinimas Gebėjimų turizmo sektoriuje stiprinimas, ypatingai vietos gyventojų verslumo, turizmo verslo svetingumo, užsienio kalbų tobulinimo, turizmo inovacijų ir e-rinkodaros srityse Keliautojų švietimas apie atsakingą požiūrį į saugomas teritorijas ir vietos bendruomenes (Dzūkijos nacionalinis parkas, Čepkelių valstybinis gamtinis rezervatas, etnografiniai kaimai), skatinamas keliavimas baidarėmis be alkoholio Turizmo forumo (tarybos) iniciatyva, sprendžiant viešajam sektoriui, turizmo verslui ir bendruomenėms aktualiausias turistinės vietovės valdymo klausimus Glaudus bendradarbiavimas su vietinio ir atvykstamojo turizmo kelionių organizatoriais ir nacionaline turizmo skatinimo agentūra „Keliauk Lietuvoje“ Glaudus bendradarbiavimas su Alytaus regiono, ypač Druskininkų savivaldybe Inovacijų taikymas teikiant turizmo paslaugas ir informuojant keliautojus Vandens turizmo trasų ir stovyklaviečių apmokestinimas (srautų reguliavimas ir gamtinės aplinkos išsaugojimas) Ekonominės ir socialinės naudos iš turizmo didinimas (pajamos iš turizmo, darbo vietos) Turizmo produktų (amatų ir edukacijų turizmas, bendruomenių turizmas, gastronomicinis turizmas) 	<ul style="list-style-type: none"> Didelio turistų srauto neigiamas poveikis gamtai Rekreacinių išteklių kokybinis ir kiekybinis nykimas Miškų kirtimas Ekonomikos ar finansų krizė (pasaulinė ar regioninė) Turistų srautų mažėjimas (dėl COVID-19 ir kitų virusų) Nepakankamas Lietuvos, kaip turistinės vietovės žinomas tarptautinėse rinkose, sąlygoja nepasitikėjimą turizmo paslaugų ir aplinkos kokybe Nepakankamas Lietuvos turizmo rinkodaros finansavimas ES ar biudžeto lėšomis Nepakankamas dėmesys Lietuvos regionams, formuojant turizmo politiką Neparengta įstatyminė bazė, skirta vystyti turistinių vietovių valdymo organizacijas vietos ar regioniniu lygmeniu. Geopolitiniai neramumai siejami su artima kaimynyste Mažai žinoma turistinė vietovė tarptautinėse rinkose Kultūrinių išteklių kokybinis ir kiekybinis nykimas Turizmo sektoriaus darbuotojų ir kompetencijos trūkumas Bendras gyventojų verslumo ir iniciatyvumo trūkumas

<p>kūrimas ir turistinių vietovių įvaizdžio kūrimas per konkurencingiausius turizmo produktus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Įsitraukimas į kultūros kelių vystymą (Šv. Jokūbo, Žydų kultūrinis palikimas, M.K. Čiurlionio ir kt.) • Naujų regioninių ir teminių turistinių maršrutų kūrimas ir populiarinimas • Užsakovų ekskursijų ir kelionių organizavimo po Varėnos rajoną skatinimas • Didžiausio prioriteto turistinių arealų (Merkinė – Liškiava, Senoji Varėna – Varėna ir etnografiniai kaimai) kompleksiškas vystymas • Turizmo infrastruktūros, naujų turizmo traukos objektų vystymas (Senosios Varėnos buvusio karinio poligono, Buvusio Pranciškonų vienuolyno Valkininkuose) pritaikymas turizmo poreikiams • Galimybės turizmo srities iniciatyvas finansuoti ES paramos lėšomis 	
---	--

4.3. TURIZMO KONKURENCINGUMĄ SKATINANTYS IR RIBOJANTYS VEIKSNIAI

Apibendrinant esamos situacijos analizę, galima matyti, kad Varėnos rajono turtingumas gamtos ir kultūros ištekliais, sukurtas šiuolaikines turizmo tendencijas atitinkantis prekės ženklas ir žinutė „Gamtos ritmu“, kaimo turizmo paslaugų pasirinkimas, vandens turizmo paslaugos bei aktyvios vietos bendruomenės yra svarbiausi turizmą skatinantys veiksniai.

Varėnos rajone galima išskirti keletą svarbiausių veiksnių, ribojančių turizmo sektoriaus augimą ir konkurencingumą: lyderystės trūkumas, nepakankamas vietos gyventojų verslumas, pozicionavimo, segmentavimo, rinkodaros ir komunikacijos trūkumas, neatlikti rinkos tyrimai, nesukurti turizmo produktai, suinteresuotų šalių bendradarbiavimo stoka. Turizmo plėtrą ribojantys veiksniai identifikuoti susitikimų / diskusijų metu ir pateikiami SSGG analizėje.

Vienu iš svarbiausių turizmo plėtrą ribojančių veiksnių galima įvardyti tai, jog Varėnos rajone nėra įkurtas Turizmo informacijos centras, kuris būtų atsakingas ne tik už Varėnos rajono turizmo rinkodarą, kuriama turistinės vietovės įvaizdį ir turizmo produktus, bet ir gebėtų valdyti turistinę vietovę, sprendžiant keliautojų, turizmo verslo, vietos gyventojų poreikius ir problemas. Turizmo informacijos centras, kaip šiuolaikiška turizmo valdymo organizacija (DMO), būtų strateginis lyderis, įgyvendinant Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, viziją ir stiprinant suinteresuotų šalių partnerystę. Turizmo informacijos centras koordinuotų veiksmus, susijusius su įvairiomis valdžios institucijomis, suinteresuotosiomis šalimis, siekiant palengvinti ir paremti turizmo sektoriaus gyvavimą, įtraukti visus susijusius viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuotuosius subjektus, gyventojus ir vietos bendruomenes, kuriant ir įgyvendinant platesnį strateginį mąstymą apimantį galutinį tikslą – užtikrinti turistinės vietovės konkurencingumą ir darnumą trumpuoju, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiais. Tokia organizacija turi turėti gebėjimus

valdyti turistinę vietovę, siekiant darnios ir konkurencingos turizmo plėtros. Turistinių vietovių valdymo organizacija (nesvarbu kokia būtų jos teisinė forma) turi turėti didesnius pajėgumus (finansinius ir žmogiškuosius išteklius), kad turistinė vietovė neatsilikytų nuo turizmo tendencijų, gebėtų diegti inovacijas ir prisitaikyti prie besikeičiančių vartotojų poreikių. Tokios DMO yra atsparesnės iššūkiams, turi aukštesnį planavimo ir produktų kūrimo efektyvumo lygį bei aktyvumą priimant sprendimus. Atsakingas ir darnus Varėnos rajono turistinės vietovės valdymas turi apimti procesus, kuriais efektyviai ir darniai būtų sprendžiami keliautojų, juos aptarnaujančio turizmo sektoriaus, priimančios bendruomenės ir aplinkos plačiaja prasme (gamtos ir kultūros ištekliai) sąveiką. Sėkmingą DMO veiklą lemia gebėjimas įgyti visų suinteresuotųjų šalių pasitikėjimą.

Varėnos prekės ženklas yra išsiskiriantis, atitinkantis Varėnos rajono turizmo išteklių potencialą ir vertybes, naujausias turizmo tendencijas, atpažįstamas Lietuvoje, tačiau labai svarbu aiškiai apibrėžti konkurencingiausias turizmo produktus, atitinkančius prekės ženklo koncepciją, stiprinti prekės ženklo atpažįstamumą ir žinomumą prioritetinėse užsienio rinkose, todėl svarbi užduotis – konkurencingas Varėnos rajono pozicionavimas turizmo rinkoje.

Siekiant įgyvendinti Varėnos rajono turizmo viziją, tikslus ir uždavinius, būtina identifikuoti tikslines rinkas ir turizmo produktų portfelį, pasirengti pozicionavimo strategiją, įvertinti sėkmės veiksnius ir turimus gebėjimus. Siekiant išnaudoti Varėnos rajono turizmo galimybes nacionaliniu ir tarptautiniu mastu, turizmas turi būti vystomas darniai ir kompleksiskai. Tam turi būti įdiegtas efektyvus turizmo valdymas, vykdoma vieninga ir kompleksinė rinkodara visų suinteresuotųjų šalių, skatinimas bendradarbiavimas bei vykdoma turizmo rodiklių stebėseną.

Varėnos turizmo informacijos centro (toliau – TIC), kaip šiuolaikiškos turistinės vietovės valdymo organizacijos, svarbiausiomis funkcijomis galima būtų išskirti:

- *Lyderystė ir koordinavimas.* Varėnos turizmo informacijos centras galėtų būti organizacija, kuri koordinuoja Varėnos rajono turizmo sektoriaus suinteresuotųjų šalių pastangas, siekiant užtikrinti turizmo elementų (traukos objektų, patogumų, pasiekiamumo, žmogiškųjų išteklių ir kt.) efektyvų panaudojimą. TIC gali būti organizacija, prisiimanti lyderystę ir turinti visų suinteresuotųjų šalių pasitikėjimą, būti atsakinga už turizmo sektoriaus dalyvių iniciatyvų koordinavimą, viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo skatinimą, vietos gyventojų verslumo ir kompetencijų ugdymą.
- *Rinkodara ir įvaizdis.* Vienas iš Varėnos turizmo informacijos centro tikslų – turistų pritraukimas į Varėnos rajono savivaldybę, todėl TIC turėtų būti atsakingas už Varėnos krašto, kaip turistinės vietovės, pozicionavimą ir ženklodarą, tinkamiausių turizmo rinkų pasirinkimą, efektyvią rinkodarą ir komunikaciją, turistinio įvaizdžio formavimą

tikslinėse rinkose. Tarptautinėse turizmo rinkose konkurencija yra labai intensyvi, todėl siekiant padidinti vietinių ir atvykstančių turistų srautą iš prioritetinių turizmo rinkų, būtinos žinios tarptautinės rinkodaros srityje ir finansavimo užtikrinimas.

- *Patrauklios ir darnios turizmo aplinkos kūrimas*. Politikos formavimas (specializacija ir kt.), darnus turizmo plėtros planavimas ir infrastruktūros plėtra, turizmo produktų kūrimas, žmogiškųjų išteklių plėtra, inovacijų taikymas ir pan. Varėnos turizmo informacijos centras galėtų būti atsakingas už kasmetinių veiksmų plano rengimą, koregavimą ir stebėseną, rinkos tyrimų organizavimą, nuolatinį turizmo produktų auditą ir kt.

Varėnos rajone trūksta efektyvaus bendradarbiavimo tarp skirtingų šios sistemos dalyvių, todėl turi būti skatinama partnerystė ir bendradarbiavimas. Tarptautinė praktika rodo, kad partnerystė apibrėžiama kaip sinerginis ryšys tarp DMO ir kitų organizacijų bei verslo subjektų.

Varėnos rajone bendradarbiavimo tikslai turėtų būti susiję su vieningo įvaizdžio kūrimu, pasiekiamumo gerinimu, bendrų turizmo produktų vystymu, rinkodaros priemonių įgyvendinimu, bendrų projektų įgyvendinimu, rinkos tyrimais, dalinimusi patirtimi ir žiniomis, kvalifikacijos kėlimu, verslumo ugdymu. Bendradarbiavimo nauda gali apimti įvaizdžio stiprinimą, įėjimą į tarptautines rinkas, geresnį turistų poreikių tenkinimą.

Statistiniai rodikliai rodo, kad Varėnos rajonas yra populiarus tarp Lietuvos gyventojų (nors apgyvendinimo įstaigų rodikliai rodo, kad potencialas vis dar nėra išnaudojamas), tačiau visai neišnaudojamos atvykstamojo turizmo galimybės. Atvykstamasis turizmas ir pajamos iš jo yra esminis turizmo sektoriaus plėtros bei ekonominio augimo veiksnys, todėl Varėnos rajono turizmo sektoriaus vystymo priemonės tikslinga orientuoti į atvykstamojo turizmo skatinimą, o tam reikia daug žinių rinkodaros ir komunikacijos srityje, žmogiškųjų bei finansinių resursų.

Varėnos rajono esamos situacijos analizė parodė, kad didžiausios problemos – mažas užsienio turistų srautas, kurį gali sąlygoti mažas Varėnos žinomumas tarptautinėse rinkose, nepakankamai efektyvi turizmo rinkodara ir komunikacija (rinkodaros ir komunikacijos priemonių planai yra labai jautrūs pasaulio įvykiams ir inovacijoms), tikslinėms auditorijoms nesukurti turizmo produktų (pasiūlymų) paketai.

Siekiant didinti Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, žinomumą ir gerinti įvaizdį, būtina atlikti rinkos tyrimus, diegti rinkodaros inovacijas ir įgyvendinti elektroninės rinkodaros projektus, vykdyti kompleksinę rinkodarą tikslinėse turizmo rinkose (kuriose tikimasi didžiausio efekto), bendradarbiauti su kitomis regiono savivaldybėmis, įgyvendinant bendrus turizmo rinkodaros projektus. Vartotojų elgsenos tyrimais paremtas turizmo produktų ir paslaugų vartotojų segmentavimas, sudarytų galimybę efektyvesniam tikslinių turizmo produktų ir paslaugų

vystymui, tikslinei rinkodarai ir efektyvesniam lėšų panaudojimui. Atlikus Varėnos rajone apsilankiusių turistų apklausas, tikslinga komunikuoti apie tokius Varėnos rajono turizmo produktus, kurie iš keliautojų susilaukia geriausio įvertinimo.

Pokyčiai turizmo rinkoje sąlygoja nuolatinį naujų turizmo produktų ir paslaugų kūrimo procesą. Kuriant naujus turizmo produktus ar paslaugas Varėnos rajone turėtų būti svarbūs šie aspektai: pagrindinių turizmo produktų tobulinimas, patogumų didinimas, nauji poreikiai ir diversifikacijos modeliai (pagrindinis turistinių vietovių rūpestis – užtikrinti, kad turistai kuo ilgiau pasilikėtų vietovėje, dažniausiai užtikrinti tai padeda pramogų įvairovė), informacinių technologijų pritaikymas (mobiliųjų technologijų ir socialinių tinklų galimybės), galimybė patirti išskirtinę paslaugą. Kūrybiškumas ir orientavimasis į klientą yra būtinas, norint turistinėse vietovėse sukurti inovatyvius produktus ir juos pasiūlyti turistams. Tai svarbu visoms Varėnos rajono turizmo sektoriaus suinteresuotoms šalims.

Varėnos rajone būtinas nuoseklus turistinės vietovės infrastruktūros gerinimas ir turizmo paslaugų plėtra, siekiant didinti turistų skaičių ir skatinti turistus ilgiau užsibūti, aplankyti papildomus traukos objektus ir padidinti turistų išlaidas vietovėje.

Esamos situacijos analizė parodė, kad Varėnos rajono bei Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos planavimo dokumentuose daug dėmesio skiriama turizmo infrastruktūros plėtrai, tačiau labai trūksta aiškių prioritetų ir kompleksinio požiūrio į viešosios turizmo infrastruktūros plėtrą, kuri būtų esminis pagrindas konkurencingų turizmo produktų kūrimui.

5. VEIKSMŲ PLANAS

5.1. PAGRINDINĖS IDENTIFIKUOTOS PROBLEMOS

Veiksmų plano 2023–2027 m. tikslas – stiprinti Varėnos rajono turizmo konkurencingumą ir vystyti turizmo infrastruktūrą bei paslaugas, vadovaujantis darnios plėtros principais. Darnia turizmo plėtra Varėnos rajone turi būti siekiama išsaugoti išteklius ir naudos vietos bendruomenei, ilginti turistinį sezoną, didinti turistų išlaidas, pritraukti didesnę turistų skaičių, skatinti juos ilgiau užsibūti su nakvyne.

Veiksmų planas parengtas atsižvelgiant į esmines Varėnos rajono problemas:

- *Turistinės vietovės valdymas*: trūksta lyderiaujančios turizmo organizacijos, kuri kartu su turizmu suinteresuotomis šalimis (organizacijomis, vietos verslu ir gyventojais) įgyvendintų bendrą Varėnos rajono turizmo viziją, sudarytų galimybes efektyviai panaudoti turizmo potencialą; aktyviai veikti, siekiant suvienyti suinteresuotų šalių, norinčių dalyvauti turizmo veikloje ir prisidėti prie Varėnos rajono, kaip turizmui patrauklios vietovės, vystymo ir suinteresuotų šalių veiklos formos sukūrimo; trūksta turistinių vietovių valdymo patirties, verslo kompleksinio bei tinklinio požiūrio į turizmo išteklius ir potencialo panaudojimą.
- *Žmogiškieji ištekliai ir švietimas*: reikalingas didesnis turizmo paslaugų (apgyvendinimo, maitinimo, pramogų, gidų ir kt. paslaugų) spektras; vietos bendruomenės verslumo skatinimas ir kompetencijų ugdymas; keliautojų švietimas, skatinantis po Varėnos rajoną keliauti atsakingai.
- *Turizmo produktai ir rinkodara*: neatliekami rinkos tyrimai, todėl trūksta žinių apie turistų patirtį Varėnos rajone; trūksta unikalių ir turizmo tendencijas atitinkančių turizmo produktų; reikalingas rinkodaros ir įvaizdžio formavimo veiksmų koordinavimas tikslinėse rinkose; nepakankamas šiuolaikinių skaitmeninių technologijų panaudojimo lygis.

Šios problemos sąlygoja neišnaudojamas Varėnos rajono turizmo galimybes ir nepakankamą turistų srautą. Pasiūlymai suformuoti remiantis:

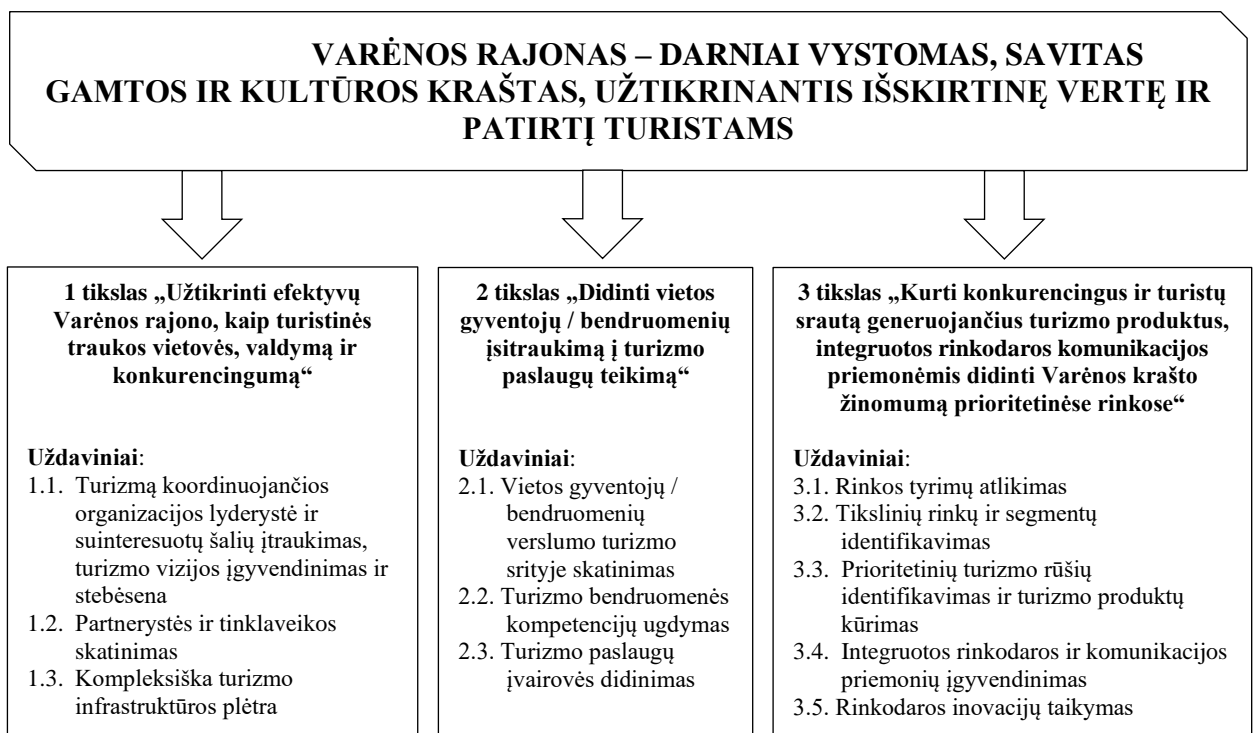
- Išorinės aplinkos analize;
- Vidinės aplinkos analize;
- Nacionaliniu lygiu atliktais tyrimais;
- Gerosios užsienio praktikos pavyzdžiais;
- Diskusijomis su Varėnos rajono turizmo sektoriaus atstovais;
- Ekspertiniu vertinimu.

5.2. VIZIJA, TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

Varėnos rajono turizmo vizija suformuota atsižvelgiant į esamas turizmo sektoriaus stiprybes, išlaikant vizijos tęstinumą su:

- Varėnos rajono strateginio plėtros plano vizija „Šiuolaikiškas gyvenimas gamtos ritmu; palankios sąlygos verslui, poilsiui bei gamtiniam ir kultūriniam turizmui“;
- Varėnos prekės ženklo firminio stiliaus vadovu, kurio idėjos turinys „Varėnos krašto išskirtinumas, gamtos unikalumas, kultūrinis savitumas“; vertybės „Unikali gamta, savita kultūra ir krašto žmonės, išskirtinė vieta poilsiui“.

Suformuota Varėnos rajono turizmo vizija:

15 pav. Turizmo vizija, tikslai ir uždaviniai

Įgyvendinti tikslai ir uždaviniai padidintų turistų srautą ir nakvynių skaičių, pajamas iš turizmo, sukurtų darbo vietas, pagerintų vietos gyventojų gyvenimo sąlygas.

5.3. PRIEMONIŲ PLANAS 2023 – 2027 METAMS

Pirmajai problemai spręsti numatytas tikslas – „1. Užtikrinti efektyvų Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, valdymą ir konkurencingumą“. Tikslui pasiekti numatyti uždaviniai: turizmą koordinuojančios organizacijos lyderystė ir suinteresuotų šalių įtraukimas, turizmo vizijos įgyvendinimas ir stebėseną; partnerystės ir tinklaveikos skatinimas; kompleksiška turizmo infrastruktūros plėtra.

1.1. uždaviniu „Turizmą koordinuojančios organizacijos lyderystė ir suinteresuotų šalių įtraukimas, turizmo vizijos įgyvendinimas ir stebėseną“ siekiama užtikrinti Varėnos rajono, kaip turistinės vietovės, valdymą ir suinteresuotų šalių pastangų koordinavimą. Suinteresuotos šalys – Varėnos rajono viešojo sektoriaus organizacijos, turizmo paslaugų teikėjai, NVO, asociacijos, vietos bendruomenė.

13 lentelė. Lyderystės ir suinteresuotų šalių įtraukimo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Įkurti Varėnos turizmo informacijos centrą – šiuolaikišką turistinės vietovės valdymo organizaciją, užtikrinančią darnaus turizmo vizijos įgyvendinimą	Turizmo informacijos centro (TIC) įkūrimas ir stipri organizacijos lyderystė, siekiant įgyvendinti darnaus turizmo plėtros viziją bei tikslus, vienijant turizmo suinteresuotų šalių pastangas. TIC'as būtų atsakingas už Varėnos rajono pozicionavimą ir ženklodarą, tikslinių turizmo rinkų parinkimą, efektyvią rinkodarą ir komunikaciją, formuojant turistinį įvaizdį ir didinant atvykstančių turistų srautą iš prioritetinių turizmo rinkų; turizmo programų (planų) rengimą ir priemonių stebėseną, turizmo rinkos tyrimų organizavimą, turizmo infrastruktūros ir paslaugų (produktų) stebėseną; keliautojų srautų valdymą, kuriamą vertę, kokybišką turistų patirtį ir pasitenkinimą (žr. Priedą Nr. 9). Galimos formos – viešoji įstaiga, biudžetinė įstaiga.	1	2024
2.	Sukurti turizmo rodiklių sistemą	Aiškios atsakomybės už atitinkamų turizmo tikslų įgyvendinimą ir pasiektus rodiklius sistemos sukūrimas. Galimi TIC veiklos rodikliai (KPI's): darbo vietų ir/ar išduotų verslo liudijimų, vykdant su turizmu susijusias veiklas, skaičiaus augimas, proc.; naujų traukos objektų skaičius, vnt.; įgyvendintų bendrų suinteresuotų šalių projektų skaičius, vnt.; organizuotų mokymų skaičius, vnt.; turistų pasitenkinimo indeksas, proc.; vietinių turistų skaičiaus augimas, proc.; užsienio turistų skaičiaus augimas, proc.; bendro nakvynių skaičiaus augimas, proc.; socialinių tinklų (Youtube – prenumeratorių, Facebook, Instragram – sekėjų) vartotojų augimas, proc.; apsilankymų turizmo interneto svetainėje lankytojų augimas, proc.	Ne mažiau kaip 8	2024–2027
3.	Sukurti turizmo sektoriaus suinteresuotų šalių veiklos formą / modelį	Turizmu suinteresuotų šalių veiklos formos, kuri sudarytų galimybes aktyviai veikti, siekti veiklos sinergijas ir darnios turizmo plėtros, sukūrimas. Galimos formos – asociacija, TIC valdyba, klasteris ir kita.	1	2024

1.2. uždaviniu „Partnerystės ir tinklaveikos skatinimas (bendri projektai)“ siekiama suinteresuotų šalių veiklos sinergijos, informacijos sklaidos per projektinių veiklų įgyvendinimą. Suinteresuotos šalys – Varėnos rajono viešojo sektoriaus organizacijos, paslaugų teikėjai, NVO, vietos bendruomenė, Lietuvos turizmo sektoriaus atstovai, užsienio rinkų kelionių operatoriai.

14 lentelė. Partnerystės ir tinklaveikos priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Igyvendinimo terminas
1.	Užtikrinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą regioniniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygiu	Bendradarbiavimas su AB “Lietuvos geležinkeliai”, nacionaline turizmo skatinimo agentūra “Keliauk Lietuvoje”, Alytaus regiono ir kaimyninių šalių savivaldybėmis (pvz., bendros rinkodaros priemonės, pasiūlymai keliautojams, 1 bilietas – kelionė traukiniu, apsilankymas 2 objektuose, 1 edukaciniame užsiėmime arba “3 objektai”).	1-2 paslaugų paketai (pasiūlymai) turistams (kasmet)	2023–2027
2.	Aktyvai bendradarbiauti su prioritetinių turizmo rinkų kelionių operatoriais	Turizmo paslaugų paketai (pasiūlymai) kelionių operatoriams pagal prioritetinių turizmo rinkų tikslinių segmentų poreikius ir organizuojami pažintiniai turai kelionių operatoriams	Ne mažiau kaip 1 pažintinis turas kelionių operatoriams (kasmet) Ne mažiau kaip 2 paslaugų paketai (pasiūlymai) kelionių operatoriams (kasmet)	2024–2027
3.	Igyvendinti tinklaveikos projektus ir kurti turizmo produktus bendradarbiaujant Varėnos rajono viešojo sektoriaus organizacijoms, turizmo verslo ir aktyvioms vietos bendruomenėms	Tinklaveikos projektų įgyvendinimas ir turizmo produktų kūrimas bendradarbiaujant Varėnos rajono viešojo sektoriaus organizacijoms, turizmo verslo ir aktyvioms vietos bendruomenėms (pvz., tradicinės krašto virtuvės, vietinės produkcijos ir edukacinių užsiėmimų tinklas / klasteris, kurio veiklos – edukacijos, ragavimas, maisto gaminimo pamokos online, seminarai, kursai). Gastronominio turizmo klasterio pavyzdys pateikiamas Priede Nr. 8.	2 projektai	2025–2027

1.3. uždavinys „Kompleksiška turizmo infrastruktūros plėtra“ skirtas sudaryti galimybes prioritetiniuose ir didžiausią turistinių potencialą turinčiuose arealuose (Marcinkonys – Merkinė – Liškiava, Senoji Varėna – Varėna) bei mažesnę turistinių potencialą turinčiame areale (Dargužių – Valkininkų – Krūminių teritorija) keliautojams pasiūlyti integruotą turizmo produktą ir kokybišką patirtį, kuri tenkintų ar viršytų turistų lūkesčius apsilankymo metu). Suinteresuoti asmenys – Lietuvos ir užsienio turistai, vietos gyventojai.

15 lentelė. Kompleksiškos turizmo infrastruktūros plėtros priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Darniai vystyti viešąją infrastruktūrą	Viešosios infrastruktūros (automobilių stovėjimo aikštelės, informacinė infrastruktūra, viešieji tualetai, privažiavimo keliai) plėtra. Prioritetas turėtų būti teikiamas didžiausio turistinio patrauklumo zonoms (arealams): Marcinkonys – Merkinė – Liškiava, Varėna – Senoji Varėna, etnografiniai kaimai.	Pagal techninę dokumentaciją	2024–2027
2.	Plėtoti dviračių takų ir trasų tinklą, didinti turizmo paslaugų prieinamumą	Dviračių takų ir trasų tinklo plėtra ir turizmo paslaugų prieinamumo didinimas didžiausio turistinio patrauklumo zonoje (arealuose): Marcinkonys – Merkinė – Liškiava, Varėna – Senoji Varėna.	Pagal techninę dokumentaciją	2024–2027
3.	Vystyti pėsčiųjų turizmo trasų tinklą	Skirtingų atstumų (10, 15 ar 30 km) pėsčiųjų turizmo trasų vystymas didžiausio turistinio patrauklumo zonoje (arealuose): Marcinkonys – Merkinė – Liškiava, Varėna – Senoji Varėna. Pėsčiųjų trasų skirtingiems segmentams pavyzdžiai pateikiami Priede Nr. 11.	2-3 skirtingų atstumų pėsčiųjų trasos	2024–2027
4.	Plėsti kempingų ir stovyklaviečių tinklą	Kempingų ir stovyklaviečių tinklo vystymas: didžiausio turistinio patrauklumo zonoje (arealuose): Merkinė – Liškiava, Varėna – Senoji Varėna.	1 kempingas Stovyklaviečių skaičius pagal techninę dokumentaciją	2024–2027
5.	Vystyti Merkio ir Nemuno vandens turizmo trasų infrastruktūrą	Infrastruktūros įrengimas atsižvelgiant į techninės dokumentacijos pasiūlymus.	Pagal techninę dokumentaciją	2024–2027
6.	Didinti turizmo paslaugų ir traukos objektų prieinamumą judėjimo ir kitas negalias turintiems asmenims	Visame Varėnos rajone didinti turizmo paslaugų ir traukos objektų prieinamumą judėjimo ir kitas negalias turintiems asmenims.	Ne mažiau kaip 1 objektas (kasmet)	2024–2027
7.	Vystyti ir skatinti privatų sektorių investuoti į naujus traukos objektus	Naujų traukos objektų, kurie generuotų turistų srautą su nakvyne, vystymas ir pritaikymas turizmo poreikiams.	2-3 nauji traukos objektai	2024–2027

Antrajai problemai spręsti numatytas tikslas – „2. Didinti vietos gyventojų / bendruomenių įsitraukimą į turizmo paslaugų teikimą“, kuriam pasiekti numatyti uždaviniai: vietos gyventojų / bendruomenių verslumo turizmo srityje skatinimas; turizmo bendruomenės kompetencijų ugdymas; turizmo paslaugų įvairovės didinimas.

2.1. uždavinys „Vietos gyventojų / bendruomenių verslumo turizmo srityje skatinimas“ skirtas paskatinti vietos gyventojus įsitraukti į turizmo paslaugų teikimą, paslaugų kokybės

gerinimą (ypač didelį dėmesį skiriant svetingumui) ir paslaugų įvairovės didinimą. Suinteresuoti asmenys – Varėnos rajono turizmo bendruomenė ir vietos gyventojai, keliautojai.

16 lentelė. Vietos gyventojų / bendruomenių verslumo skatinimo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Organizuoti mokymus, skatinant gyventojų verslumą turizmo srityje ir teikti konsultacijas turizmo srityje	Dalinimasis sėkmės atvejais ir gerąja patirtimi (maitinimas, apgyvendinimas, rinkodaros projektai); konsultacijų pradantiesiems turizmo paslaugų teikėjams teikimas; mokymų organizavimas.	1 mokymai (kasmet) Ne mažiau kaip 5 konsultacijos (kasmet)	2023–2027
2.	Skatinti vietos gyventojus teikti turizmo paslaugas	Vietos gyventojų skatinimas teikti įvairias turizmo paslaugas (apgyvendinimo, maitinimo, pramogų, gidų, vietinių kelionių operatorių ir kt.).	1 mokymai (kasmet) / projektai Ne mažiau kaip 5 konsultacijos (kasmet)	2024–2027

2.2. uždaviniu „Turizmo bendruomenės kompetencijų ugdymas“ siekiama gerinti teikiamų paslaugų kokybę ir turizmo sektoriaus darbuotojų žinias svetingumo srityje.

17 lentelė. Turizmo bendruomenės kompetencijų ugdymo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Organizuoti mokymų turizmo bendruomenei	Mokymų organizavimas užsienio kalbų tobulinimo, kūrybiškumo ugdymo, rinkodaros ir svetingumo srityse.	4 mokymai	2024–2027
2.	Skatinti turizmo bendruomenės kūrybines ir kultūrinio turizmo iniciatyvas	Skatinimas teikti paslaugas, kurios sukuria išskirtinę patirtį kultūrinio turizmo srityje (gatvės menas, instaliacijos, festivaliai, vietinės produkcijos turgeliai ir pan.).	3 projektai	2024–2027
3.	Šviesti keliautojus ir skatinti juos keliauti atsakingai	Keliautojų švietimas ir atsakingo keliavimo skatinimas (nedaryti žalos gamtos ir kultūros vertybėms, vietos bendruomenėms, nevartoti alkoholio viešose vietose).	2 priemonės ir jų sklaida	2024–2027

2.3. uždavinys „Turizmo paslaugų įvairovės didinimas“ skirtas paskatinti vietos gyventojus ir bendruomenę teikti išskirtines / unikalias paslaugas.

18 lentelė. Turizmo paslaugų įvairovės didinimo priemonė

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Remti ir skatinti fizinius ir juridinius asmenis teikti išskirtines paslaugas	Skatinimas teikti paslaugas, kurios sukuria išskirtinę patirtį keliautojams (safaris su gidu, elektrinis autobusas su gidu, dviračių žygiai su gidu, vandens turizmas su gidu ir pan.).	2-3 projektai	2024–2027

Trečiai problemai spręsti numatytas tikslas „3. Kurti konkurencingus ir turistų srautą generuojančius turizmo produktus, integruotos rinkodaros komunikacijos priemonėmis didinti Varėnos krašto žinomumą prioritetingose rinkose“. Šiam tikslui pasiekti numatyti uždaviniai: tyrimų atlikimas, tikslinių rinkų ir segmentų identifikavimas, prioritetingų turizmo rūšių identifikavimas ir turizmo produktų kūrimas, integruotos rinkodaros ir komunikacijos priemonių įgyvendinimas, rinkodaros inovacijų taikymas.

3.1. uždaviniu „Rinkos tyrimų atlikimas“ siekiama ištirti šiuos aspektus: turistų apsilankymo motyvai Varėnos rajone, jų lūkesčiai, naudojami informacijos šaltiniai, turizmo paslaugų kokybės vertinimas, pasitenkinimo indeksas, rekomendavimo indeksas. Tyrimo rezultatai būtų naudojami tikslinių segmentų nustatymui, naujų produktų kūrimui, infrastruktūros ir paslaugų kokybės gerinimui. Tik tyrimais paremtas turizmo produktų ir paslaugų vartotojų segmentavimas, sudaro galimybę efektyvesniam tikslinių turizmo produktų ir paslaugų vystymui, tikslinei rinkodarai ir efektyvesniam lėšų panaudojimui. Suinteresuotos šalys – Varėnos rajono turizmo verslas ir turizmo rinkodaros organizacija.

19 lentelė. Rinkos tyrimų atlikimo priemonė

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Atlikti rinkos tyrimus	Organizuoti turistų apklausas, siekiant identifiikuoti turistų poreikius ir nustatyti pasitenkinimo lygį.	2 tyrimai	2024 2027

Uždavinio „3.2. Tikslinių rinkų ir segmentų identifikavimas“ priemonėmis siekiama nustatyti prioritetingas turizmo rinkas ir tikslinius segmentus. Suinteresuotos šalys – Varėnos rajono turizmo verslas ir turizmo informacijos centras.

20 lentelė. Tikslinių rinkų ir segmentų identifikavimo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Nustatyti prioritetingas turizmo rinkas	Su suinteresuotomis šalimis būtina pasitvirtinti prioritetingų rinkų sąrašą, t.y. tikslinių rinkų identifikavimas (pagal geografinę lokaciją ir Varėnos rajono turistinį potencialą). Potencialus prioritetingų turizmo rinkų sąrašas (Lietuva, Latvija, Lenkija, Vokietija, Izraelis).	Ne daugiau kaip 3 prioritetingos rinkos	2024–2027
2.	Identifiukuoti tikslinius turistų segmentus	Remiantis tyrimų rezultatais identifiukuoti tikslinius segmentus (pagal amžių ir pomėgius): moksleiviai, jaunimas, šeimos su vaikais, vyresnio amžiaus keliautojai, aktyvaus laisvalaikio mėgėjai, „gamtos mylėtojai“, „maisto ragautojai“ ir pan.	Ne mažiau kaip 3 segmentai	2024–2027

Uždavinio „3.3. Prioritetinių turizmo rūšių identifikavimas ir turizmo produktų kūrimas“ priemonėmis siekiama mažinti sezoniskumą ir pristatyti Varėnos rajoną. Galimi turizmo produktai tiksliniams segmentams (tikslinami atlikus rinkos tyrimą): aktyvus poilsis (turizmas) gamtoje, tradicinė krašto virtuvė ir gastronomicinis turizmas, vandens turizmo produktai, dviračių turizmo produktai, pėsčiųjų turizmo produktai, pavieniams (solo) keliautojams skirti turizmo produktai, lėtojo turizmo produktai, edukacinio / patirtinio turizmo produktai, kultūrinio turizmo produktai, tematiniai produktai, nišiniai turizmo produktai (paukščių stebėjimas). Tai ne informacijos pateikimas apie turistinius maršrutus ir paslaugas, o savaitgaliams (1-2 nakvynių) ir atostogoms (3-7 nakvynėms) skirtų turizmo pasiūlymų (paketų) sukūrimas (nakvynė, maitinimas, ekskursijos, pramogos, aktyvus poilsis ir kt.). Tikslinėse rinkose ir tiksliniams segmentams turi būti pristatomi tie produktai, kurie turi didžiausią turistinį potencialą ir gali sudominti turistus atvykti. Tikslinės rinkos ir produkto portfelis (rinkos ir produktai), pvz., Vokietija – dviračių ir pėsčiųjų turizmas, vandens turizmas – Lenkija, kultūrinis turizmas – Latvija, Lenkija, Izraelis, maistas – visos rinkos, paukščių stebėjimas – Jungtinė Karalystė. Suinteresuoti asmenys – Lietuvos ir užsienio turistai.

21 lentelė. Turizmo produktų kūrimo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Sukurti lėtojo turizmo produktus	Keliavimo pėsčiomis ir dviračiais, lėto maisto ragavimo, kraštovaizdžio stebėjimo (gamta ir tyła), paukščių stebėjimo, istorijos pažinimo produktų sukūrimas.	6 turizmo produktai	2023–2027
2.	Sukurti gastronomicinio turizmo produktą	Varėnos kraštą reprezentuojančio ir autentišką kulinarinę patirtį pristatančio produkto sukūrimas (sezoniškumo mažinimas).	1 turizmo produktas	2024
3.	Vystyti vandens, pėsčiųjų ir dviračių turizmo produktus	Vandens, pėsčiųjų ir dviračių turizmo produktų sukūrimas (turistinio sezono prailginimas).	3 turizmo produktai	2024–2027
4.	Sukurti produktą individualiai keliaujantiems turistams (solo kelionės)	Pasiūlymo, apimančio vietas ir objektus, kuriuose solo keliaujantys turistai jausis saugiai ir patogiai, sukūrimas.	1 turizmo produktas	2024–2027
5.	Sukurti sveikatingumo turizmo produktą	Produkto, kuris apimtų ekologiškų produktų pardavėjus, maitinimo įstaigas, kaimo turizmo sodybas, pirčių ir kitas paslaugas, sukūrimas (turistinio sezono ilginimas).	1 turizmo produktas	2025
6.	Sukurti šeimoms su vaikais skirtą turizmo produktą	Produkto, kuris apimtų šeimoms su vaikais skirtas savaitgalio ar atostogų pramogas, sukūrimas (papildiniai, parkai ir pan.).	1 turizmo produktas	2023

Uždaviniu „3.4. Integruotos rinkodaros ir komunikacijos priemonių įgyvendinimas“. Tradicinėmis ir elektroninėmis rinkodaros priemonėmis siekiama didinti Varėnos krašto žinomumą, pritraukti Lietuvos ir užsienio turistus. Atvykstamasis turizmas ir pajamos iš jo yra

esminis turizmo sektoriaus plėtros bei ekonominio augimo veiksnys, todėl Varėnos rajono turizmo priemonės tikslinga labiau orientuoti atvykstamojo turizmo skatinimui. Tikslinėse užsienio rinkose svarbiausi partneriai – Alytaus regiono savivaldybės, nacionalinė turizmo skatinimo agentūra “Keliauk Lietuvoje”, užsienio ir Lietuvos atvykstamojo turizmo kelionių operatoriai ir užsienio žurnalistai. Suinteresuotos šalys – Lietuvos ir užsienio turistai.

22 lentelė. Turizmo rinkodaros ir komunikacijos priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Teikti informaciją turistams	Teikti informaciją turistams apie Varėnos rajono turizmo paslaugas ir traukos objektus. Informavimui pasirenkant ne tik tiesioginį kontaktavimo būdą, bet ir atnaujinant informacinius standus, socialiniuose tinkluose ir interneto svetainėje įdiegiant <i>help desk</i> funkciją.	Nuolat	2023–2027
2.	Didinti Varėnos prekės ženklo atpažįstamumą	Elektroniniais kanalais didinti prekės ženklo žinomumą.	Visi komunikacijos kanalai (nuolat)	2023–2027
3.	Atnaujinti Varėnos turizmo svetainę	Interneto svetainės atnaujinimas, remiantis gerosios užsienio praktikos pavyzdžiais (įvaizdis ir patogumas vartotojui).	1 svetainė	2024
4.	Vykdyti turizmo interneto svetainės reklamą paieškos sistemose	Norint paskatinti potencialius turistus naudotis turizmo informacijos svetaine, būtina tapti kiek įmanoma geriau randamais Google paieškoje. Google reklama Vokietijos, Lenkijos ir Lietuvos rinkose.	Nuolat	2024–2027
5.	Sukurti ir išleisti įvaizdinį leidinį (anglų ir vokiečių kalbomis)	Bendrojo pobūdžio įvaizdinis leidinys su reprezentatyviomis nuotraukomis, įtraukiančiu turiniu ir pagrindine informacija (pasiekiamumas, ištekliai) ir pagrindiniai turizmo produktai.	1 elektroninis leidinys 1 spausdintas leidinys	2024 2025
6.	Sukurti informacinius ir elektroninius leidinius (lietuvių ir anglų kalbomis)	Turistiniai leidiniai, kuriuose pateikiama išsami informacija apie turizmo produktus.	1–2 leidiniai (kasmet)	2024–2027
7.	Dalyvauti tarptautinėse turizmo parodose	Turizmo galimybių pristatymas tarptautinėse turizmo parodose.	2–3 parodos (kasmet)	2023–2027
8.	Organizuoti pažintinį turą Lietuvos ir užsienio žiniasklaidos atstovams	Žiniasklaidos atstovų supažindinimas su rajono naujienomis.	2–3 žiniasklaidos atstovai (kasmet)	2024–2027
9.	Vykdyti reklamą kelionių portaluose	Reklamos kampanija TripAdvisor ir/ar Booking.com platformose.	2 reklamos kampanijos	2025–2027
10.	Tęsti komunikaciją socialiniuose tinkluose (Facebook ir Instagram)	Turizmo produktų pristatymas, skirtingų viešųjų ryšių kampanijų įgyvendinimas, informacijos teikimas turistams klientų aptarnavimo principu (angl. <i>online help desk</i>), greitai reaguojant į jų klausimus, kurie iškyla prieš atvykstant į Varėnos rajoną ar kelionės metu. Facebook	Nuolat	2023–2027

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
		paskyrą naudoti kaip klientų aptarnavimo platformą. <i>Storytelling</i> technikos, informacijos pateikimas keliautojo akimis naudojimas.		
11.	Kurti turinį, talpinti naujienas ir tobulinti interneto svetainėje	Interneto svetainėje pridėti įvaizdinę informaciją, sutvarkyti SEO ir SEA, pristatyti naujai sukurtus turizmo produktus.	Nuolat	2025–2027
12.	Sukurti įvaizdinį vaizdo klipą ir klipus, pristatančius pagrindinius turizmo produktus	Vienas pagrindinių vaizdo klipo tikslų – sužadinti norą aplankyti turistinę vietovę. Kokybiškas vaizdo klipas gali tapti virusiniu (angl. <i>viral</i>) ir pritraukti daugiau turistų.	3 vaizdo klipai	2024–2027
13.	Organizuoti konkursus, žaidimus ir pasiūlyti lojalumo programas	Įvairių konkursų ir žaidimų metu įtraukiami potencialūs turistai ir didinamas rajono žinomumas. Facebook paskyrą naudoti kaip konkursų platformą.	2 kartus per metus	2023–2027
14.	Skatinti vartotojų įsitraukimą ir dalijimąsi patirtimi bei rekomendacijomis	Valdyti atsiliepimus TripAdvisor platformoje (atsakyti į teigiamus ir neigiamus atsiliepimus), reaguoti kaip galima greičiau, būti mandagiems, padėkoti už atsiliepimą ir nuomonę. Facebook turistų grupėse dalintis informacija apie rajono objektus ir reaguoti į užklausas ar komentarus.	Nuolat	2023–2027
15.	Įgyvendinti rinkodaros priemonės, pasinaudojant kelionių tinklaraštininkų (angl. <i>influencers</i>) paslaugomis	Bendradarbiavimas su Instagram ir Youtube tinklaraštininkais, prioritetą teikiant kelionių srityje dirbantiems influenceriams, turintiems didelį sekėjų skaičių.	2 reklamos kampanijos	2025–2027

Uždaviniu „3.5. Rinkodaros inovacijų taikymas“ siekiama orientuotis į dabartines tendencijas ir jaunosios keliautojų kartos poreikius. Suinteresuotos šalys – Lietuvos ir užsienio turistai.

23 lentelė. Rinkodaros inovacijų taikymo priemonių planas

Eil. Nr.	Priemonė	Aprašymas	Siekiamas rodiklis	Įgyvendinimo terminas
1.	Sukurti virtualios realybės vaizdo klipus	Virtualios realybės vaizdo klipai yra itin patrauklūs jaunosios kartos turistams. Virtualios realybės erdvė galėtų būti įrengiama Varėnos mieste.	2-3 vaizdo klipai	2025–2027
2.	Diegti rinkodaros inovacijas	Viešojo sektoriaus organizacijos (lankytojų centrai, muziejai) ir turizmo verslas skatinimas įgyvendinti rinkodaros ir paslaugų inovacijas.	1-2 projektai	2026–2027

Už šių priemonių įgyvendinimą atsakingos organizacijos – Varėnos rajono savivaldybės administracija (Ekonomikos ir turizmo skyrius) ir už turizmo valdymą bei rinkodarą atsakinga organizacija (DMO). Dalis priemonių gali būti įgyvendinamos inicijuojant ES lėšomis finansuojamus projektus, tačiau būtina atkreipti dėmesį, kad rinkodaros priemonės yra efektyvios

tik tuo atveju, jei viešinami ne tik viešojo, bet ir privataus sektoriaus objektai (apgyvendinimo, maitinimo, gidų ir kitos paslaugos).

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1

Rinkodaros priemonių planas 2021–2022 m.

Priemonė	Veiksmas	2021		2022	
		Vertinimo kriterijus	Reikšmė	Vertinimo kriterijus	Reikšmė
Turizmo rinkodaros projektų įgyvendinimas	Projekto „Varėnos rajono turizmo e-rinkodara“ administravimas ir įgyvendinimas	Įgyvendintas projektas, proc.	80	Įgyvendintas projektas, proc.	100
		Įgyvendinta veiklų, vnt.	4	Įgyvendinta veiklų, vnt.	4
Rinkodaros ir reklamos priemonių įgyvendinimas atvykstamajam ir vietiniam turizmui skatinti	Dalyvavimas parodose ir kituose turizmo renginiuose	Parodų ir renginių skaičius, vnt.	1	Parodų ir renginių skaičius, vnt.	2
	Informacinių turizmo rinkodaros priemonių sukūrimas	Leidinių skaičius, vnt.	2	Leidinių skaičius, vnt.	1
	El. parduotuvės shop.varenavisit.lt sukūrimas, administravimas ir žinomumo didinimas	Sukurta ir įdiegta el. parduotuvė shop.varenavisit.lt, vnt.	1	Realizuotų produktų skaičius, vnt. Tiekėjų skaičius, vnt. Įgyvendintos reklamos priemonės, vnt.	30 12 1
	Renginio, skirto turizmo sezonui atidaryti ir naujiems turizmo produktams pristatyti, organizavimas	-	-	Suorganizuotas renginys, vnt. Renginio dalyvių skaičius, vnt.	1 10000
	Regioninės turizmo rinkodaros vystymas kartu su kitomis Alytaus regiono savivaldybėmis	-	-	Sukurta duomenų bazė, vnt. Sukurta bendra interneto svetainė	1 1
Turizmo informacijos sklaida	Varėnos švietimo centro paslaugų, susijusių su turizmo informacijos teikimu, užtikrinimas	Naujų turizmo paslaugų ir maršrutų skaičius, vnt.	2	Naujų turizmo paslaugų ir maršrutų skaičius, vnt.	2
		Suorganizuotų pasitarimų skaičius, vnt.	4	Suorganizuotų pasitarimų skaičius, vnt.	12
	Turizmo informacijos pasiekiamumo skaitmeninėmis priemonėmis užtikrinimas	Belaidžio ryšio stotelių skaičius, vnt. Atnaujintas interaktyvus žemėlapis Interaktyvių turizmo informacijos stendų skaičius, vnt.	3 1 3	Belaidžio ryšio stotelių skaičius, vnt. Atnaujintas interaktyvus žemėlapis Interaktyvių turizmo informacijos stendų skaičius, vnt.	3 1 3

Šaltinis: Varėnos rajono savivaldybės administracijos veiklos planai

PRIEDAS NR. 2

Vandens turizmo maršrutų analizė

Maršrutas	Lankytinos vietos ir objektai
Merkio maršruto atkarpos: Dargužiai – Valkininkai (~9 km) Valkininkai – Pamerkiai (~18 km) Pamerkiai – Maskauka (~17 km) Maskauka – Senoji Varėna (~8 km) Senoji Varėna – Perloja (~12 km) Perloja – Paūliai (~12 km) Paūliai – Puvočiai (~7 km) Puvočiai – Trasninkas (~4 km) Trasninkas – Alytaus – Druskininkų pln. tiltas (~8 km) Alytaus – Druskininkų pln. tiltas – Merkinė (~3 km)	Dargužių amatų centras, Pranciškonų vienuolyno liekanos, bažnyčia ir trikampė miesto aikštė Valkininkuose, skulptūra „Angelas“, bažnyčia ir Nepriklausomybės paminklas Senojoje Varėnoje, bažnyčia ir Vytauto paminklas Perlojoje, Puvočių kaimas, Merkinės piliakalnis, Dzūkijos nacionalinio parko ekspozicija Merkinėje, Merkinės krašto muziejus, Kryžių kalnelis, Stovyklavietė Merkio ir Grūdų santakoje.
Ūlos maršruto atkarpos: Dubičiai – Krokšlys (~12 km) Krokšlys – Rudnia (~7 km) Rudnia – Kašėtos (~10 km) Kašėtos – Pauosupė (~1,5 km) Pauosupė – Zervynos (~9 km) Zervynos – Mančiagirė (~7 km) Mančiagirė – Žiūrai (~7,5 km) Žiūrai – Trakiškiai (~1,5 km) Trakiškiai – Paūliai (~4,5 km) Paūliai – Merkys (~2 km)	Rudnios bažnyčia, vandens malūno užtvankos krioklys, gatvinis Kašėtų kaimas, Dubičių kaimas, A. Matučio drevė, Zervynų etnografinis kaimas, Mančiagirės kaimas, „Ūlos akis“, Žiūrų kaimas. 3 stovyklavietės: Pauosupės, Mančiagirės ir Trakiškių.; su Ūlos maršrutu susietos Mardasavo bei Puvočių stovyklavietės.
Varėnės maršruto atkarpos: Babriškės – Glūkas (~6 km) Glūkas – Merkys (~7 km)	Skulptūra „Angelas“, bažnyčia ir Nepriklausomybės paminklas Senojoje Varėnoje, Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto medžioklės sodybos vietą žymintis paminklinis akmuo, Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia.
Grūdų maršrutai: Darželių kaimas – Merkinė/Marcinkonys (~12 km) Šaudzyklos kalnas – Kašėtų kaimas (~11 km) Marcinkonys– Merkio/Grūdų upių santaka (~9 km)	Darželių kaimas, Marcinkonių kaimas, Kašėtų kaimas, Puvočių kaimas.
Šalčios maršruto atkarpos: Kaniūkai – Žygantiškės (~25 km) Žygantiškės – Valkininkai (~15 km)	Pranciškonų vienuolyno liekanos, bažnyčia ir trikampė miesto aikštė Valkininkuose, pažintinis pėsčiųjų takas Santakio miške.
Nemuno maršruto atkarpos: Liškiava – Merkinė (~21 km) Merkinė – Miežionys (~15 km)	Liškiavos barokinė bažnyčia ir dominikonų vienuolyno ansamblis, Liškiavos piliakalnis, Liškiavos pilies pietvakarinio bokšto liekanos, Liškiavos dvarvietė, Merkinės piliakalnis, Merkinės senamiestis, Merkinės krašto muziejus, Kryžių kalnelis.

Šaltinis: sudaryta pagal varenavisit.lt pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR. 3

Vandens turizmo inventoriaus pasiūla

Nuomojamo inventoriaus skaičius
50 baidarių (J. Ščesnulevičius)
12 baidarių (L. Adlienė)
n.d. (J. Lankelis)
20 baidarių (A. Česnulis)
30 baidarių („Juostandis“)
n.d. (S. Vyšniauskas)
21 baidarė („Pelkių boba“)
40 baidarių (Bebro turizmas)
50 baidarių (sodyba „Kadagys“)
n.d. (V. Urbonavičius)
16 baidarių, 1 skaidri valtis, 2 burinės valtys, 6 paprastos valtys, 3 vandens dviračiai, 8 irklentės (R. Bražionytė)
30 baidarių (V. Lukšys)
27 baidarės (J. Ignatavičius)
10 plaustų (A. Karpis)
12 baidarių (L. Mačionienė)
10 baidarių (V. Kuodys)
n.d. („Vila Ūla“)
n.d. (A.A. Barysai)
n.d. („Sabo baidarės“)
30 baidarių (D. Bendaravičienė)
25 baidarės (A. Vaškeliene)
40 baidarių (A. Grigienė)
18 baidarių (A. Griežienė)
Irklentės (goSUP.lt)
30 baidarių (G. Puočiauskas)
25 baidarės („Dzūkijos sodyba“)
12 baidarių (R. Karčiauskienė)
11 baidarių (D. Rudys)
40 baidarių (V. Alubauskas)
27 baidarės (J. Ignatavičius)
40 baidarių (A. Miškinis)
35 baidarės (V. Paulauskaitė)
45 baidarės (A. Svirmelis)
20 baidarių (A. Raulušaitienė)
8 baidarės (J. Kaziukevičius)
n.d. (V. Mackevičiūtė)
20 baidarių (sodyba „Prie Merkio“)
40 baidarių (S. Sereičikas)
12 baidarių (J. Verbickas)
15 baidarių (M. Varanauskas)
12 baidarių (G. Žilienė)

Šaltinis: sudaryta pagal „Turizmo gidą. Gamtos ritmu“ pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR. 4

Esama dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūra

Vietovė	Vieta	Ilgis, km
Valkininkai	Vilniaus g.	1,84
	Miškininkų g.	0,33
	Liepto g.	0,13
	Vietinės reikšmės kelias Valkininkai - Paklėstarė	0,92
Senoji Varėna	Vytauto g.	0,42
Varėna	Vytauto g.	3,68 ir 1,31
	Alytaus g.	0,45
	Z. Voronecko	0,23
	Pramonės g.	1,15
	Savanorių g.	0,88
	Dzūkų g.	0,76
	Žiedo g.	0,32
	J. Basanavičiaus g.	1,29; 0,08 ir 0,37
	Vasario 16-osios g.	0,3
	Varėnos m. parkas	0,27; 0,2; 0,17 ir 0,24
	Vietinės reikšmės kelias į Dainų slėnį	1,2
	Vietinės reikšmės kelias privažiavimas prie miesto kapinių	0,34
Užperkasio k.	Buckaus g.	0,6

PRIEDAS NR. 5

Esamų dviračių turizmo maršrutų analizė

Maršrutas	Lankytinos vietos ir objektai
Maršrutas „Kur upelis gimsta“: Marcinkonys – Darželiai – Kapiniškiai – Margionys – Marcinkonys (~26 km)	Darželių kaimas, Grūdų upė, Kapiniškių kaimas, „Skerdzimų pieva“ Bakanauskų pelkutė ir ežerėlis, Margionių kaimas, „Bobos daržo“ šaltinis.
Maršrutas „Čepkelių paraistėmis“: Marcinkonys – Čepkeliai – Musteika – Margionys – Marcinkonys (~39 km)	Čepkelių raisto mokomasis takas, Drevinės bitininkystės pažintinis takas, etnografinis Musteikos kaimas, Drevinės bitininkystės muziejus, Grūdų upė, Margionių kaimas. „Bobos daržo“ šaltinis.
Maršrutas „Šilinių dzūkų kaimais“: Marcinkonys – Lynežeris – Kašėtos – Zervynos – Marcinkonys (~35 km)	Kastinio ežeras, Lygučio ežeras, Lynežerio etnografinis kaimas, Lyno ežeras, Ūlos upė, A. Matučio drevė–muziejus, Zervynų etnografinis kaimas, Drevinės bitininkystės pušis.
Maršrutas „Kur Ūla zervena“: Marcinkonys – Zervynos – „Ūlos akis“ – Žiūrai – Marcinkonys (~30 km / 42 km)	Stėgalius, Stėgalių ežerėlis, Drevinės bitininkystės pušis, Zervynų etnografinis kaimas, „Ūlos akies“ šaltinis, Žiūrų kaimas, Versminio ežeras.
Maršrutas „Upių ir upelių slėniais“: Zervynos – Trakiškiai – Puvočiai – Marcinkonys (~26 km / 35 km)	Zervynų etnografinis kaimas, „Ūlos akies“ šaltinis, Trakiškių kaimelis, Mardasavo kaimelis, Puvočių kaimelis, Kašėtų kaimelis, Merkio ir Ūlos santaka, Grūdų ir Merkio santaka, Apžvalgos bokštas Puvočiuose.
Maršrutas „Juodosios keramikos paslaptys“: Merkinė – Subartonys – Samūniškės – Merkinė (~15 km)	Merkinės miestelis, Merkinės miesto stulpas, Subartonių ažuolynas, V. Krėvės muziejus, Gilšės ežeras, Bedugnio ežeras, Pelikiškės kaimelis, Merkinės piliakalnis.
Maršrutas „Pokario kovų keliais“: Puvočiai – Dubininkas – Viršurodukis – Roduka – Kasčiūnai – Glyno ež. – Mardasavas – Puvočiai (~31 km)	Merkinės piliakalnis, Balažeris, Pakrykštės cirkas, regykla Miežionyse, Lizdų ežeras, Klepočių kryžius.
Maršrutas „Panemunės Dzūkija“: Merkinė – Česukai – Pašilingė – Maksimai – Ucieka – Žiogeliai – Druskininkai – Gailiūnai – Liškiava – Žeimiai – Gudeliai – Panara – Merkinė (~70 km)	Retų ir saugomų augalų kolekcija Liškiavoje, Liškiavos piliakalnis ir alkakalnis, Liškiavos bažnyčia ir vienuolynas, Jonionių akmenys, Merkinės piliakalnis.
Maršrutas „Nuo grybų sostinės iki šilinių dzūkų kaimų“: Varėna – Lavysas – „Ūlos akis“ – Zervynos – Pauosupė – Palkabalis – Varėna (~49 km)	Dainų slėnis Varėnoje, Legendų ir padavimų parkas, „Ūlos akies“ šaltinis, Zervynų kaimas, A. Matučio drevė–muziejus.
Maršrutas „Gruntinių dzūkų valdose“: Merkinė – Maksimonys – Pakrykštės cirkas – Miežionys – Lizdai – Netiesos – Merkinė (~41 km)	Merkinės piliakalnis, Balažeris, Pakrykštės cirkas, regykla Miežionyse, Lizdų ežeras, Klepočių kryžius.
Maršrutas „Nemuno ir Merkio slėniais“: Merkinė – Lankininkai – Roduka – Noruliai – Maksimai – Česukai – Merkinė (~37 km)	Merkinės piliakalnis, Merkio regykla, Laumių šulnys, Česukų kaimas.
Maršrutas: Valkininkai – Pamerkiai – Karpiškės – Vaitakarėmis – Valkininkai	Valkininkų senamiesčio aikštė ir bažnyčia, Santakio pažintinis gamtos takas, Kukiškių kaimas, Pamerkių kaimas, Bartelių ažuolas, Karpiškių kaimas, M. Vainilaičio sodyba Pučkornių kaimas, Dėgsnių kaimas, Pranciškonų vienuolyno liekanos.
Maršrutas: Varėna – Mergežeris – Lavysas – Mardasavas – Puvočiai – Lankininkai – Merkinė (~40 km)	Lavyso ežeras, „Ūlos akis“, Žiūrų kaimas, Puvočių kaimas Merkinės piliakalnis, Merkinės lankytojų centras, Merkinės krašto muziejus.
Pėsčiųjų / dviračių maršrutas senąja geležinkelio „Orany-Olita“ sankasa (Varėna–Alytus)	Artillerijos poligono ir karinio miestelio liekanos, Hidroelektrinės liekanos Senojoje Varėnoje, Dainų slėnis Varėnoje, Legendų ir padavimų parkas, Šv. Arkangelų Mykolo bažnyčia, Geležinkelio stotis.
Maršrutas: Varėna – Lavysas – „Ūlos akis“ – Zervynos – Palkabalis – Varėna (~49 km)	Geležinkelio stotis, Legendų ir padavimų parkas, Dainų slėnis Varėnoje, Žiūrų kaimas, „Ūlos akis“, Zervynų kaimas, Pauosės kaimas ir A. Matučio drevė–muziejus, Pauosupės stovyklavietė

Maršrutas	Lankytinos vietos ir objektai
Maršrutas: Merkinė – Subartonys – Samūniškės – Merkinė (~15 km)	Merkinės lankytojų informacijos centras, Merkinės piliakalnis, Subartonių ąžuolynas, Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinis muziejus.
Maršrutas: Merkinė – Česukai – Pašilingė – Druskininkai – Liškiava – Merkinė (~70 km)	Merkinės lankytojų informacijos centras, Merkinės piramidė, Česukų kaimas, Kruševo ir Uciekos skardžiai, Ilgio ežeras, Liškiavos piliakalnis, Liškiavos bažnyčia ir vienuolynas, Panaros kaimas.
Maršrutas: Puvočiai – Dubininkas – Roduka – Kasčiūnai – Glyno ež. – Puvočiai (~31 km)	Puvočių apžvalgos bokštas, Dubininko kaimas, Viršurodukis Kasčiūnai, Glyno ežeras, Mardasavo kaimas, Puvočių stovyklavietė, Stovyklavietė Glyno ežero pakrantėje.
Maršrutas: Merkinė – Radyščius – Liškiava – Žeimiai – Panara – Merkinė (~45 km)	Merkinės lankytojų informacijos centras, Merkinės piliakalnis, Pamerkio sala, Jonionių akmenys, Liškiava (bažnyčia ir vienuolynas, piliakalnis, retųjų augalų eksozicija), Panaros kaimas.
Maršrutas: Marcinkonys – Darželiai – Kapiniškiai – Margionys – Marcinkonys (~26 km)	Darželių kaimas, Skerdzimų pieva, Antončiko šaltinis, Bakanauskų pelkutė ir ežeras, Margionių kaimas, Skroblaus upelio ištakos, Bobos Daržo šaltinis.
Maršrutas: Zervynos – Trakiškiai – Puvočiai – Marcinkonys (~26 / 36 km)	Zervynų kaimas, „Ūlos akis“, Trakiškių kaimas, Mardasavo kaimas, Puvočių kaimas, Kašėtų kaimas, Merkio ir Ūlos santaka Puvočių apžvalgos bokštas, Marcinkonių etnografinė sodyba.

Šaltinis: sudaryta pagal varenavisit.lt ir <http://gamta.cepkeliai-dzukija.lt> pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR. 6

Pėsčiųjų turizmo maršrutų analizė

Maršrutas	Lankytinos vietos ir objektai	Esama situacija ir pagrindinės problemos
Zackagirio pažintinis takas (~14 km)	Marcinkonių kaimas, „Meškos šiknos“ aukštapelkė, Aklaežerio tarpinio tipo pelkė, Klonių kalnas (Gaidžių kopa), Dziackagirio (Zackagirio) ištakų šaltiniai, Grūdų upė, Duobupio upelis, Aklaežerio ir Kastinio ežerai, Drevėtos pušys.	Tiek prie lankytojų centro, tiek ir einant taku galima pastebėti nupieštą baltą kvadratą su raudona įstriža linija. Taip žymimas Zackagirio pažintinis takas ir šiais ženklais reikia vadovautis einant taku. Galima matyti nupieštą baltą kvadratą su įstriža mėlyna linija – tai kito tako ženklavimas. Įdomiausiose tako vietose įrengti informaciniai stendai, tačiau galima naudotis ir audio gidu, kurį paruošė Dzūkijos nacionalinis parkas.
Girinio pažintinis takas (~3,6 km)	Marcinkonių apylinkės, Senojo malūno tvenkinys.	Rekreaciniai įrenginiai, pavėsinės, paplūdimys
Skroblaus pažintinis takas (~12 km)	Bakanauskų pelkutė, Bakanauskų ežeras, Skroblaus upelis, „Bobos daržo“ šaltinis.	Takas prasideda nuo Skroblaus upelio ištakų – „Bobos daržo“ šaltinio. Lankytinose vietose įrengti informacijos stendai, pavėsinės arba lauko baldų komplektai. Parengtas skaitmeninis maršrutas, kurį galima naudoti išmaniajame telefone. Nepakankamai išvystyta tako žymėjimo sistema, vietomis reikia papildomų rodyklių.
Drevinės bitininkystės pažintinis takas (~3 km)	Drevėtos pušys	
Ilgabalės pažintinis takas (~1 km)	Flora ir fauna	Medinis takas, informaciniai stendai, rodyklės.
Jonionių akmenys	Jonionių akmenys, flora, fauna	
Žiežulio takas (~1,6 km)	Žiežulio ežeras	Privažiavimas neasfaltuotas, įrengto treniruokliai, yra paplūdimys.
Dainų slėnio takas (~1,2 km)	Dainų slėnio aikštė, Giržerio piliakalnis.	Informaciniai stendai, poilsinės, privažiavimas asfaltuotas.

Šaltinis: sudaryta pagal varenavisit.lt ir <http://gamta.cepkeliai-dzukija.lt> pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR.7**Svarbiausi kultūros turizmo objektai Varėnos rajono savivaldybėje**

Turizmo rūšis	Objektų rūšys ir pavadinimai
Kultūros paveldo objektų (pastatų grupių) lankymas	Objektai: Namas, kuriame mirė Lenkijos karalius Vladislovas Vaza (Merkinės mstl.), Pranciškonų vienuolyno liekanos (Valkininkų mstl.), Valkininkų turgaus aikštė, Artilerijos geležinkelio stoties pastatų kompleksas (Glūko k.), Margionių klotimo teatras.
Kultūros paveldo objektų (paminklų) lankymas	Piliakalniai: Radyščiaus piliakalnis, Merkinės piliakalnis, Mikniūnų piliakalnis, Dvarčių piliakalnis, Voniškės piliakalnis, Krūminių piliakalnis, Dubičių piliakalnis, Kaniavėlės piliakalnis, Barčių piliakalnis, Girežerio piliakalnis. Paminklai: Paminklas „Pirčiupių motina“ (Pirčiupių k.), Nepriklausomybės paminklas (Senosios Varėnos k.), skulptūra M. K. Čiurlionio krikštui atminti (Senosios Varėnos k.), Čiurlionio kelias (pradžia – Senosios Varėnos k.), paminklas „Angelas“ (Senoji Varėna), paminklas „Jaunasis grybautojas“ (Varėna), paminklas į tremtį ir lagerius išvežtų Varėnos ir aplinkinių rajonų gyventojų atminimui (Varėna), Medaus korys su jaunuoju grybautoju (Senosios Varėnos k.), paminklas 1863 m. sukilimo dalyviams (Dubičių k.), skulptūrų parkelis S. Dariui ir S. Girėnui atminti (Krokšlio k.), paminklas Vytautui Didžiajam (Perlojos k.), paminklas sukilėliams ir partizanams (Nadzingė), paminklas V. Krėvei-Mickevičiui (Merkinės mstl.), Merkinės miesto ribų stulpai. Kiti objektai: Susprogdintas Varėnės tiltas, Susprogdintas Merkio tiltas, Kazimieraičio rinktinės Merkio būrio vadavietė, Genio būrio partizanų bunkeris, A. Barausko Dubičių pasienio užkarda (Ūtos k.), Beržupio upelio pralaida (Senosios Varėnos miškas).
Muziejų ir ekspozicijų lankymas	Muziejai ir ekspozicijos: Merkinės krašto muziejus, Perlojos istorijos muziejus, Drevinės bitininkystės ekspozicija ir kelminių avilių bitynas (Musteikos k.), Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direktijos etnografinė sodyba (Marcinkonys), rašytojo V. Krėvės-Mickevičiaus memorialinis muziejus ir Lietuvos totorių muziejus (Subartonių k.), A. Matučio drevė-muziejus (Pauosupės k.), rašytojo M. Vainilaičio sodyba-muziejus (Vaitakarčio k.), Liturginio paveldo ekspozicija Liškiavos vienuolyno rūsyje.
Sakralinių objektų lankymas	Liškiavos Švč. Trejybės bažnyčia, Dievo gailestingumo koplyčia (Panara), Merkinės bioenergetinė piramidė (Česukų k.), Merkinės Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia, Merkinės kryžių kalnelis, Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia (Kabelių k.), Šv. apaštalų Simono ir Judo Tado bažnyčia (Marcinkonių k.), Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia (Dubičių k.), Švč. Mergelės Marijos, Nuolatinės Globėjos bažnyčia (Rudnios k.), Švč. Trejybės bažnyčia (Nedzingės k.), Švč. Mergelės Marijos ir Šv. Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia (Perloja), Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia (Senosios Varėnos k.), Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia (Varėna), Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia (Babriškių k.), Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia (Akmenio k.), Šv. Antano Paduviečio bažnyčia (Žilinių k.), Švč. Marijos Apsilankymo bažnyčia (Valkininkų mstl.), Dargužių koplyčia.

Šaltinis: sudaryta pagal varenavisit.lt pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR.8

Edukacijų įvairovė Varėnos rajone

Aprašymas	Vieta
Žvakės, šiaudiniai žaisliukai, šiaudiniai sodai; karpiniai iš popieriaus; kiaušinių dažymas vašku; dzūkiški kūčių valgiai ir papročiai; vaistažolių pažinimas ir rinkimas; dzūkiškų bandų kepimas; vainikų pynimas ir kitos dekoracijos iš gamtos namams.	Sodyba „Šilas“, Maksimonių k.
Pažintinė programa „Merkinės keramika“; edukacinė programa „Molio sakmės Merkinėje“.	VšĮ „Vienaragių šilas“, Merkinė
Vaškinių žvakių liejimas su vaško paruošimu; šiaudinių sodų rišimas; grikinės babkos kepimas; bulvinių bandų kepimas; galkelių (kūčių) kepimas; žoliavimas; ugnies išgavimas titnago pagalba ir kt.	Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcijos lankytojų centras Marcinkonių k.
Edukacija „Maišas yra, grikliai byra...“	Linos Černiauskiinės sodyba, Kapiniškių k.
Drožybės pamokos	Varėnos kultūros centro dailės studija „Kadagys“, Varėna
Edukacijos: Grikio kelias nuo sėjos iki pietų stalo; Adventas sodyboje „Grikucis“; Su pirmu sniegučiu bulvinės bandos su spiegučiais; Sodų rišimas; Šv. Velykų belaukiant	Kaimo turizmo sodyba „Grikucis“, Pamerkių k.
Edukacijos: Iš močiutės skrynios (juostų rišimas); Medžio drožybės menas; Dzūkiškos bandos kepimas / mielinių bandelių kepimas / kopūstienės virimas; Žolelės gydo ir ramina; Mergelės dalia, kaip rūtelė žalia; Piemenėlių dainos ir žaidimai; Kas avilyje gyvena?; Vilnos vėlimas; Bitės liemuo, lino gelmuo, viršuj mėnuo teka (žvakių gamyba); Kaip duonelė atsiranda; Pasidalinkite ledus; Šiaudinių žaisliukų gamyba (kultūros pasas); Pralkalbinkite molį (Kultūros pasas); Baltas močiutės sūris (Kultūros pasas); Karklo vytelė pynė susipynė (Kultūros pasas); fotografija su mumis ir tarp mūsų; ir kt.	Dargužių amatų centras, Dargužių k.
Sūrių degustacija	Sūrininkų namai, Dargužių k.
Edukacijos: „Bitės liemuo, lino gelmuo“; Piešiame ant vandens; Velykinis margutis; piešiame spalvotu smėliu; „Duos karvutė balto pieno...“; Kepame riestainius.	Varėnos rajono Liškiavos daugiafunkcis centras, Liškiavos k.
Edukacijos: Pasivaikščiavimas po gamtos kampelį Musteikos kaime; Augalų distiliavimo seminaras.	„Lėlažolės“, Musteikos k.

Šaltinis: sudaryta pagal varenavisit.lt pateikiamą informaciją

PRIEDAS NR. 9

Strateginis požiūris į turistinių vietovių valdymą

PRIEDAS NR. 10

Austrijos gastrominio turizmo klasteris/tinklas

Gastrominio turizmo ištekliai ir produktai (tinklaveikos partneriai):

- Infrastruktūra / pastatai: objektai (maisto gamyba, vyninės, alaus daryklos, ūkininkų turgūs, parduotuvės, muziejai, restoranai); vietos (ūkiai, sodai, maisto gatvės); maršrutai (maisto maršrutai, gurmanų maršrutai, vyno maršrutai).
- Veiklos: vartojimas (pietūs, piknikai, produkcijos pirkimas); ekskursijos (žemės ūkio regionai, maisto rajonai mieste); švietimas/stebėjimas (maisto gamavimo pamokos, vyno degustacijos, virėjų konkursai);
- Renginiai: vartotojams skirti pasirodymai (maisto ir vyno šou, virtuvės šefo pasirodymai, produktų pristatymai); šventės (maisto ar vyno šventės, derliaus šventės); organizacijos (restoranų klasifikacija, sertifikatai, maisto / vyno klasifikacija, pvz., lėtas maistas ir kt.).

Austrijos gastrominio turizmo klasterio tikslai:

- Kokybės ir kilmės užtikrinimas;
- Naujovės rinkai;
- Vietovė suvokiama kaip kulinarinė/gastrominė turistinė vietovė;
- Kokybiškų ir originalių produktų prieinamumas;
- Pagarba gamintojams ir maisto produktams;
- Maisto vietinio regiono kilmės garantija;
- Aukšta gaminio ir gamybos kokybė;
- Klimato apsauga dėl trumpų transporto maršrutų;
- Šviežias maisto paruošimas;
- Tradicinis meistriškumas ir ilgametė patirtis;
- Šeimos įmonių skatinimas.

PRIEDAS NR. 11

Pėsčiųjų turizmo segmentai ir motyvai (PTO, 2019)

Segmentas	Motyvacija vaikščioti	Ėjimo tipas (maršrutai)
Patyrę / įsipareigoję vaikščiotojai	Motyvacija didelė; patyrę vaikščiotojai, ieško kažko naujo; vienintelė veikla, kuria užsiimama atostogų metu.	Siūlomų produktų, sudarančių pėsčiųjų turizmo paketą, kokybė turi būti aukšta; pėsčiųjų maršrutai turi būti gana sudėtingi; pageidauja dalyvauti ilguose pėsčiųjų maršrutuose (daugiadienės kelionės, trasos).
Paprasti vaikščiotojai	Motyvacija vidutinė; viena iš veiklų, kuria užsiimama atostogų metu.	Vaikščiojimas sudaro nuo 0,5 iki 2 atostogų dienų; pirmenybė teikiama rekreacijai, lengviems / vidutinio sunkumo vaikščiojimui; vaikščiojimas – tai būdas tyrinėti ir įgyti patirtį turistinėje vietovėje, susipažinti su vietiniais žmonėmis, kultūra, gamta.
Sveikatingumo vaikščiotojai	Motyvacija nuo vidutinės iki didelės; sveikatos stiprinimas ir rūpinimasis sveikata.	Vaikščiojimo veikla turi atitikti asmens sveikatos sąlygas; vaikščiojimo veikla derinama su sveiku maistu ir kt. veiklomis.

Olandų vaikščiojimo motyvai – būti lauke (30 proc.); atsipalaidavimas / minčių išvalymas (23 proc.); formos palaikymas (13 proc.); pabėgimas (9 proc.); ligų prevencija (6 proc.); gamtos patyrimas (4 proc.); aplinkos atradimas (3 proc.); nuotykių (2 proc.); laisvės pojūtis (1 proc.).

Olandų vaikščiotųjų segmentai

Segmentas	Motyvacija vaikščioti	Apibūdinimas
Nuotykių vaikščiotojai	Moterys (25-34 m. arba 45-54 m.)	Vaikšto bekele, susipažįsta su nauja aplinka, atsipalaiduoja, daro gražias nuotraukas, vaikšto viena arba su draugais; renkasi neasfaltuotus, nesuženklintus, siaurus ir mažai išvaikščiotus takus.
Kultūriniai vaikščiotojai	Dažniau moterys (65 m. ir vyresni)	Renkasi patikimus maršrutus, kurie yra geros būklės; keliauja su grupe (draugais, giminėmis, šeima); prioritetą teikia gražiai aplinkai, gamtos ir kultūros deriniui.
Organizuoti vaikščiotojai	Moterys (vyresnės nei 55 m.)	Keliauja organizuoti, pažymėtais maršrutais, kuriuose yra poilsio vietos, su galimybe pailsėti ir atsipalaiduoti; keliauja su partneriu, šeima ar grupe; renkasi maršrutus, kurie profesionaliai sužymėti, aiškiai aprašyti, su sanitarinėmis ir higienos vietomis.
Socialiniai vaikščiotojai	45 m. ir jaunesni	Vaikšto su šeima ir draugais; pirmenybę teikia 1-2 val. ekskursijoms; svarbiausia jiems bendravimas; svarbu, kad trasoje būtų maitinimo įstaigų, mažų nuotykių.
Sportiniai vaikščiotojai	Vyrai (visos amžiaus kategorijos)	Sportiniai ar fiziniai iššūkiai ir nepriklausomumas; vaikšto vienas arba dalyvauja vaikščiojimo renginyje.
Ramūs vaikščiotojai	Darniau vyrai (25 m. ir vyresni)	Aiškiai apibrėžtas maršrutas; lengvai randami pradžios taškai; fotografavimas yra dalis patirties; vaikšto vienas arba su partneriu; daug miško ir gamtos; nėra triukšmo.